

**T.C.
ADNAN MENDERES ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI
2015- YL-075**

**ORHAN KEMAL'İN HİKÂYESLERİNDE
KADIN MOTİFİ**

**Hazırlayan
Hatice OCAK**

**Tez Danışmanı
Doç. Dr. H. Yasemin MUMCU**

AYDIN-2015

T.C.
ADNAN MENDERES ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE
AYDIN

Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı Yüksek Lisans Programı öğrencisi Hatice OCAK tarafından hazırlanan “Orhan Kemal’in Hikâyelerinde Kadın Motifi” başlıklı tez, ... /...../2015 tarihinde yapılan savunma sonucunda aşağıda isimleri bulunan jüri üyelerince kabul edilmiştir.

Unvanı, Adı Soyadı	Kurumu	İmzası
Başkan : Doç. Dr. H. Yasemin MUMCU	ADÜ
Üye : Yrd. Doç. Dr. Berna AKYÜZ SİZGEN	ADÜ
Üye : Yrd. Doç. Dr. Özlem NEMUTLU	CBÜ

Jüri üyeleri tarafından kabul edilen bu Yüksek Lisans tezi, Enstitü Yönetim Kurulunun Sayılı kararıylatarihinde onaylanmıştır.

Prof. Dr. Recep TEKELİ

Enstitü Müdürü

T.C.
ADNAN MENDERES ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE
AYDIN

Bu tezde sunulan tüm bilgi ve sonuçların, bilimsel yöntemlerle yürütülen gerçek deney ve gözlemler çerçevesinde tarafımdan elde edildiğini, çalışmada bana ait olmayan tüm veri, düşünce, sonuç ve bilgilere bilimsel etik kuralların gereği olarak eksiksiz şekilde uygun atıf yaptığımı ve kaynak göstererek belirttiğimi beyan ederim.

18/11/2015

Hatice OCAK

ÖZET

ORHAN KEMAL'İN HİKÂYELERİNDE KADIN MOTİFİ

Hatice OCAK

Yüksek Lisans Tezi, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı

Tez Danışmanı: Doç. Dr. H. Yasemin MUMCU

2015, 113 sayfa

Orhan Kemal, hayat ve edebiyat karşısındaki duruşu ve eserlerinde işlediği alışılmışın dışındaki konularıyla Türk hikâyeciliğinde önemli yere sahiptir. Orhan Kemal, eserlerinde toplumsal gerçekleri birey-toplum ilişkileri çerçevesinde ele alıp sade bir dil ile okuyucuya aktarır. Sıradan insanların karşılaştıkları güçlükleri ve yoksunlukla dolu dünyalarını, bireyler üzerinden ele alıp toplumsal mesajlar veren yazar, bunu duru ve samimi bir üslupla yapar.

Orhan Kemal hikâyelerinde yakınında yer alan, yaşamın içinde olan kadınlardan esinlenir. Genellikle Orhan Kemal'in eserlerinde ele aldığı kadınlar; dengesiz bir toplumun parçası ve hayatın gerçekleriyle yüzleşen toplumun ve ailenin yapı taşıdır.

ANAHTAR KELİMELER: Orhan Kemal, hikâye, kadın

ABSTRACT

THE MOTIVES OF WOMEN IN ORHAN KEMAL'S STORIES

Hatice OCAK

Master theses, Turkish Language and Literature

Thesis Adviser: Doç. Dr. H. Yasemin MUMCU

Orhan Kemal has an important place in Turkish story writings due to his presence of opposing life and literature he highlighted. Orhan Kemal channelling to reader public facts that are approached as person-society links are that wrote with soft wording in his books.

He gives message with writing about obstacle and world of absence that common people deal with, and he does this as soft and sincerely.

In Orhan Kemal's stories there are main persons that wrote with all that their personalities as like as a work holic woman, as a housewife woman, a little girl. He is inspired by the women that lived in his times.

The women that Orhan Kemal wrote about; a piece of imbalanced society and a building block for society that dealing with facts and families.

KEYWORDS: Orhan Kemal, Stories, Women

ÖN SÖZ

Bu çalışmanın amacı Orhan Kemal'in (1940-1970) öykülerindeki kadın kahramanları incelemek, toplumdaki “kadın” meselesini gerçekçi bir yaklaşımla ele alan yazarın toplum ile gerçek hayat ilişkisini irdelemektir.

Türk hikâyeciliğine döneminde yeni bir soluk getiren Orhan Kemal'in eserlerindeki farklı konular, değişik kahramanlar, çalışmamızı yönlendiren bir etkidir. Hepsi ayrı ayrı incelenmeye müsait olan öykü kişileri dikkate alındığında kadın kahramanların öykülerde önemli bir rol üstlendiği görülür.

Çalışma planı çerçevesinde Orhan Kemal'in hikâye kitaplarının yeni baskıları tümüyle taranmıştır. On dokuz hikâye kitabı bulunan Orhan Kemal, ilk baskılar dikkate alınarak daha sonra bu bir kısmı birleştirilerek basıldığından inceleme alanı on kitaptan oluşmaktadır. Çalışılan öykü kitapları *Ekmek Kavgası*, *Sarhoşlar*, *Çamaşırcının Kızı*, *Grev*, *Önce Ekmek*, *Kırmızı Kúpeler*, *Serseri Milyoner*, *Gavurun Kızı*, *Yağmur yüklü Bulutlar*, *72. Koğuş*, *Dünyada Harp Vardı*, *KardeşPayı* 'dır. İncelemede kitapların kronolojik sıralaması esas alınmıştır.

Giriş bölümünde Orhan Kemal'in yazmaya nasıl başladığı, edebi anlayışı ve hikâyeciliğindeki dönemler, sanata bakış açısı anlatılmış ve yazar dönemi içerisinde değerlendirilmiştir. Buradan yola çıkılarak birinci bölümde asıl konu olan Cumhuriyet Dönemi'nde kadınların toplum içerisindeki yeri, duruşu ele alınıp, çalışmanın ikinci bölümünde ise Orhan Kemal'in hikâyelerinde “kadın motifi” değerlendirilmiştir.

Hikâyelerinde incelediğimiz kadınların yaşam biçimleri, eğitim durumları, geçim sıkıntıları, toplum içinde değer görmemesi, erkekler tarafından küçümsenmesi ele alınmakta aynı zamanda kadınların bir birey olarak değil de cinsel obje olarak görülmesi, genç kızların meşhur olma isteği gibi konular başlıklar halinde tasnif edilmiştir.

Çalışmamızda ele alınan tasnif başlıklarının açıklaması yapılmış, böylece tasnife uygun olabilecek özellikteki kadınlar değerlendirilmiştir

Orhan Kemal'in hikâyelerindeki kadın motifi; kadınların, kız çocuklarının sosyolojik konuları, toplum içindeki yeri göz önünde bulundurularak ele

alınmıştır. Kadının yerini dolaylı yoldan hissettiren yahut kadın kahramanlardan söz etmeyen hikâyeler incelemeye alınmamıştır.

Sonuç bölümünde inceleme hakkında genel değerlendirme yapılmıştır. Bu konu üzerine düşünmemi sağlayan, araştırmalarım boyunca beni yönlendiren, desteğini esirgemeyen tez danışmanım, değerli hocam Doç. Dr. Yasemin Mumcu'ya teşekkürlerimi sunarım.

Çalışmam boyunca sabır ve anlayışlarını esirgemeyen aileme ve arkadaşlarıma da yardımları için teşekkür ederim.

Hatice OCAK

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY SAYFASI.....	iii
BİLİMSEL ETİK BİLDİRİM SAYFASI	v
ÖZET.....	vii
ABSTRACT.....	ix
ÖN SÖZ	xi
1. GİRİŞ	1
1.1. Orhan Kemal'in Hayatı	1
2. 1940-1970 YILLARI ARASINDA TÜRK HİKÂYECİLİĞİ VE ORHAN KEMAL'İN SANAT ANLAYIŞI.....	10
2.1. Orhan Kemal'in Hikâyeciliği.....	13
2.1.1. II. Meşrutiyet Döneminde Kadının Yeri	17
2.1.2. Cumhuriyet'in İlanıyla Günümüze Gelen Kadının Yeri	22
3. ORHAN KEMAL'İN HİKÂYELERİNDE KADIN MOTİFİ.....	30
3.1. Kıskaç Kadın.....	30
3.2. Geçim Sıkıntısı Çeken Kadın.....	39
3.3. Şöhret Peşinde Koşan Genç Kızlar	58
3.4. Anne- Eş Olarak Kadın	61
3.5. Sosyal Tabakalaşma, Sınıf Farklılığı İçinde Kadın.....	65
3.6. Cinsel İstismara Uğrayan Kadın	68
3.7. Sevgili Olarak Kadın.....	77
3.8. Değer Görmeyen Küçümsenen Kadın.....	89
3.9. Otoriter Kadın	101
TARTIŞMA VE SONUÇ.....	105
KAYNAKÇA.....	109
ÖZGEÇMİŞ	113

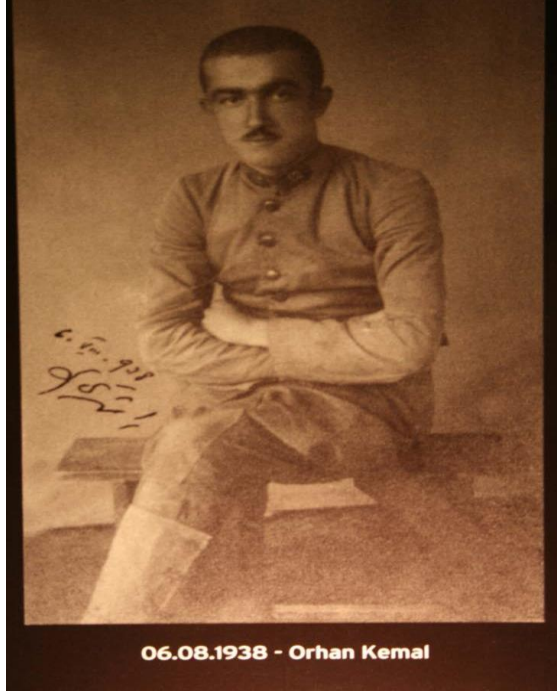
RESİMLER DİZİNİ

Resim 1.1. Orhan Kemal'in askerliği.....	1
Resim 1.2. Nazım Hikmet – Orhan Kemal, Bursa Cezaevi	3
Resim 1.3. Orhan Kemal – Yaşar Kemal, mahkeme.....	7
Resim 1.4. Orhan Kemal'in Moskova seyahati.....	8
Resim 1.5. Orhan Kemal'in Cenaze töreni.....	9

1. GİRİŞ

1.1. Orhan Kemal'in Hayatı¹

Asıl adı Mehmet Raşit Öğütçü olan Orhan Kemal, 15 Eylül 1914'te Adana'nın Ceyhan ilçesinde doğar. Babası dönemin önemli siyasi isimlerinden Abdülkadir Kemali Bey, siyasal nedenlerle 1931'de Suriye'ye yerleşmek zorunda kalınca, Orhan Kemal orta öğrenimini kendi isteğiyle yarıda bırakır ve Suriye'ye giderek bulaşıkçılık ve matbaa işçiliği yapmaya başlar. Bu yıllardaki birikimlerini, ileriki yıllarda romanlarında, hikâyelerinde başarıyla kullanacaktır. Kısa bir süre sonra Türkiye'ye dönen yazar, 1937'de çırçır fabrikasında bir işçi olan Nuriye ile evlenir. Çalıştığı fabrikada yolsuzluk yapması teklifini kabul etmediği için iftiraya uğrar ve daha evleneli bir yıl bile olmamışken işsiz kalır. Orhan Kemal Nisan 1938'de askerliğini yapmak üzere Niğde'ye gider. Askerlik onun hayatında bambaşka bir sayfa açar.

Resim 1.1. Orhan Kemal'in askerliği

¹ Asım Bezirci, *Orhan Kemal Hayatı, Sanat Anlayışı, Hikayeleri, Romanları, Oyunları, Anıları*, İstanbul, Tekin Yayınevi, 1994.

Tezkere almasına sadece kırk gün kalmışken bir ihbar üzerine tutuklanır. Nazım Hikmet'in ve Maksim Gorki'nin kitaplarını okuduğu ve komünizm propagandası yaptığı gerekçesiyle mahkemeye sevk edilir. Yargılama sonucunda 27 Ocak 1939'da beş yıl hüküm giyer.

Orhan Kemal, birçok yazar gibi yazın hayatına şiirle başlar. İlk şiiri 1939 yılında Kayseri Cezaevi'nde bulunduğu sırada Reşat Kemal imzası ve "Duvarlar" başlığıyla *Yedigün*'de yayımlanır.

*"Şiir bende, yanılmıyorsam 1936-1937'lerde bir iç coşkunluk halinde fıskırdı diyebilirim. Lise bitirme imtihanlarına hararetle hazırlandığım için, öbür derslerin yanında lise edebiyat kitaplarını da defalarca elden geçirmiştım. O kitaplardaki şiir tarifelerine uygun birtakım kalıplar içine çaresiz girmeye çalıştım. Ve tabii coşkun heyecanlarım pis bir şekilde kanalize oldu. Bu 1938-1939'a kadar sürdü... İlk şiirim Kayseri 19. Piyade Alayı hapishanesindeyken Reşat Kemal imzasıyla Yedigün'de çıktı. Sanırım 1938 veya 1939 olacak."*²

1939 yılının sonuna kadar Orhan Kemal'in şiirleri, Reşat Kemal imzası ile *Yedigün* ve *Yeni Mecmua*'da yayımlanmaya devam eder.

1940'ta Orhan Kemal Bursa Cezaevine nakledilir. Aynı yıl Çankırı cezaevinden Bursa'ya nakledilen Nazım Hikmet ile tanışması ise Orhan Kemal için edebi hayatının dönüm noktasını oluşturur.

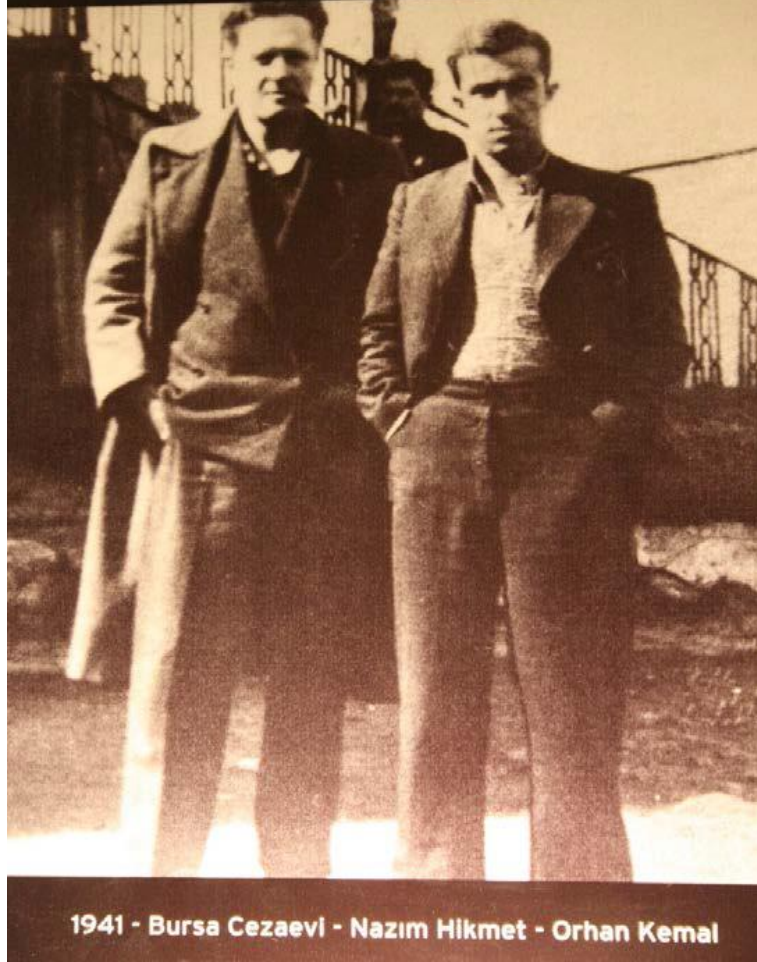
Nazım Hikmet'in ısrarıyla ona şiirlerini okuyan Orhan Kemal, beklemediği bir tepkiyle karşılaşır. Hayranı olduğu hatta şiirlerini okuyup, örnek alarak yazdığı, kendince çok başarılı şiirleri Nazım Hikmet tarafından rezalet, berbat gibi sıfatlarla aşağılanır.

*"Peki kardeşim, bütün bu laf ebeliklerine, hokkabazlıklara, affedin tabirimi ne lüzum var? Samimiyetle duymadığınız şeyleri niçin yazıyorsunuz? Bakın, aklı başında bir insansınız. Duyduklarınızı, hiçbir zaman duymayacağınız tarzda yazıp komikleştirmekle kendi kendinize iftira ettiğinizin farkında değil misiniz?"*²

²Nurer Uğurlu, *Orhan Kemal'in İktbal Kahvesi*, Örgün Yayınları, İstanbul, 2002, s.17

Nazım Hikmet bir taraftan onda gördüğü eksikleri açık yüreklilikle bir bir sıralarken diğer taraftan kendisinde sanatçılık kabiliyeti olduğunu söyleyerek yazarı daha fazla heveslendirir de.

“Sizde, dedi, sanat için iyi kumaş var, kesin. Demin şiirlerinize karşı fazla haşin davranmıştım... Beni hoş görün, sanat konularında hiç şakam yoktur... Bu itibarla... Evet, sizde iyi bir sanatkâr için gereken, iyi bir kumaş...”³

Resim 1.2. Nazım Hikmet – Orhan Kemal, Bursa Cezaevi

³ Orhan Kemal, *Nazım Hikmet'le Üç Buçuk Yıl*, İstanbul, Tekin Yayınevi 2000, s.31.

Orhan Kemal'in Nazım Hikmet'le olan dostluğu kısa bir süre sonra yerini öğretmen-öğrenci ilişkisine bırakır. Nazım Hikmet Orhan Kemal ile birebir ilgilenir, bir yazara sağlanabilecek her türlü katkıyı sunar. Fransızca başta olmak üzere bir dizi kültürel dersle ilerleyen günler, zamanla ortaklaşa yazılan hikâyelere kadar gider. Kendisini şiirden vazgeçirip hikâye ve roman yazmaya yönlendiren kişi Nazım Hikmet olmuştur.

Düzyazıya geçmesi Orhan Kemal'in sanat yaşamında bir dönüm noktası olmuştur. Öyle ki, Nazım Hikmet'in yönlendirmesi olmasaydı belki bugün 'yazar' Orhan Kemal'den söz edilemeyecekti.

“Bir başka gün eline bir ‘roman başlangıcı’ m geçer. Okur.

O sıra ben hapisane avlusundayım. Ayaklarında takunyalar, koşarak, heyecanla geldi. Âdeta soluk soluğa sordu:

-Siz mi yazdınız bunu?

Çekinerek:

-Evet... dedim.

-Birader, dedi, neden bahsetmediniz bundan. Siz düz yazı yazın düz yazı!

Hayretler içindeydim... O, uzun uzun anlattı, sonra bir ‘küçük hikâye’ denememi söyledi. Edebiyatımızın, kurallarıyla hemen hiç uğraşmadığım, en yabancı olduğu bölüm hikâyecilik bölümüydü.

Nâzım:

-Daha iyi, diyordu, hiç kimsenin tesirine kapılmadan, kendinize has şekli bulursunuz!”⁴

İlk hikâyesini Nazım Hikmet'in yardımıyla yazan Orhan Kemal zamanla şiiri tamamen bırakır ve hikâyeye yönelir. Hikâyeden önce bir roman girişiminde

⁴Orhan Kemal, a.g.e, s. 40.

bulunur; fakat bu roman bir çalışma olarak kalmış ve basılmamıştır. Romanın kurgusuna pek hâkim olamadığını düşünerek hikâye yazmaya devam eder. Hikâye ve romanlarında Orhan Kemal adını kullanan yazar, okuyucular tarafından bu adla bilinir. İlk hikâyesi *Yeni Edebiyat* gazetesinde 1940 yılında, *Baba Evi* romanının bir bölümü olan *Balık* başlığı ve Reşit Kemal imzası ile basılır.

“Niçin roman yazıyorum? Bu ihtiyaç nereden geliyor? Yeteneğimden. İyi şair olamadığım için hikâyeci oldum. İyi şair olamazdım, önümde dağ gibi Nazım vardı.

İyi şair olmam için önce onu aşmam gerekirdi. Nazım aşılması zor ve olanaksız sarp bir dağdır. Nazım, sonsuz mavi bir denizdir. Nazım, şiir püskürten bir yanardağdır.”⁵

Orhan Kemal uzun yıllar hikâye yazarak kendini geliştirmiştir. Yazdığı hikâyeler *Yeni Edebiyat*, *Yürüyüş* gibi dönemin İstanbul dergilerinde yayımlanır. Kendisine yeni bir ufuk açan, öğretmenlik yapan, Orhan Kemal’in deyimiyle kendisine bakabilmeyi öğreten Nazım Hikmet’ten, tahliye olduğu 26 Eylül 1943’te ayrılır. Cezaevinden özellikle de ustası Nazım Hikmetle ayrılışını Orhan Kemal şöyle ifade eder:

“Ve fevkalade parlak bir güneşle başlayan 26 Eylül 1943 günü sabahı, onunla hapishane kapısında, hapishanede bıraktığım öteki mahpus arkadaşların hasret dolu bakışları önünde tekrar tekrar sarılıp vedalaştıktan sonra, elimde bavulum, çıktım... Nazım’dan başkası bilmiyordu, bilemezdi ki, yüreğimin büyük bir parçasını hapishanede bırakıp, hapishanedekilerin dostluklarını evime götürüyordum.”⁶

Nazım Hikmet’le tanışmasını, diyaloglarını, şairin kendisine katkılarını daha sonra *Nazım Hikmet’le 3,5 Yıl* adlı eserinde kaleme alan Orhan Kemal, cezaevinden çıktıktan sonra da bu dostluğu mektuplarla sürdürür. Nazım Hikmet’in kendisine yollamış olduğu mektuplar da bu ilişkinin aslında bir baba-oğul ilişkisi gibi tanımlanması gerekliliğini ortaya koyar.

⁵ Uğurlu, a.g.e, ,s.44.

⁶ Orhan Kemal, a.g.e, s.105.

Tahliye olduktan sonra yazdıklarıyla haklı bir ün kazanan Orhan Kemal, İstanbul'a gelerek yazarlığı meslek edinir. Günleri, döneminin önemli yazar ve şairleriyle aynı kentte, aynı ortamlarda geçer. Geçimini yazarak kazanmaya çalışır. Bu süreçte kimi zaman işleri istediği gibi gitmez. Eserleri bazen kendisini ve ailesini geçindirebilecek maddi karşılığa alıcı bulamaz. Ama başka bir işle de uğraşmak istemez. Yazarlık onun tek mesleğidir, kalem ise tek geçim kaynağı.

Orhan Kemal'in İstanbul'da yaşadığı zorlu hayat koşullarını ve edebi yaşantısını arkadaşı Fikret Otyam'a yazdığı mektuplarla öğrenmek mümkün. Fikret Otyam'a yazdığı bir mektupta romancılık aşkını ve içinde bulunduğu koşulları şu şekilde ifade eder:

“Ne olursa olsun, roman konusunda hala ilk zamanların heyecanı içindeyim...Öldürmeyip süründürüyorsa da, ‘romancılık’ mesleğimi seviyorum....”⁷

Orhan Kemal'in kalemiyle geçinmenin getirdiği zorunluluk, çok fazla ve çok hızlı yazmasına neden olur. Sabahın çok erken saatlerinde yazmaya başlayan Orhan Kemal, öğleden sonra yazdığı eserlerini yayımlatabilmek amacıyla Babiâli'de yayınevlerini dolaşır. Yaşadığı ekonomik sıkıntılar onu, zaman zaman umutsuzluğa sürüklese de, her şeye rağmen romancılık mesleğine duyduğu büyük sevginin etkisi altında ilk zamanların heyecanı ile ömrünün sonuna kadar yazmaya devam eder. Bitmeyen geçim sıkıntısı Orhan Kemal'i farklı bir tür olan senaryo yazımına iter. Para kazanmak amacıyla girişilen bu çaba da istenen sonucu vermez. Yazar arkadaşı Fikret Otyam'a yazdığı bir başka mektupta içinde bulunduğu ve hiç de hak etmediği koşulları şu şekilde ifade eder:

“Bu satırları sabahın beşinde buz gibi odamda yazıyorum. Ne odun, ne kömür, ne de hemen odun kömür alacak para var. Borç, borç, borç... Tek iş yok. Ne film senaryosu ne de roman teklifi... Bu hiç da layık olmadığım yoksul hayata ne zamana kadar, niçin tahammül edeceğimi bilmiyorum. Gelecek günler hiç de ümit verici değil...”⁸

⁷ Asım Bezirci, *Orhan Kemal*, İstanbul, Tekin Yayınevi,1994, s.29.

⁸Fikret Otyam, *Arkadaşım Orhan Kemal ve Mektupları*, İstanbul, İş Bankası Kültür Yayınları 2005, s.222.

Aslında bu yıllar, geçim sağlamaktan ziyade ciddi geçim sıkıntısının, yoksulluğun yaşandığı yıllardır. Kasım 1957’de dördüncü çocuğu Işık doğar. 7 Mart 1966’da bir ihbar üzerine iki arkadaşıyla birlikte tutuklanır. Hücre çalışması ve komünizm propagandası yaptıkları gerekçesiyle Sultanahmet Cezaevi’ne gönderilirler.

Resim 1.3. Orhan Kemal – Yaşar Kemal, mahkeme

Hapishanede bulunduğu sırada 7 Nisan 1966’da Türk Edebiyatçılar Birliği, Gen-Ar Tiyatrosu’nda Orhan Kemal’in 30. sanat yılı nedeniyle bir jübile düzenler. Toplantıda Melih Cevdet Anday, Yaşar Kemal ve James Baldwin birer konuşma yapar. Bilirkişice verilen, “suç teşkil eden bir cihet bulunmadığı hususundaki” rapor üzerine 13 Nisan 1966’de serbest bırakılır. 17 Temmuz 1968’de bu davadan beraat eder. 1969’da ilk yurt dışı seyahatini Sovyet Yazarlar Birliği tarafından davet edildiği Moskova’ya yapar.

Resim 1.4. Orhan Kemal'in Moskova seyahati

Bu dönemler Orhan Kemal'in eserlerinin sahnelendiği, ödüller aldığı aynı zamanda ciddi rahatsızlıklar geçirdiği dönemlerdir. Bulgar Yazarlar Birliği'nin çağırısı üzerine gittiği Sofya'da rahatsızlanan Orhan Kemal, tedavi edilmekte olduğu hastanede 2 Haziran 1970'te vefat eder.

07.06.1970 - Cenaze Korteji - Şişli

Resim 1.5. Orhan Kemal'in Cenaze töreni

2. 1940- 1970'Lİ YILLARIN TÜRK HİKÂYECİLİĞİ VE ORHAN KEMAL'İN SANAT ANLAYIŞI

Orhan Kemal'in benimsediği sanat anlayışı 1930'lu yıllarda Rusya'da ortaya çıkan ve 1934'te toplanan Sovyet Yazarlar Birliği'nin birinci kongresinde ana ilkeleri saptanıp devletin resmi sanat görüşü olarak kabul edilen toplumcu gerçekçiliktir.

“Toplumcu gerçekçilik her ne kadar toplumun günlük hayatını yansıtan gerçekçilik ifadesiyle örtüşse de bazı yönleriyle kendi gerçekçilik anlayışının farkını ortaya koyar. Bu akıma göre sanatın yansıttığı gerçekçilik toplumsal gerçekliktir, bu gerçeklik devrimci gelişme içinde görülür ve doğru olarak tarihi somutlukla işçi sınıfının eğitimi gözetilerek yansıtılır.”⁹

Marksist ideolojinin temeli olan işçi sınıfı; toplumcu gerçekçi sanat akımının da temelini oluşturur. Köyde köylü, kentte ise işçi ve kırsal kesimin ezilen, hor görülen insanları ve onların yaşamları bu akımın toplumunu yansıtır. Toplumcu gerçekçilik şu an ki gerçekçiliği bilmekle yetinmeyen, sürecin nereye gittiğine dair söylemleri olan bir akımı temsil eder.

Marksist toplumcu eğilim Cumhuriyet dönemi Türk edebiyatında da etkilerini hissettirmiştir ve bu akımın etkisinde yazılmış eserleri Türk edebiyatına kazandırmıştır. Cumhuriyet dönemi Türk romanı daha çok karşıt olmasıyla dikkat çeker. Hâkim rejime muhalif; İslamcı, Marksist, bireyci, feminist birçok eğilim benimsenmiş ve bu doğrultuda eserler verilmiştir.

Bu eğilimler içinde Marksistler önemli yer tutar. Marksist toplumcu gerçekçiler; yazdıkları köy romanları ile feodal ilişkileri yansıtmış, ağa-ırgat çatışmasını ön plana çıkarmışlardır. Kent yaşantısının konu edinildiği eserlerde ise, emek-sermaye ilişkisi çerçevesinde, işçi-işveren çatışması yansıtılmıştır.

Özellikle 1940'da kurulan Köy Enstitüleri'nin yetiştirdiği yeni aydınlar, çok partili sisteme geçişin oluşturduğu yeni siyasal koşullar ve yeni toprak ilişkileri çerçevesinde köy ve köylü kavramlarını edebiyata daha çok dâhil ederler.

⁹ Berna Moran, *Edebiyat Kuramları ve Eleştirisi*, İstanbul, İletişim Yayınları, İstanbul,2007,s. 56.

“1950’ye kadar Türk edebiyatında gerçekçilik Sabahattin Ali ve Sadri Ertem’in yazdıklarında yansıma bulsa da, 1950’lerde yetişen Yaşar Kemal, Orhan Kemal, Kemal Tahir, Samim Kocagöz gibi yazarlar toplumcu gerçekçi akımın önemli isimleri olarak Türk edebiyatına damga vururlar. Bu yazarlarla birlikte, işçi ya da köylünün koşulları, bu koşullar karşısındaki bilinçli-bilinçsiz tutumları artık edebi metinlerin konusu olmaya başlamıştır.1960-1970’li yıllarda artan sosyalist düşünce eğilimi ile toplumcu gerçekçilik daha büyük önem kazanmıştır. Dönemin gerçekçi yazarları, köyde ırgat-köylü kentte ise kırsaldan göç etmiş, insanların onların yaşama karşı bilinçlendirilmesini görev kabul etmişlerdir.”¹⁰

Yaşadığı dönem itibarıyla Ömer Seyfettin, Refik Halit Karay, Sadri Ertem, Sabahattin Ali gibi tecrübeleri hazır bulan Orhan Kemal; Yaşar Kemal, Kemal Tahir ve Samim Kocagöz çizgisinin bir devamı niteliğindedir. 1949–1970 yılları arasında yazdığı eserler, toplumcu gerçekçi nitelikler taşır.

“Yurdunun insanın kalkınmasını, yükselmesini isteyen yazar, bu kalkınmanın köyden başlaması gerektiğini düşünür. Ve köylüyü ya da köyü yazmak için birebir onların içinde olup onlarla yaşamak gerektiğini savunur. Yazar bu anlamda yakından tanıdığı, iyi bildiği insanları yazdığını ifade ederken gerçekçiliğini bir kez daha ortaya koyar.”¹¹

Orhan Kemal’i kendinden önce yaşamış ve kendi döneminde yaşayan edebiyatçılardan ayıran en önemli özelliği; gerçeği, yaşanmış ya da gözlemlenmiş olma niteliği ile ve bir bütün halinde algılayıp okuyucuya sunmasıdır. Yazar bu bakış açısıyla çağdaşı birçok toplumcu gerçekçi yazardan ayrılır.

“Yazar 1950–60 yılları arasındaki bunalımcı hikâyenin karşısında bir alternatif olarak yer alır. Dönemin baskıcı siyasi tavrı sonucu birçok yazarın battıya yönelmesine karşın Orhan Kemal insani özümümü, toplumsal gerçekliklerimizi, ulusal ve toplumsal boyutlarıyla

¹⁰ Funda Masdar, “Orhan Kemal Uyarlamalarında Çukurova Gerçeğinin Yansımaları” International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic Volume 7/4 Summer 2012.

¹¹ Nurer Uğurlu, *Orhan Kemal’in İkbal Kahvesi*, Örgün Yayınları, İstanbul, 2002, s.45.

ortaya koymaya devam eder. Eserlerinin temelini toplumun yapı taşları ve düzensizliği oluşturur. Eserlerinde özellikle yığınla işçi ve köylü tipleri konu edinen Orhan Kemal kötü yaşamları ve kötü insanları düzensiz bir toplumun yarattığı kaçınılmaz sonuçlar olarak görür ve bu insanların en kötüsünün bile bir iyileşme çabası taşıdığını, fakat düzenin buna engel olduğunu belirtir.”¹²

Eserlerinde ortaya koyduğu sınıfsal farklılıklar, yaşam güçlükleri, aslında onun insanın layık olduğu seviyeye çıkmasına dair duyduğu inancın gereklilikleridir. Orhan Kemal için insan denen varlık özündeki iyiyi asla kaybetmez. Bu iyiliği kaybetmemek adına insana ait bir umut yaşatılmalı ve bunun için uğraşılmalıdır. Bu nedenle Orhan Kemal eserlerinde yaşadığı ülkenin, halkının en iyi koşullarda yaşamasına katkı sunmaktadır.

“Yazar eserlerinde sürekli köylü ve işçiyi işler. Bunun en önemli nedeni yaşadığı ve tanık olduğu hayatın baş aktörlerini onların oluşturmasıdır. Diğeri ise ideolojisinden kaynaklı sınıfsal çatışmaların mihenk taşlarının bu kitlelerden oluşmasıdır. Toplumcu gerçekçi akımın temel unsuru olan „ezilen insan“ ise hemen hemen bütün eserlerinin ana kahramanlarıdır. Kırsal kesimin ve taşranın bütün gerçekliğini eserlerine konu edinen yazar, Türkiye'nin tarihsel süreci ile modernleşme, tarımda makineleşme, kırsal alanda toprak ilişkileri, fabrikalaşma, kapitalizmin etkileri ve sömürü düzenini bütün çıplaklığı ve yazara yüklediği sorumlulukla kaleme almıştır. Tanık olduğu dönemi ve tanık olduğu insanları yazan Orhan Kemal, tanık olmayı yeterli bulmamış, insanları anlama, yaşam mücadelelerine katkı sunmayı da ihmal etmemiş hatta bunu yazarın en büyük sorumluluğu olarak kabul etmiştir.”¹³

Yazarın eserlerinde; “genelde büyük toprak sahipleri ve yeni burjuva sınıfıyla; ırgat, çiftçi ve bunların kadınları ile bezenmiş bir sınıf çatışması ideolojiye bulanmadan hissettirilir.

¹² Nurer Uğurlu, Orhan Kemal'in *İkbal Kahvesi*, Örgün Yayınları, İstanbul, 2002, s.43.

¹³ Asım Bezirci, *Orhan Kemal Hayatı, Sanat Anlayışı, Hikayeleri, Romanları, Oyunları, Anıları*, İstanbul, Tekin Yayınevi,1984, s. 47.

Yazarın Çukurova'yı konu edindiği her romanında bu çatışma karşımıza çıkar. Orhan Kemal sanat anlayışını toplumsal süreçle birlikte ve süreci birey toplum ilişkisi bağlamında en gerçekçi ve objektif şekilde yansıtarak şekillendirmiştir.

2.1. Orhan Kemal'in Hikâyeciliği¹⁴

Orhan Kemal'in hikâyelerinde Panait Istrati ve Maksim Gorki'nin etkisi oldukça fazladır. Adı geçen yazarlar, romanlarında sıklıkla kendi yaşamlarından esinlenmişlerdir. Gerçekten de Gorki'nin, *Çocukluğum*, *Ekmeğimi Kazanırken* ve *Benim Üniversitelerim* adlı kitapları yazarın kendi yaşadıklarını gündeme getirir. Orhan Kemal de bu yazarların yaşamlarıyla benzerlikler gösteren yaşamındaki gözlemlerini hikâyelerine konu edinmiş ve eserlerine yaşadıklarını aktarmıştır.

Orhan Kemal'in sanatında belirleyici unsur olan sosyal endişe, çok okuduğu Gorki'nin yaşama ve sanata bakışıyla paraleldir. Her iki yazarda da işçi okur kitlesi geniştir. Bu bağlamda iki yazarın küçük insana yaklaşımları da benzer. Gorki, hayatlarını usta gözlemlerle sunduğu bu insanları acındırmaktan kaçınır.

Günlük hayattan aldığı sahneleri geleneklere bağlı kalarak veren Gorki, karakterlerini diyaloglarla bütünler. Orhan Kemal'in de kahramanlarını konuşurma yöntemiyle canlı tuttuğu düşünülecek olursa, bu tekniği Gorki okumalarından etkilenerek kullandığı düşünülebilir. Bu yazarın hikâyelerini romanından üstün kılan yönleri, diyaloglarla oluşturdukları hikâyeye kurgularının gücüne dayanmaktadır.

Eserlerinde toplumsal gerçekleri birey-toplum ilişkileri çerçevesinde ele alıp gözlemlere dayanarak yalın bir anlatımla dile getiren Orhan Kemal, Türk edebiyatında önemli bir yere sahiptir. Hikâyelerindeki kolay okunurluğun temel nedeni, konuşmalara oldukça fazla yer vermesidir. Hikâyeye kişilerini tanıtmak için uzun betimlemeler kullanmaz. Onların iç dünyaları ve yaşadıkları çevre, bu konuşmalarla açığa çıkar. Kısa süren bir diyalogla hikâyede vermek istediği düşüncüyü verebilme ustalığına sahiptir. Orhan Kemal'in hikâyeye tekniğinde en ustaca bulunan yönü budur.

¹⁴Orhan Kemal'in hikâyeciliğinin genel hatlarıyla anlatıldığı bu bölüm için bkz. Bezirci, *Orhan Kemal Hayatı, Sanat Anlayışı, Hikâyeleri, Romanları, Oyunları, Anıları*, s. 52.

“Konuşmaları belirleyici tümceler yerli yerindedir. Genellikle konuşan kişinin amacını vurgulamakta büyük işlevi vardır.”¹⁵

Orhan Kemal’in hikâyelerinde kullandığı dolaysız anlatım ona karakterlerini özgürce hareket ettirme olanağı sunar. Okuyucuyla karakterlerin arasına girmez.

Böylece anlattığı çevre ve insanlar yaşayan varlıklar olarak okuyucunun karşısına çıkar. Ancak diyaloglardaki yoğunluğun genel olarak anlatımına yansımadağı görülür. Sıfatlardan ve betimlemelerden fazlaca yararlanmayan Orhan Kemal’in dili süslü değildir. İmgelerden hemen hemen hiç yararlanmayan Orhan Kemal, yalın anlatımıyla kendine özgü bir üsluba ulaşmıştır. Cümleleri kısadır.

Yazarın amacı, araya girmeden okuyucunun gözünde birtakım sahneler canlandırmak olunca, yalınlık da kaçınılmazdır. Hikâyelerinde özellikle sonlarda görülen şiirsel cümleler, hikâyelerin yalınlığıyla ters orantılıdır. Hikâyenin havasını değıştiren bu “son”lar, çarpıcıdır. Ancak hikâye, beklenmedik ve şaşırtıcı bir havaya bürünmez.

Orhan Kemal sıradan insanların güçlüklerle, yoksunluklarla dolu dünyalarını, bireye indirgemenen, toplumsal bir bütünlükte; kişileri yaşama, birbirleriyle ilişkileri içinde ele alıp çok duru, samimi bir dille anlatmıştır.

Orhan Kemal’in 1949-1970 yılları arasında yazdığı eserleri, toplumcu gerçekçi nitelikler taşır.

Toplumsal gerçekçilik, Marksist ideolojinin sanatçıya ve doğal olarak da onun yaratısına yansımadır. Toplumcu gerçekçilik, sanatçıyı toplumsal bir varlık olarak görür. Sanatçının fiziksel ve düşünsel her türlü gelişimi tarihsel bir süreç içinde gelişmiştir. Bu nedenle sanatçı toplumsal bir varlık, onun sanatsal ürünü de toplumsal yaratıdır. Bu sanat akımının özünde sanat toplum içindir anlayışı vardır. Her sanatçı, bilincini ve yaratısını şekillendiren çağına karşı toplumsal bir sorumluluğa sahiptir. Bu sorumluluk sanatçıyı toplumsal olaylara ve çağına karşı aktif kılar. Sanatçı toplumsal eşitsizlikleri ve sömürüyü görerek, kendi bilincinde estetizm eder. Ve sanatsal bir yaratı biçiminde topluma sunar. Toplumcu gerçeklik sanatı ve onun eserini tarihsel bir sürecin ürünü olarak görür. Orhan Kemal’in

¹⁵ Bezirci, a.g.e. , s.137

gerçeklik anlayışı ise kendine özgüdür. O gerçekliği de tıpkı eserlerinin konusu gibi yaşadığı ve tanık olduğu olaylar çerçevesinde tanımlar. Bu da Orhan Kemal'in yazdığı her şeye inanması ve inandığı şeyleri yazması yönündeki çabasını ve başarısını ortaya koyar. İnsana ve insanın yaşadığı hayata dair gerçeklikler Orhan Kemal'in edebiyattaki gerçekçilik anlayışının yansımasıdır.

“Ben gerçekçiliği” içinde yaşadığımız toplumun insanlarına ayna tutmuş gibi bir yansıtma sanmıyorum. Bozuk düzenin her yönden bozduğu, insancıl davranışlardan alıkoyduğu, insanoğlunun düşmemesi gereken alçaklıklara yuvarlayan bir düzensizliğin çürük meyveleri sayarken, gene de onlarda eriyip mahvolmamış, kurtulmak için çaba gösteren yanların var olduğuna inanmıyorum. Ben de biliyorum çalışan kadının nelerle karşılaştığını. Ben de biliyorum içinde yaşadığım toplumun “ cinsel aykırılıklarını. Ama gene de biliyorum ki, kadınlarımız bir lokma ekmek için gittikleri işyerlerinde uğradıkları sarkıntılıklara, yuvarlandıkları uçurumlara isteyerek, iştahla, seve seve düşmüyorlar. Onları, istemedikleri şartlar içinde yaşatan istemedikleri sarkıntılıklara hedef yapan şey yokluk... Daha iyi bir yaşayışa ulaştıkları zaman, yani maddi sıkıntıdan kurtulur kurtulmaz, dün çalıştıkları yerlerin alçakça saldırılarını nefretle anacaklar. Kendilerine her türlü kötülüğü reva gören insanlarla karşılaşsalar bile, dönüp suratlarına bakmayacaklar. Yahu, bir hırsız ihtiyacından dolayı çalar. Bir orospu, ihtiyacından dolayı orospuluk yapar. Ama bunların hepsi de yaptıkları şeyin kötü olduğu bildiği için, yaptıklarını insanlardan saklarlar. Bir hırsıza “hırsız”, bir orospuya “orospu” dediği zaman kızması, yaptığı şeyi saklaması, onun, yani insanoğlunun özündeki iyilikten gelir!...”¹⁶

Orhan Kemal'in hikâyeleri, belli bir olay çerçevesinde giriş-gelişme-sonuç ilişkisi içinde oluşur. Birçok yazarın, hikâyeyi sonundaki sürprizi esas alarak geliştirmesine karşılık Orhan Kemal'in hikâyeciliğinde bu özelliğe rastlanılmaz.

“Orhan Kemal, yeni hikâye tekniklerinin aksine, eskinin planını sürdürür. Giriş, gelişme ve sonuç bölümleri belirgindir. Ancak giriş ve sonuç bölümünde, hikâyenin çatısını oluşturan olay ya

¹⁶ Uğurlu, a.g.e., s.42-43.

da durumun üzerinde durmaz. Giriş anlatıcıyla karakterin karşılaştığı an veya mekân ya da hikâyeyle ilgisi olmayan bir betimlemedir. Böylece konu ana hatlarıyla sezdirilmiş olur. Giriş bölümünün hikâyeden bağımsız oluşu, sonuç için de geçerlidir. Çok kısa ve şiirsel bir sonla, anlatılanların etkisi korunur."¹⁷

Yazar, hikâyelerinde çocuklardan çok kadınları ele almaktadır. Fakat değişmeyen nokta, hikâye kahramanlarının ekonomik ve sosyal yaşamın kavgasını veren kişiler olmasıdır. Yazarın ilk hikâyelerinden başlayarak çalışan insana büyük bir önem verdiği görülür. Gerçekten de ilk hikâye kitabı *Ekmek Kavgası*'nda fabrika işçilerinin, ırgatların, küçük memurların, seyyar satıcıların yaşam mücadelesi anlatılır.

Yazarın sonraki yıllarda İstanbul'da yazdığı hikâyelerde ise büyük kente göçmüş kırsal kesim insanların bu yeni ortama ayak uydurabilme mücadelesi anlatılır.

Hikâyede anlatılan kişiler nesnel olarak ele alınmış, sosyal statülerine uygun yerel dille konuşturulmuştur. Hikâye kişileri aracılığıyla toplumun sosyal ve ekonomik durumu yansıtılmıştır.

1950'li ve 60'lı yıllarda çizgisini koruyan Orhan Kemal'in bu yıllarda verdiği eserlerde, dönemin bunalım edebiyatı kaynaklı varoluşçu anlayışına karşılık, toplumsal gerçekliği sürdürdüğü görülür. Ferdietçi bir yazar olarak da tanımlanamayacak olan Orhan Kemal'in insanı bu çerçevede işlemesi, halkı çok iyi tanimasından, halktan olmasından ileri gelir.

Bu çerçevede Orhan Kemal'in eserlerinde, 1950'lerle birlikte başlayan ve uzun yıllar devam eden varoluşçu eğilime rastlanmaz.

Yazar hikâyelerinde sömürülen işçinin bilgiyle ve eğitimle ilişkisini ortaya koyar. Bununla birlikte eserlerinde didaktik bir hava yaratma kaygısı taşımaz. Suç işleyen çocukların, fuhuş yapan kadınların, dolandırıcı insanların yaşadıklarından sorumlu tuttuğu topluma yönelirken bile eğitici olmaktan uzak olan Orhan Kemal, yoksul kesimin, işçilerin, öğrencilerin, "kerhanedeki adamın" yaşamını anlatan

¹⁷ Aslı Kantarcı, *Orhan Kemal'in Hikâyelerinde Çocuk Tipleri*, Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, İstanbul.

öykü ve romanlar yazmış ve insan-toplum ilişkilerini gerçekçi bir şekilde yansıtmıştır.

Verimli bir yazı hayatı geçiren Orhan Kemal geride 27 roman, 19 öykü kitabı ile anı, inceleme, oyun, röportaj türünde eserler bırakmıştır.

İncelenen öykü kitaplarının isimleri:

- *Duygu (1948)*
- *Menevşe (1948)*
- *Ekmek Kavgası (1949)*
- *Pezevenkler (1950)*
- *Sarhoşlar (1951)*
- *Çamaşırcının Kızı (1952)*
- *72. Koğuş (1954)*
- *Grev (1954)*
- *Arka Sokak (1956)*
- *Kardeş Payı (1957)*
- *Babil Kulesi (1957)*
- *Dünya'da Harp Vardı (1963)*
- *Mahalle Kavgası (1963)*
- *İşsiz (1966)*
- *Önce Ekmek (1968)*
- *Küçükler ve Büyükler (1971- ölümünden sonra).*

Öykülerinden yapılan derlemeler Bilgi Yayinevi'nce beş cilt olarak yayınlanmıştır:

- *Yağmur Yüklü Bulutlar (1974)*
- *Kırmızı Kúpeler (1974)*
- *Oyuncu Kadın (1975)*
- *Grev (1975)*
- *Serseri Milyoner/İki Damla Gözyaşı (1976)*
- *Arslan Tomson (1976- ö.s)*
- *İnci'nin Maceraları (1979 - ö.s)*

2.1.1. II. Meşrutiyet Döneminde Kadının Yeri

Osmanlı İmparatorluğu'nun önemli dönemlerinden biri olan Tanzimat'ta birçok ıslahat (düzenleme) hareketlerine girişilmiştir. Tanzimat, toplum, fikir ve edebiyat hayatına birçok yenilikler getirmiştir. Dönemin aydınları, kadının toplumdaki yerini tartışmışlardır. Özellikle de kentte yaşayan kadının üzerinde yoğunlaşmışlardır.

Tanzimat döneminde başlatılan Batılılaşma hareketleri, daha sonraki dönemlerde de kendini gösterir. Kadının statüsü, toplumdaki yeri, daha da tartışılır

hale gelir. Ülkede kadın sorunları, eğitimi, aile hayatı dışındaki çalışma hayatı, boşanma hakkı, kadın özgürlüğü gibi konular üzerinde durulur.

Tanzimat'ın ilanı ile başlayan Osmanlı kadınının toplumsal hayattaki yeri konusundaki değişimler İkinci Meşrutiyetin ilanı ile önemli bir hız kazanmıştır. Özellikle İkinci Meşrutiyet dönemi kadınlarının elde ettiği geniş eğitim imkânı, kadınların toplumsal hayatta daha aktif olarak varlığını ortaya koymasını sağlamıştır. Önemli değişimlerin yaşandığı Meşrutiyet toplumunda kadın, modernlik ile geleneksellik arasında kalmıştır.

İkinci Meşrutiyet dönemi, başta eğitilmiş kadınlar olmak üzere dönemin kadınlarının toplum hayatında yer edinme mücadelesi verdikleri dönemdir. Türk modernleşme tarihinin en önemli aşamalarından biri sayılan İkinci Meşrutiyet dönemi, Tanzimat'ın ilanından başlayarak siyasal ve toplumsal gelişmeleri şekillendirirken aynı zamanda Cumhuriyet yönetiminin temellerinin atıldığı dönem olmuştur.

“Jön Türklerin etkisi altında 1908’de ilan edilen İkinci Meşrutiyet ile 1878 yılında süresiz olarak yürürlükten kaldırılan parlamenter rejime yeniden dönmüştür.”¹⁸

Devletin 19.yüzyılın ikinci yarısından itibaren kadının eğitimi konusuna verdiği önemin bir sonucu olarak toplum hayatında daha fazla öne çıkmaya başlar kadınlar.

“İkinci Meşrutiyetin ilanı ile çıkardıkları dergi sayısını artırmışlar, sayıları her geçen gün artan derneklerde faaliyetlerde bulunmuşlar, siyasi partilerde görev almaya başlamışlardır.”¹⁹

İkinci Meşrutiyet döneminde İttihat ve Terakki yönetimi kadın konusuna ayrı bir önem vermiş, kadınların toplumsal hayata dahil edilmesi yolunda girişimlerde bulunmuşlardır.

“Jön Türkler, bu dönemde kadın konusunu memleketin ekonomik ve kültürel bir meselesi olarak kabul etmiş ve aydınların

¹⁸ Ömer Çaha, *Sivil Kadın*, Ankara: Vadi Yayınları, 1996. s.93.

¹⁹ Şirin Tekeli, *Kadınlar ve Siyasal Toplumsal Hayat*, İstanbul: Birikim Yayınları, 1982. s.198.

tartıştığı temel konulardan biri haline getirmişlerdir. II. Meşrutiyet döneminde yaşayan kadın konusu ile ilgili yazı yazmamış, fikir üretmemiş olan tek bir aydın ve yazara rastlanmamaktadır.”²⁰

İttihat ve Terakki Cemiyeti izlediği politika ile kadının toplumdaki yeri ve varlığı konusunda önemli etkiler yaratmış, kadının geleneksel rolünden çıkartılarak toplumsallaştırılması ve özgürlüğünün kazandırılması dönemin hâkim düşüncesi olmuştur.

“İttihat ve Terakki Cemiyeti, bu dönemde politikalarını aile kurumu üzerine geliştirmiştir. Aile, bir politika konusu olarak hükümetin kontrolü altına alınmaya çalışılmış, İttihatçıların önderliğinde, Avrupa ailesinin kopyası olmadığına vurgu yapılan bir aile tipi olarak milli aile fikri ortaya çıkarılmıştır.”¹⁴

Evlilik kavramı, yalnızca dinî olmaktan çıkarılmış, ailenin biçimlendirilmesi kültürün bir parçası ve millî kültürün yükseltilmesi için zorunluluk olarak görülmüştür.

“ Ziya Gökalp’in mimarı olduğu millî aile fikri, İttihatçılar için temel hareket noktası olmuştur. Çünkü İttihatçılar için devrimin başarılı olmasının yolu, sosyal devrimlerle beraber aileden geçmektedir. Kadının toplum içerisindeki konumunun belirlenmesi, yeni ideolojinin ana konularından biri olan millî aile ile sağlanırken, İttihatçıların aile ve kadına yönelik politikaları, Osmanlı kadın hareketlerinin de temellerini oluşturmuştur.”²¹

Hükümet bu dönemde kadınlara yönelik politikalarında kadınların eğitimine hız kazandıracak kurumların açılışını da gerçekleştirmiştir. Kızlar için 1913 yılında ilk kız lisesi olan İstanbul İnas Sultanîsi, bugünkü adıyla İstanbul Kız Lisesi açılmış ve bunu halen günümüzde de eğitim veren Erenköy, Çamlıca ve Kandilli Kız Liseleri'nin açılışı takip etmiştir. İkinci Meşrutiyet Dönemi'nin kadınlar için en önemli özelliklerinden biri de yükseköğrenim hakkını elde etmiş olmalarıdır.

²⁰Çaha, a.g.e., s.93.

²¹ Ayşe Durakbaşı, *Halide Edip Türk Modernleşmesi ve Feminizm*, İstanbul: İletişim Yayınları, 2002. s.119-121.

“1914’te Darül-Fünun’da kızlara yönelik derslere başlanmış ve 1914’te ayrı bir İnasDarül-Fünun’u kurulmuştur. 1915 yılında İstanbul Darül-Fünun’da kadınlara haftada dört gün olmak üzere düzenli konferanslar verilmeye başlanmıştır. Ayrıca 1915’de ilk defa İstanbul Edebiyat Fakültesi’nde Türk kızları erkekler ile beraber yükseköğrenim görmeye başlamıştır. 1917 yılında kızlar için Güzel Sanatlar Okulu ve Konservatuar, terzilik eğitimi veren okullar ile hemşirelik ve ticari derslerin verildiği okullar açılmıştır. İlk defa yurt dışına eğitim için kızların gönderilmesi de bu dönemde gerçekleşmiştir. 1914’te kurulan İnasDarül-Fünun’u, kız öğretmen okullarına bağlanmış ve matematik, edebiyat ile tabii bilimler alanlarında eğitim vermiştir. Bu okul aynı zamanda, kız öğretmen okullarına da öğretmen yetiştirmek amacıyla kurulmuştur.”²²

Kadınlar için eğitim alanında yaşanan bu gelişmelerin yanı sıra, kadınlar da hemsinlerini yetiştirmek, bilinçlendirmek ve toplum hayatına aktif olarak katılmalarını sağlamak için dernekler kurmaya, konferanslar vermeye başlamışlardır.

İkinci Meşrutiyet’in ilanı ile birlikte, çalışma hayatındaki kadın sayısında artış olmuştur. Yine bu dönemde devam eden savaşlar sebebiyle, askere giden erkeklerin boşalttığı bazı memurluklara kadınlar atanmış, erkek nüfusun azalması kadınlara çalışma ortamı hazırlamıştır.

Tanzimat ile başlayan ve kadınlar tarafından özgürlüğün ilanı olarak kabul edilen İkinci Meşrutiyet’in ilanı ile devam eden süreçte, o zamana kadar anne, eş ve ev kadını rolüne sahip kadınların toplum hayatında farklı statüler elde etmek amacıyla taleplerde bulunmaya başladıkları görülmüştür.

Kadınlar özellikle basın ve dernekleşme yoluyla, ayrıca konferanslar düzenleyerek bu taleplerini daha etkin bir şekilde ifade etme imkânı bulmuşlardır.

“İkinci Meşrutiyet’in ilanından sonra başlayan kadın hareketi ve kadının toplum hayatına katılmasının gerekliliği meselesi çeşitli gazete ve dergilerde üzerinde durulan konu haline gelmiştir.

²² Şefika Kurnaz, *Cumhuriyet Öncesinde Türk Kadını (1829-1923)*. İstanbul: MEB Yayınları, 1997.s.76.

Bu gazete ve dergiler Batılı kadınların modern hayata ayak uydurmak için verdiği mücadelelere yer vererek Osmanlı kadınlarına örnek olacak şekilde konuları işlemişler ve kadın meselesini kadının eğitimi, toplum hayatına katılması, kadınların uğradıkları haksızlıklar gibi konularla gündeme getirilmiştir. İkinci Meşrutiyetten sonra yayımlanan kadın dergilerini, yayın politikalarına ve dünya görüşlerine göre Batıcı ve Türkçü olarak iki grupta değerlendirmek mümkündür.

Batıcı kadın dergileri arasında: Mefharet, Demet, Mehasin, Kadınlar Dünyası, Hanımlar Alemi, Kadınlar Alemi, Osmanlı Kadınlar Alemi, Kadın, Genç Kadın, Hanımlara Mahsus Gazete, Musavver Kadın; Türkçü kadın dergileri arasında; Kadınlık Hayatı, Kadınlık, Kadın Duygusu, Seyyale, Türk Kadını, Siyanet, Bilgi Yurdu Işığı, Bilgi Yurdu, Bilgi Mecmuası, Genç Kadın gibi dergiler yer almaktadır.”²³

Balkan Savaşları, I. Dünya Savaşı ve Kurtuluş Savaşı'nın sürdüğü dönemde kurulan kadın derneklerinin çoğu, yardım derneği mahiyetindedir. Bu dönemin hükümeti İttihat ve Terakki de, kadın derneklerinin kurulmasını desteklemekteydi.

İttihat ve Terakki, kadın dernekleri vasıtasıyla kadınların hem sosyal hem de ekonomik hayata katkıda bulunmalarını sağlarken, taraftarlarının sayısını kadınlarla arttırmayı amaçlamaktaydı.

“Kadın konusu, dönemin aydınları, yazarları tarafından da çok tartışılan ve yazılan konu olmuştur. Kadın, İkinci Meşrutiyet aydınları arasında ilerlemenin ve toplumsal değişimin anahtar kavramı olarak görülmüş ve toplumsal ilerleme için kadının söz sahibi olmasının gerekliliği konusunda dönemin düşünce akımları ciddi bir şekilde ilgilenmiş, kadınların toplumsal hayata katılmalarının zaruri olduğu görüşünü savunmuşlardır. Bu dönemde

²³Kurnaz, a.g.e. s.192.

kadın ile ilgili konular, dönemin İslamcı, Batıcı ve Türkçü akımlarında da farklı şekilde değerlendirilmiştir.”²⁴

Sonuç olarak İkinci Meşrutiyetin ilanını özgürlüğün ilanı olarak kabul eden kadınlar için bu dönem geleneksel rollerinden sıyrılıp yeni modern kadın kimliğine kavuştukları sürecin başlangıcıdır. Tanzimat ile başlayan kadının eğitilmesi ile ilgili reformlar, İkinci Meşrutiyet döneminde artarak devam etmiş, eğitim seviyelerinin artmasıyla beraber, dönemin kadınlarının dergi ve gazete çıkarmaları, konferans ve kurslar düzenlemeleri, dernekler kurmaları ile ilgili etkinlikleri de artış göstermiştir.

İkinci Meşrutiyet dönemi kadın konusunun toplumun bütün kesimleri tarafından tartışıldığı, yazıldığı hatta karikatürize edildiği bir dönem olmuştur. Kadın konusunun bu kadar güncel olmasında en önemli etken muhakkak ki İttihat ve Terakki Cemiyetinin hem kendi parti programlarında hem de hükmet politikalarında kadına özel bir yer vermesidir.

İttihat ve Terakkinin kadınlara hazırladığı bu ortam kadın hareketlerine hız ve kolaylık sağlamıştır. Hızlı bir toplumsal değişimin yaşandığı bu süreçte Osmanlı kadını, toplumdaki gördüğü desteğin yanı sıra eleştirilere de maruz kalmıştır. Ancak tüm eleştirilere rağmen İkinci Meşrutiyet dönemi kadınları hak mücadelelerinden vazgeçmemiştir.

1.1.2. Cumhuriyet’in İlanıyla Günümüze Gelen Kadının Yeri

2.Meşrutiyetten Cumhuriyete kadar eşitlik istek ve düşünceleri gelişmiştir. Ancak Cumhuriyet döneminde Atatürk’le beraber kadın hakları kazanılmış, hür ve eşit yaşam tarzı benimsenmiştir.

Halkın egemenliğini tesis edecek kurumlar kurulurken, diğer taraftan da geleneksel Osmanlı toplumu “*Ulus Toplum*” yapısına uygun olarak biçimlendiriliyordu. Türk Devrimi, sadece eskiyi yıkıp yerine yenisini yapma sürecini içermiyordu; aynı zamanda bir bilinç değişimini gerçekleştirmeye çalışıyordu. İşte bu noktada devrimin itici gücü kadın ortaya çıktı. Kadınlar,

²⁴ Mustafa Gündüz, “*İkinci Meşrutiyet İdeolojilerinde Sosyoloji ve Geleceğin Toplum Tasavvuru*”, Uluslararası Hakemli dergi, Mayıs, Haziran, Temmuz 2008, 149-170. s.168-169.

kurulan yeni devlette söz sahibi olduklarını kurdukları dernek ve mitinglerle ortaya koyar. Bu sayede kendilerinin, toplumun yarısı olduğunu ortaya koydular.

Türk Devrimi iki noktadan hareket ediyordu: Türklükten yola çıkarak, etnik ve dinsel endişelerin üzerinde ortak algısı olan ulusal bir kimlik tanımı oluşturmak ve Batı'ya çağdaştıran değerleri alıp bize göre yorumlamak.

Dönemin toplumsal bilinci açısından kadınlara verilen haklarla ilgili olarak tabandan ciddi bir talep bulunmamaktaydı ki, bu çok doğal bir durumdu. Bu da, yüzyıllarca statüsü olmayan kadınlarla ilgili yeniliklerin yönetim tarafından belirlenmesine, bir nevi devlet feminizmi dediğimiz sürecin işlenmesine neden olmaktadır. Nasıl bir kadın cevabında bu kadının en temel özelliği; eğitilmiş, toplumsal hayatta ve üretimde erkekle aynı rolde eşitçe yer alabilen çağdaş bir insan olmasıydı.

Türk Devrimi'ni sürdürecektir düşünce yapısı ne kadar ilerici olursa olsun, dönemin toplum algısına göre dikkatli hareket etmek durumunda kalmıştır. Böyle olmasaydı eğer, gerçekleştirilen devrimleri halkın algısından kopardıkları vakit; devrimin arkasında yer alan halk desteğinin birden yok olmasına neden olurdu. Bu yüzden Türk Devrimcileri kadının geleneksel rollerine çok dokunmadan, toplumsal alanda da üretime katılan bir kadın olarak yeni kimlik geliştirmeyordu.

“ Örneğin İstiklal Savaşı'ndan önceki yasal düzenlemeler 50 bin erkek nüfus için bir milletvekili seçilmesini öngörüyordu. Ancak savaşlar sonunda uğranılan insan ve toprak kayıpları nüfusun önemli ölçüde azalmasına yol açtığından, bu sayının 20 bine düşürülmesi gündeme gelmişti.1923 yılında TBMM'nde yapılan görüşmeler sırasında Bolu Mebusu Tunalı Hilmi Bey, bir önerge vererek, kadınların da hesaplama dâhil edilmesini önerdi. İstenen kadına seçme ve seçilme hakkının verilmesi değildi. Yalnızca seçilecek milletvekili sayısının belirlenmesinde kadın nüfusun da hesaba dâhil edilmesiydi. Fakat bu öylesine büyük bir tepkiye neden oldu ki, Meclis'te adeta kıyamet koptu. Bunun üzerine Meclis Başkanı oturumu tatil etmek zorunda kaldı ve öneri de geri çekildi.”²⁵

²⁵Ülker Gürkan, “Hukukta Kadın,” *Cumhuriyet ve Kadın Sempozyumu*, Kadınlar Derneği Yayınları, Ankara, 1999, s. 56–57.

Atatürk'e göre ulusal bağımsızlık kazanıldıktan sonra artık çağdaş bir toplum yaratmayı amaç ediniyordu. Bitlis'ten Diyarbakır'a giderken 22 Kasım 1916 akşamı anı defterine şunları yazıyor:

“Tesettürün kaldırılması ve toplum yaşamının düzenlenmesi konusunda sohbet:

1) Güçlü, yaşamı bilen anneler yetiştirmek,

2) Kadınlara serbestlik tanımak,

3) Kadınlarla birlikte hareket etmek erkeklerin ahlaki duyguları üzerinde etkilidir...”

Batı, çağdaşlığı acı tecrübeler sonunda elde etti; ancak Türk toplumu zaten çok vakit kaybetmişti ve mutlaka daha kısa sürede aşması gerekiyordu. Kadınlar zaten toplumsal yaşama katılmıyordu ve bu yüzden ortaya çıkan bunalım bir türlü aşılamıyordu. Türk Devrimi'nde kadınların bu kadar önemli olmasının bir gerekçesi de, işte bu toplumsal bunalımın, kadınların toplum yaşamına katılmasıyla çözüleceğinin düşünülmesidir. Bu anlayışı yerleştirmek için kadının ailedeki konumundan daha üst bir statüye sahip olduğu vurgulanıyordu.

Kadının durumu bu süreçte çok zordu; çünkü hem geleneksel rolleri hem de Cumhuriyet kadınının rollerini benimseyen bir konumda olacaktı. Daha önce de değinildiği gibi toplumda yerleşik olan ataerkil algı, kadına verilen bu statüyü paylaşacak olgunlukta değildi.

Bu gerçek bilindiği için kadından çok fazla beklenti içinde olmamışlardır. Çağdaşlaşma hususunda atılan en önemli adım Medeni Kanun'un kabulü olmuştur. Bu kanun sayesinde kadın ve erkeğe yönelik toplumsal ilişkiler artık yasal olarak biçimlenecekti. Çok eşlilik sona erdi, bununla birlikte kadına ve erkeğe evlenme yaş sınırı koyuldu.

Erkek ve kadınlar mirasta eşit haklara sahip oldular. Evlilik süresince kadının ekonomik haklarını koruyan esaslar getirildi. Çocuklar üzerindeki velâyet hakkının kullanılmasında kadına eşitlik sağlandı. Medeni Kanun ile birlikte

yürürlüğe giren Borçlar Kanunu ile de kadına, erkeklerle eşit olarak her türlü borç ve yükümlülük altına girebilme hakkı tanındı. Ancak geleneksel olan evin reisi değiştirilmedi.

Türk Ticaret Kanunu çerçevesinde kadının ticaret yapabilmesi için kocasından onay alması gerekmekteydi. Bu da, ticari işlerin aile bütçesi ve mal sahipliği konusunda oldukça fazla sorumluluğu ortaya çıkarması ile gerekçelendiriliyordu. Kanuni olarak aile reisliği ve evi geçindirme sorumluluğu erkeğe verildiği ve erkek aile ekonomisinin sürdürülmesinden yükümlü olduğu için, kadının ticari eğilimleri de erkeğin onayına bırakılıyordu.

“ Eğitim alanındaki kadın erkek eşitliği Tevhid-i Tedrisat kanunu ile sağlanmıştır. Bu kanun sayesinde eğitim ve öğretimde birlik sağlandı ve doğrudan Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı okullarda karma eğitime geçildi. Bu kanunla çağdaş ve laik eğitimin gereği olarak medreseler kapatıldı. İlkokul herkese zorunlu kılındı. Müfredat programları kız çocuklarına, insan oldukları, özgür oldukları bilincini verecek şekilde düzenlendi.”²⁶

Türk çocuklarının okula gitmesini kolaylaştırmak için eğitim parasız hale getirilmeye çalışılmaktadır.

“Teşkilat-ı Esasiye'nin 87. maddesi ile de ilköğretime gitmek bütün Türk çocukları için zorunlu hale getirilerek okullar parasız eğitim verir halde yapılandırıldı.”²⁷

Yeni Türkiye'de öncelikli okuma-yazma ihtiyacını gidermek üzere başlatılan Eğitim ve Öğretim seferberliği, sonrasında kadınların meslek edinme ve özellikle düşünsel yaşamda bir konum elde edebilme eğilimlerini de artırılmak hedeflendi.

“Okuması yazması hiç olmayan kadınlar da dershanelerden aldıkları sertifikalar sayesinde toplumun gelişmesine de belirli ölçüde

²⁶Emel Doğramacı, “Atatürk ve Kadın Hakları,” Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi, c. 5, s. 13 (Kasım 1988), s. 94–101.

²⁷Suna Kili, Şeref Gözübüyük, *Sened-i İttifak'tan Günümüze Türk Anayasa Metinleri*, Türkiye İş Bankası Yayınları., Eylül-2006, İstanbul, s.147.

ivme kazandırmaktaydı. Böylece Ulus Kadınının toplum içindeki yeri ve önemi artmaya başlamış, kadınlar toplumsal alanda daha çok yer edinir olmuş; öncelikle fikir işçisi olarak da aile bütçesine katkı sağlar duruma yükselmişti.”²⁸

İlerleyen zamanlarda, okuyan ve çalışan kadınların üstündeki “evlilik” baskısı azalmış, gittikçe kendi benliğini bulan ve çağdaş eğitimle desteklenen “Cumhuriyet Kadını” ortaya çıkmıştır.

Atatürk 1924 yılında yaptığı bir konuşmada:

“Uygarlıktan söz ederken kesinlikle açıklamalıyım ki, aile hayatı gelişmenin temeli ve güç kaynağıdır. Kusurlu bir aile yaşamı, sosyal, ekonomik ve siyasal zayıflıklara yol açar. Aileyi oluşturan erkek ve kadın unsurların doğal haklarından yararlanmaları ve ailedeki ödevlerini yerine getirecek şartlar içinde bulunmaları çok gereklidir.” diyordu.

Eğitim noktasında Türk Devrimi’ni geçmişten ayıran en büyük özellik karma sınıflardır. Osmanlı’da iktidar ve egemenlik anlayışı erkeğe yüklenirken Cumhuriyet’te de belli ölçüde bu ataerkil gelenekler sürdürülmesine karşın iktidar ve egemenlik anlayışını erkek ile kadına birlikte yüklemekteydi. Kimliklerini de bu yönde şekillendiriyordu. Bu sorumluluk anlayışı da, geleneksel anlayıştan hareket etse de, kadın ile erkeğin hukuk karşısında eşitliğini sağlıyordu.

“Ulusal bilincin gelişimi için yönetime sadece erkeklerin katılması yetersizdi. Bunun aşılması “Ümmet” anlayışından “Ulusallık” anlayışını toplumda tesis etmek gerekiyordu. Ancak bu konudaki en büyük engel dinsel kimlikleri pekiştiren kurumlardı. İlk olarak halifelik kaldırıldı. 3 Mart 1924’te “Şeriye ve Evkaf Vekaleti”nin kaldırılması ve “Tevhid-i Tedrisat” kanununun kabulü de dinsel kurumların temizlenmesinin en önemli diğer adımları idi.

²⁸Afet İnan, *a.g.e.*, s.155-159.

“Şapka Kanunu” ve “Tekke ve Zaviyeler”in kapatılması da bu konuda önemlidir.”²⁹

Dinsel ötekileştirmeye çanak tutan kılık kıyafetler, kadının üstündeki erkek egemen anlayışı temsil eden çarşaf-peçe yasaklandı. Aslında kadın kıyafetini düzenleyen bir yasa bulunmamaktadır. Çarşafın yasaklanması, yerel yönetimlerin kararlarıyla olmuştur. 1 Eylül 1925 tarihinde *İkdam* gazetesine verdiği demeçte ise bu konudaki görüşünü:

“Atatürk, bazı yerlerde kadınlar görüyorum ki, başında bir bez, peştamal veya buna benzer bir şeyler sararak yüzünü, gözünü gizler ve yanından geçen erkeklere karşı arkasını çevirir veya yere oturarak yumulur. Bu tavrın manası neye delâlet eder? Medenî bir millet anası, bir millet kızı için bu garip şekiller, bu vahşi vaziyet nedir? Bu hal milleti gülünç gösterir ve derhal düzeltilmesi lâzımdır.”³⁰ diyerek belirtiyordu.

Dünyada kadınlar, milletvekili seçme ve seçilme hakkını Amerika Birleşik Devletleri’nde 1920, İngiltere’de 1928, Fransa ve Belçika’da 1944, İtalya’da 1948, Japonya’da 1950, İsviçre’de ise 1971’de elde edebilmişlerdir. Bu saydığımız ülkelerin birçoğu aydınlanmayı bizden çok önce yaşamasına rağmen Türkiye Cumhuriyeti’nin kuruluşundan kadınlarımıza verilen haklara kadar geçen süreyi temel alırsak çok geç kaldıklarını ifade edebiliriz. Atatürk, Türk kadınına milletvekili seçme ve seçilme hakkının tanınması münasebetiyle TBMM’de şöyle konuşmuştur:

“Bu karar Türk kadınına sosyal ve siyasal hayatta bütün milletlerin üstünde yer vermiştir. Çarşaf içinde, peçe altında ve kafes arkasındaki Türk kadını artık tarihlerde aramak lâzım gelecektir. Türk kadını, evdeki medenî konumunu yetki ile işgal etmiş, iş hayatının her aşamasında başarılar göstermiştir. Siyasal hayatta belediye seçimleriyle tecrübe kazanan Türk kadını, bu sefer de milletvekili seçme seçilme suretiyle haklarının en büyüğünü elde etmiş bulunuyor. Medenî

²⁹Mahmut Goloğlu, *Türkiye Cumhuriyeti Tarihi I: 1924-1930 Devrimler ve Tepkileri*, Türkiye İş Bankası Yayınları., Mayıs-2007, İstanbul, s.153.

³⁰ Kaymaz, a.g.m, s. 340.

*memleketlerin birçoğunda kadından esirgenen bu hak, bugün Türk kadınının elindedir ve onu yetki ve liyakatle kullanacaktır.*³¹

Artık Türk Devrimi ile kadınlar yavaş yavaş sesini yurtiçinde duyurmaya başlamıştı. Ama bununla yetinilemezdi. 22 Nisan 1935 tarihinde İstanbul Beylerbeyi Sarayı'nda Uluslararası Kadın Kongresi bizzat Atatürk'ün katkılarıyla toplanmıştır.

Kongrede Atatürk: “*siyasî ve içtimâî hakların kadın tarafından kullanılmasının beşeriyetin saadeti ve prestiji bakımından elzem olduğunu*” ifade etmiştir.

Ardından:

“Türk kadınının dünya kadınlığına elini vererek, dünyanın barış ve güvenliği için çalışacağına emin olabilirsiniz...” diyerek *“Türk kadınının dünya kadınlığına elini vererek, dünyanın barış ve güvenliği için çalışacağına emin olabilirsiniz... Kadınlarımız için asıl mücadele alanı, asıl zafer kazanılması gereken alan biçim ve kılıkta başarıdan çok, ışıkla, bilgi ve kültürle, gerçek faziletle süslenip donanmaktır. Ben muhterem hanımlarımızın Avrupa kadınlarının aşağısında kalmayacak, aksine pek çok yönden onların üstüne çıkacak şekilde ışıkla, bilgi ve kültürle donanacaklarından asla şüphe etmeyen ve buna kesinlikle emin olanlardanım.”*³² diyerek belirtmektedir.

Atatürk, kadın hakları konusunda, Türk Devriminin destekleyicisi yaklaşımıyla hareket etmiştir. Her seferinde kadının Türk Devrimi'ndeki yerini ve önemini vurgulamıştır. Atatürk'ün kısa zamanda yaptığı büyük devrimleri dünya yıllar sonra yapabirmiştir. BM tarafından ilan edilen İnsan Hakları Evrensel Bildirisi, İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra ilan edilen bir bildirimdir.

³¹ Kaymaz, a.g.m , s. 348. Naklen; Afet İnan, a.g.e., s. 171–179.

³²Tan Gazetesi, Atatürk'ün Fikir ve Düşünceleri, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara, 1999, s. 118.

Bugün bazı İslam ülkeleri 1900'lerin Osmanlı düzenini dahi aşmamaktadır. Türk Devrimi, Türk kadınlarını zamanının ötesine süratle taşımıştır. Bugün Türk kadınlarının konumu çok farklı ise, yapılan devrimler sonucudur. Ancak o günlerden sonra kadınlar adına elle tutulur bir gelişme gösterilememiştir.

Kadınlara bu kadar hak verilmiş, fırsat tanınmış olmasına rağmen o dönemde kadınların sorunları da devam etmiştir.

Cumhuriyetle beraber kadınlara birçok haklar tanınmışsa da dünyada kadınların yaşam kalitesinin erkeklere göre olumsuz olduğu da görülmektedir. Kadınlar daha bebeklik dönemlerinde, ebeveynler tarafından istenmeme, ihmal ve devletin hizmetinden yararlanamama; ergenlikte toplumsal baskı, cinsiyet temelli şiddet, taciz ve istismar; erişkinlikte ise gebelik ve doğum sonrası yaşanan karışıklıklar, istenmeyen gebelikler, hizmetlerden mahrum bırakılma, anne ölümleri gibi sorunlarla karşı karşıya kaldıkları da belirtilmektedir.

Toplumsal cinsiyet rol kalıplarının toplumsal eşitsizliklerde önemli bir etkiye sahip olduğuna işaret edilen bu dönemde, ekonomik faaliyet alanında pek çok eşitsizlikle karşı karşıya kalan kadınların benzer sebeplerle aile reisliği, mülkleri yönetme, iş kurma ve yürütme gibi konularda erkeklerle eşit olmadığı belirtilmektedir. Dünyada okuma-yazma bilmeyenler arasında bir erkeğe karşın iki kadın bulunduğu bu döneme göre, tüm yaş gruplarında kız çocuklarının erkeklere göre daha düşük oranda okula devam ettiği görülmektedir.

Cumhuriyet Dönemi'nde kadın erkek eşitliği ilkesi yasal düzenlemelerle güçlendirilmiştir ancak yasal düzenlemeler yaşama geçirilmeden hedefe ulaşmak olası bir durum değildir.

3. ORHAN KEMAL'İN HİKÂYELERİNDE KADIN MOTİFİ

Edebiyatımızda toplumcu gerçekçi bakışın önemli temsilcilerinden olan Orhan Kemal, romanlarında ve hikâyelerinde gözlemlerini dile getirir. Yaşamın bir kesitini anlatır. Orhan Kemal'in hikâyeleri beklenmedik bir sonla bitmez. Aslında beklenen bir sonla da bitmez, hikâyeleri sonucu içinde barındırır. Yaşam devam ediyor ve yaşam bu akışın bir parçasıdır, görüşü hâkimdir.

Orhan Kemal'in hikâyelerindeki kadınların ortak özelliği ekonomik ve sosyal yaşamın kavgasını veren insanlar olmasıdır. Yazarın ilk hikâyelerinden başlayarak çalışan, emek veren kadına büyük bir önem verdiği görülür. Örneğin ilk hikâye kitabı *EkmeK Kavgası*'nda fabrikada çalışan kadınların, ırgatların, küçük memurların yaşam mücadelesi anlatılır.

Yazarın sonraki yıllarda İstanbul'da yazdığı hikâyelerde ise büyük kente göçmüş kırsal kesim insanların, kadınlarının bu yeni ortama ayak uydurabilme mücadelesi verdiği görülür.

Orhan Kemal'in hikâyelerinde genel olarak kadın, eğitimsiz, ekonomik sıkıntı çeken, değer verilmeyen, insanlar tarafından ezilen, kısa yoldan para kazanmak ve meşhur olmak isteyen bir varlık olarak ele alınır.

Yukarıda bahsi geçen ekonomik sıkıntı, beraberinde kadınlar arasında oluşan sınıf farklılığını ve buna bağlı olarak ortaya çıkan kıskançlığı getirmiştir. Yazarın hikâyelerinde kadın daha çok şu şekillerde ele alınmıştır:

3.1. Kıskanç Kadın

Kadınlar doğaları gereği rekabetçi varlıklardır, bu da seçilme arzusunda olmalarından kaynaklanmaktadır. Günlük yaşamda kıskanç olan kişilerin pek çoğunun yaşadıkları bu duygu ile baş edemedikleri, kıskandıkları kişi ile ilişkilerinin bozulduğu ve ilişkilerinin eski güzelliğini yitirdiği görülür.

Orhan Kemal'in “Çikolata”³³ adlı hikâyesi çocukça bir kıskanma, kıskandırma düşüncesi etrafında şekillenir. “Çikolata” kıskançlığın ifadesidir. Ablayla kardeşin şoför babaları, imrendirmenin günah olduğunu çocuklarına sık

³³Orhan Kemal, *Dünyada Harp Vardı*, Ataç Kitabevi, 3.b. İstanbul, 1963.

sık söylese de, çocuklar yoğurtçunun kızıyla çikolatalarını paylaşmak istemezler. Aslında kızın yoksul olduğunun farkında değillerdir. Yoğurtçunun kızı, yoksulluğunu belli etmek istemez. Oysaki ablayla kardeşin onlara çikolata, helva getiren halalarını, şoför babalarını kıskanmaktadır. Kendisi bunlara sahip değildir. Yalan söyleyerek ezikliğini örtbas etmeye çalışır:

*“-İstese çikolata alabileceğimizi gösterelim mi şuna?
Yoğurtçunun kızı sarı teneke küpeleriyle meydan okudu:*

-Gösterin bakalım!

-Gösterelim mi abla?

-Gösterelim mi ablaymış. Paraları varmış ta sanki...

-Yok mu?

-Var mı?

-Baak! Dudak büktü:

-Benim babam bana daha çok veriyor...

-Abla da gösterdi. Yoğurtçunun kızı gene dudak büktü:

*-İkinizinkinden de çok veriyor da harcayacak yer
bulamıyorum!”³⁴*

Yoksul kızın ablaları tütün fabrikasında çalışırlar. Anneleri ölmeden önce hayatları farklıdır. Anneleri yaşarken kızların çalışmak zorunda olmadığı, evdeki huzurlu ortam sayesinde babanın az içki içtiği gibi ifadelerle, bu ailenin eski ve yeni yaşantısı arasındaki fark ortaya konur.

Yazar, kızın acizliğini çarpıcı bir biçimde yansıtmıştır. Yoksulluğun yanı sıra, anne sevgisinden yoksun olmak da kızı yıpratır. Sağken kızlarının saçlarını tarayan, kırpıntılardan kurdeleler kesen annenin yokluğu vurgulanır. Kızın saçları kirlidir ve taranmamıştır. Kızın bu çocuklarla arkadaşlık edememesinin nedeni,

³⁴ Orhan Kemal, a.g.e, s.20.

hayat tarzlarının farklı oluşudur. Kız bu durumda çaresiz kalır; onlarla boy ölçüşemez. Bu yaş grubunda arkadaşlık önemlidir.

Aileden çok arkadaşın ön planda olduğu bu dönemde dışlanmak, çocuğun özgüvenini yitirmesinde önemli bir rol oynar.

“ ‘Mizaç özellikleri (utangaçlık gibi)’, ‘sosyal beceri problemleri’, ‘iletişim becerileri ile ilgili güçlükler’, ‘fiziksel engel veya itici fiziksel görünüş’, ‘duygusal güçlükler’, ‘sahip olduğu kültürel değerlerin akrabalarınınkiyle uyuşmaması’ ”³⁵ gibi durumlar yoğurtçunun kızında da görülür. Sarhoş baba, çocuklarına maddi ve manevi anlamda yetersiz kalmaktadır.

Baba, onların hayatında etkin bir role sahip değildir. Yazar da babayı ön plana çıkarmaz, kızın aile hayatını etraflıca çizmez. Kızın özgüven eksikliği ve arkadaş tarafından dışlanmasında çevresel-sosyal etkenler önemli bir rol oynamaktadır. Hikâyenin trajik sonu, bu yaşantıların ürünüdür. Arkadaşlarının yere attığı çikolata kâğıdını onlar gittikten sonra yerden alıp yalaması, çocuğun arkadaşlarının yanında gizlediği gerçek beninin ortaya çıktığı an’a işaret eder. Bu benlikle, kendisini hor görenlere karşı onurunu korumuş olur.

“Kenar Mahalle”³⁶ adlı hikâyede üç kadın, mahallenin yoluna bakan pencereye çıkıp mahallede olup bitene dair dedikodu yaparlar. Bu üç komşu kadın, şoförün karısını sevmezler. Bunun nedeni de kadının kocasına her istediğini yaptırmasıdır. Bu üç kadın da hem cinslerine karşı bir kıskançlık, çekememezlik içindedir.

“ Şoförünkini, dedikoducu diye sevmezlerdi. Asıl sebep, kadının kocasına her istediğini yaptırıp mahalleliye de kocasının kendisini ne kadar sevdiğini, bir dediğini iki etmediğini söyleyerek övünmesiydi. ”³⁷

³⁵Haluk Yavuzer, *Okul Çağı Çocuğu*, Remzi Kitabevi, 8. b., İstanbul, 2002, s. 34.

³⁶Orhan Kemal, *Grev*, Tekin Yayınevi, 4. b., İstanbul, 1996.

³⁷Orhan Kemal, a.g.e., s.105.

Bakkal, karısının hemen her istediğini alırken kendi kocaları hiçbir isteklerini yerine getirmez. Hâlbuki bu iki kadın kendilerini en az bakkalın karısı kadar güzel görmektedir. Bu iki kadın da dargın bir şekilde içini çekerek söylenirler.

“Demek bakkal karısını çok seviyor”³⁸

Başkasının mutluluğuna karşı kıskançlık duygusu ile bakkalın karısına dair atıp tutmaya başlarlar. Bir de onların bu kenar mahalleden taşınacaklarını duyunca bakkalın karısına ifrit olurlar. Duydukları müthiş kıskançlıkla bakkalın karısının mahalle için *“bu mahalle pis”* dediği dedikodusunu mahalleliye yayarlar. Bundan sonra mahalleli bakkaldan alışverişi keser.

Kadınlar arasında mevcut dedikodu ve çekememezlik durumlarına bir başka örnek ise *“Boyalı Dudaklar”³⁹* adlı hikâyede karşımıza çıkar. Orta katın kiracısı Seniha soluk soluğa Şerife'nin evine gelir. Meliha ablanın çocuğu ölmüştür. Cenaze için baş sağlığına giderler. Seniha rujlu dudakları ile başsağlığı diler ve oradan ayrılır. Şerife ile Meliha baş başa kalır kalmaz Seniha'nın dudağının boyalı olduğuna dair dedikodu yapmaya başlarlar.

“İnsan boyalı dudaklarıyla baş sağlığına gider miydi?”⁴⁰

“Düğüne gelir gibi neydi o pis cenabetin dudaklarının boyası ?”⁴¹

Ayrıca Şerife, Seniha için Meliha'nın pasaklı, kirli dediğini söyler.

“Olamaz. Ev kadını dediğin... Her şeyden önce temiz olacak, evine gelenlerin gözü gönlü açılacak. O nedir öyle her yerler kir, pas içinde.”⁴²

Bu noktada kadınlar arasında birbirlerini çekememezlik vardır. Bir yerde çocuğunun ölmesine rağmen dedikodu yapan bir kadın, bir yerde herkesle iyi

³⁸ Orhan Kemal, a.g.e., s.108.

³⁹ Orhan Kemal, *Yağmur Yüklü Bulutlar*, Epsilon Yayınevi, 5.b, İstanbul, 2007, s.47.

⁴⁰ Orhan Kemal, a.g.e., s.49.

⁴¹ Orhan Kemal, a.g.e., s.49.

⁴² Orhan Kemal, a.g.e., s.48.

geçinen ve herkesin ardından dedikodu yapan bir kadın, bir yerde de tüm saflığıyla boyanıp süslenen bir kadın vardır. Bu üç kadın farklı şartlarda olmasına rağmen birbirleriyle dayanışma içinde olmak yerine birbirleri ile kısır çekişmeler içine girerler. Bunun nedeni de kimin daha güzel, kimin daha çalışkan, kimin daha zengin olduğuyla ilgilidir.

“Bir Başka Korku”⁴³ isimli hikâyede de hamile bir kadının duygusal ruh hali ve bu duygusallık içindeki kıskançlığı anlatılmaktadır. Kadın, çocuğunu doğururken öleceğini düşünmekte ve kocasından ilgi beklemektedir.

“Kadının bakışı sert, ama adamın çıkardığı anlamda değildi. Tam tersi, kocasının boynuna sarılmak, “Biliyorsun bu seferki doğumdan çok korkuyorum. Geceleri düşlerime giriyor. Ölecekmişim gibi geliyor vallahi. Ölürsen, ölüverirsem hiç acımayacağını da biliyorum ama, gene de buna inanmak istemiyorum. Acırsın değil mi?”⁴⁴

Kadın ölüm korkusunun yanında, kocasının komşusunun dul kalmış kızı Nurten’le evlenmesinden de korkmaktadır.

“Kendisinin yirmi yıl önceki halini hatırlatan bu alabildiğine canlı, bu alabildiğine sağlık, neşe, gençlik fişkırان genç dul kafasını kemiren, zaman zaman da ölümü hatırlatan, müthiş bir korkunun sonucu olarak, tenhalarda usul usul ağlatan bir kurttu içinde. Ya kocasıyla anlaşır mı?”⁴⁵

Adam, hamile karısının düşüncelerini anlamış olmasına rağmen onun düşüncelerine aşkla, sevgiyle yaklaşmamış sadece kendi rahatını düşünmüştür. Hikâye; kadını, kocasını seven, ondan ilgi bekleyen bir durumda anlatırken erkeği sadece karısından hizmet bekleyen bir erkek olarak anlatmıştır.

⁴³ Orhan Kemal, *Kırmızı Küpeler*, Tekin Yayınevi, 3.b, 1996, s.120.

⁴⁴ Orhan Kemal, a.g.e., s.120.

⁴⁵ Orhan Kemal, a.g.e., s.121.

“Hayır, hayır, ölmemeliydi. Yarı aç, yarı tok, pabucu eski yeni, mantosu var yok, gezmeğe götürülmemiş... Ne yapıp yapıp kocasının önüne yiyeceğini koyuyor, odayı silip süpürüyor, ortalığı kocasını kızdırmayacağını bildiği şekilde topluyordu. On altı yaşındaki dul bunları sürdürüp götürebilir miydi?”⁴⁶

“Cancığer Dostlar”⁴⁷ adlı hikâyede ise; komşu iki kadın yakın dostturlar. Birbirlerine gelip giderler, iltifatlar ederler. Bir gün birinin kocası erken gelip onu gezmeye götürür. Diğeri onları pencerede görür ve bu duruma çok içerler.

“Onun kocası arkadaşının kocası gibi daha bir günden bir güne böyle vakitsiz gelip de karısını alıp gezmeye götürmemişti”⁴⁸

Kadınların birbirlerini ne kadar çok sevse de kıskançlık duygularını yenemedikleri anlatılmaktadır. Hiç sevmediği bir komşusu da fırsatı kaçırmıyor, gezmeye giden dostunu ona kötölemeye başlıyor. Kadın ise kıskançlık duygusu içinde ona katılıyor.

“-Sense onun için canını verirsin. Hem nedir o patlıcan moru tayyör? Bedava verseler giymem!”

-Elinde olmayarak:

-Bende. Demin canciğer dostun diye laf çaktın, ama haklısın, bugünlerde bir şeyler oldu kadına.”⁴⁹

Kocasını eğer bu kadının kocası gibi onu gezdirmiyorsa hiçbir şeyi hak etmiyordu. Erkeklerin kadınların üzerindeki etkileri şu cümlelerde görülür:

“Yerden süpürgeyi aldı. Ne diye süpürecekti sanki? Kimin evini? Patlıcan moru tayyör almayan, hafta arası çıkıverip karısını gezmeğe götürmeyen bir kocanın evini mi?”⁵⁰

⁴⁶ Orhan Kemal, a.g.e., s.122.

⁴⁷ Orhan Kemal, a.g.e., s.92.

⁴⁸ Orhan Kemal, a.g.e., s.93.

⁴⁹ Orhan Kemal, a.g.e., s.94.

⁵⁰ Orhan Kemal, a.g.e., s.95.

Akşam adam eve gelince kadını hasta, ağlamaklı bulur. Kadının ağzından zoraki, durumu özetleyen lafları alır. Fakat koca, duruma aldırış etmez. Eşini sevebilir; ama bunu göstermesi de gereklidir.

“-Bana bak! Bana pathıcan moru tayyörlük alacaksın!

-Başka şekerim?

-Avrupa dudak boyası!

-Başka?

-Hafta arası eve geleceksin bir gün. Boğaz'a mı olur, Adalar'a mı, gezmeye gideceğiz!

-Adam üzerinde durmadı.”⁵¹

“Ayşe ile Fatma”⁵² adlı hikâyede de iki kızın birbirlerini kıskanması anlatılır. Bu hikâyede anlatıcı bir mahkûmdur. Hapishaneye ilk geldiğinde Fatma'yı görür. Fatma, başgardıyanın kızıdır. Zayıf ve çelimsizdir. Buna rağmen kızın olgun bir kadın havası olduğunu da sezer. Fatma'yla konuşmaya başlar.

“Babam da gardıyan, annem de. Yirmişer lira maaşları var, ayda kırk lira. Her şeyler ateş pahası. Okula gitmek isterim şüphesiz ama.. Kolay mı? Masraf ister...”⁵³

Geçen zamanlarda kadınlar cezaevine bir kadın gardıyan daha alınır. Bu kadın Fatma'nın annesinden daha tombul ve daha güzel bir kadındır. Bu kadının kızı Ayşe de, Fatma'dan daha güzel ve tombuldur. Zamanla Fatma'nın pabucu dama atılır. Bu durum iki kız arasında rekabete ve kıskançlığa yol açar.

“ Asıl senin annen terbiyesiz. Benim annem senin annen gibi ona buna mektup taşıyor ya!

⁵¹ Orhan Kemal, a.g.e, s.96.

⁵² Orhan Kemal, *Çamaşırıcının Kızı*, Tekin Yayınevi, 5. b., İstanbul, 1998.

⁵³ Orhan Kemal, a.g.e., s.42.

Benim annem mektup taşıyorsa, senin annen de yabancı erkeklerle banyolara gidiyor!”⁵⁴

Diğer bir hikâye olan “Oyuncu Kadın”⁵⁵’da Nazmiye, Maarif memuru olan abisi nedeniyle İstanbul’dan Konya’ya gelmiştir. Bir gün komşusu Rıfat Efendilerin bağda düzenlediği eğlenceye gider. Eğlencede oyuncu kadınlarla tanışır.

“-Yoksa siz İstanbullu musunuz?

Otuzunu yeni aşmış, nefis kadın başını salladı. Bir çırpıda her şeyi anlattıktan sonra, bir başka gün uzun uzun dertleşmek üzere ayrıldı. Bahçeye, kendilerini sabırsızlıkla bekleyen içki sofrasına gitti. Usul, adapça efesinin yanına oturdu.”⁵⁶

Rıfat Efendi’nin yeğeni İhsan da eğlenmektedir. Nazmiye ilk görüşte İhsan’ı çok beğenir ve ona âşık olur. Her gün onu hayal eder. Fakat İhsan Rıfat Efendi’nin büyük kızıyla beşik kurtmesidir. Bir gün Rıfat Efendi’nin kızı, Nazmiye’yi eğlencede tanıştığı ve çok sevdiği oyuncu kadının evine götürür. Kadın başından geçenleri ve nasıl oyuncu olduğunu anlatır.

“Nazmiye’nin kalbi yaralı bir kuş gibi çırpınıyordu göğsünde. Aman yarabbi, ne kadar da benziyordu hayat maceraları birbirlerine! Gerçi İhsan henüz kendisini sevmiyordu ama, günün birinde ne yapıp ona görünecek, kendinin sevdirmenin yolunu bulacaktı. İhsan’ın şu daha bakmasını olsun beceremeyen görgüsüz taşra kızını sevemeyeceğine inanıyordu. Sevemezdi İhsan gibi her bakımdan ince bir delikanlı bu kızı!”⁵⁷

Nazmiye’nin abisi Sedat 2-3 günlüğüne teftişe gidiyorum diye evden ayrılmış, aylar olmuş hala gelmemiştir. Gerçekte, Mustafa Kemal Paşa’nın teşkilatına katılmıştır ve askerler tarafından aranmaktadır.

⁵⁴ Orhan Kemal, a.g.e., s.45.

⁵⁵ Orhan Kemal, *Gavurun Kızı ve Oyuncu Kadın*, Everest Yayınları, 6.b., İstanbul, 2008.

⁵⁶ Orhan Kemal, a.g.e., s.10.

⁵⁷ Orhan Kemal, a.g.e. s.23.

Nazmiye oyuncu kadınla İhsan'a onu sevdiği haberini gönderir. İhsan ile Nazmiye'yi gece buluştuklarında yakalanmaları için askere şikâyet eder. Nazmiye'nin abisinin İhsan'la gizli evrak gönderdiğini söyler ve buluştukları gece asker baskın yapar.

“-Kızın nerede?”

-Çabuk söyle, yoksa çok fena olur!

-Ne bakıyorsun be, cevap versene!

Yılların ve bitmez tükenmez kahırların tırmaladığı buruşuk yüzüyle ihtiyar ana sadece bakıyordu. Kızını ne yapacaklardı? Yerini söylemezse niçin fena olacaktı? İstedikleri neydi?”⁵⁸

Nazmiye ve İhsan askerden kaçarken eşkıyaların eline düşer.

“Genç kızın yarı çıplak vücudunu seyrede ede bir zaman geçti, kafalar az daha bulundu.

Bir ara reisleri yerinden uzanarak Nazmiye'nin bileğini sımsıkı tuttu, kızı kendine çekti. Genç kızın çırpınmaları para etmedi

“Anne, anneciğim... Yapmayın, Allah aşkına yapmayın. Ben namuslu kızım, İlişmeyin bana” Aldıran yoktu.”⁵⁹

Sedat'a komutanı izin vermiş, kız kardeşi ve anasını yanına getirmesi söylemiştir. Fakat Sedat Konya'ya gidince anasının askerler tarafından öldürüldüğünü, kız kardeşinin de İhsan'la kaçtığını duymuştur. Kız kardeşini aramaya çıkar. Bir gün eşkıyaların eğlencelerinde kardeşinin oyuncu kadın olarak ortada oynadığını görür. Nazmiye çok kötü durumdadır. Tam kardeşini kurtarmaya çalışırken eşkıyalardan biri kamasını çıkarıp kıza fırlatır ve Nazmiye acı içinde çığlık atar.

⁵⁸ Orhan Kemal, a.g.e. s.58.

⁵⁹ Orhan Kemal, a.g.e. s.65.

“-Ağabey, ağabeyciğim, Sen, sen ha?

-Evet, Nazmiye, ben ağabeyin... Nasılsın yavrum?

-Çok, Çok fena...

*Sonra gücünün üstünde bir direnmeyle gözlerini daha açtı.
Ağabey, hakkını helal et ağabey. Ben, ben artık...*

*Gerisini tamamlamamıştı. Bir, sonra bir daha sarıldı ve bütün
vücut çözülüverdi. Ölmüştü”⁶⁰*

Orhan Kemal’in hikâyelerindeki ilişkilerde, sosyal hayatta adı oldukça sık geçen kıskançlık konusu hem başkalarının sahip olduğuna sahip olma isteği, hem de sahip olduğunu, başkasına kaptırma korkusu, bir ilişkinin veya bir kişinin yitirileceği endişesiyle ele alınmıştır.

3.2. Geçim Sıkıntısı Çeken Kadın

Orhan Kemal’in hikâyelerinde ele alınan bir diğer konu da ekonomik sıkıntıdır. Yoksulluk ve geçim sıkıntısı, ailenin huzurunu bozan nedenlerden biridir. Anne veya ev hanımı olan kadın, çocuklarının ihtiyaçlarını nasıl karşılayacağını düşünmekten başkalarının maddi ve manevi sorunlarına duyarlı kalabilir.

Bu nedenle geçim sıkıntısı, maddi olumsuzlukların yanı sıra aynı zamanda aile içindeki birlik ve beraberliğin bozulmasına da neden olur.

*Önce Ekmek*⁶¹ adlı hikâyede Aylin, başarılı bir lise öğrencisidir; fakat geçim sıkıntısı yüzünden babası okulu bırakmasını ve onun da annesinin de çalışmasını ister.

*“Bıktım usandım sizden hanım. İşler akıntıya gitti,
kazanamıyorum diyorum, anlamıyor musunuz? Maksadınız beni*

⁶⁰ Orhan Kemal, a.g.e. s.80.

⁶¹ Orhan Kemal, *Önce Ekmek*, Everest Yayınları, 10. b., İstanbul, 2012 .

*öldürmek mi? Ben ölünce köpek gibi razı olmayacak mısınız? Sen de çalış, kızında çalışsın, varsayın ki öldüm, geberdim yahu...”*⁶²

Fedakâr anne, kızının çalışmasını değil okumasını, kendi ayakları üstünde kimseye bağlı olmadan yaşamasını ister.

*“Aman yavrurum bakma sen babana. Oku. Hevesin de var, bırakma okulcuğunu. Biz bugün varsak, yarın yokuz!”*⁶³

Baba yaşadığı sıkıntıyı karısına yükler. Yaşadığı tüm sıkıntının nedeni olarak anneyi görür. Eğer bir savcının kızıyla değil de çalışan bir kadınla evlenseydi daha mutlu olacağını düşünür.

*“Pencerede yolumu gözetlemesen, romanlarımın arasına aşk mektupları koymasın... Duysun, duysun be! Neyimeydi benim evlenmek? Hem de koskoca bir savcı kızıyla? Çalışan bir kadın yeterdi de artardı bana. Sırt sırta verir, birbirimize yük olmadan...”*⁶⁴

Benzer bir durum “Ayten”⁶⁵ adlı hikâyede de şu şekilde ele alınmıştır: Ayten ortaokuldan sonra babasının işleri bozulduğu için çalışmak zorunda kalmıştır.

*“Bir zamanlar ilkokula mahalleden kuş civıltıları içinde, ürkek serçeler gibi gidip geldikleri arkadaşlarından pek çoğu gibi, o da evlerinin kaynayan tenceresine yardım edebilmek için, onlar gibi trikolarla girecek, onlar gibi sabahın erken saatinde kalkıp, onlar gibi ayna karşısında şöyle bir taranıp, onlar gibi تنها sokaklara, tıpkı tıpkısına onlar gibi düşecekti.”*⁶⁶

Babası evin geçimini sağlayamadığı için annesinin de Ayten’in de çalışmasını istemektedir.

⁶² Orhan Kemal, a.g.e, s.2.

⁶³ Orhan Kemal, a.g.e., s.2.

⁶⁴ Orhan Kemal, a.g.e., s.3.

⁶⁵ Orhan Kemal, *Kırmızı Kıpeler*, Tekin Yayın evi, 3.b, 1996, s.131.

⁶⁶ Orhan Kemal, a.g.e., s.131.

“Alışveriş yok hanım!” diye bağıırıyordu adam. “Başınızın çaresine bakın. Sende çalış, gerekirse kızın da çalışsın. Boğazlarınızı kazananın.”⁶⁷

Fedakâr olan kadınlardır. Baba içkiye verecek parayı buluyor; fakat yine de Ayten’in ve annesinin çalışmasını istiyordu. Anne ise her şeye razı olmakta, Ayten’in okumasını istemektedir. Ayten ise yaşlı annesi için okulu bırakmayı düşünmektedir.

“Sen oku yavrum. Ben çalışayım bari...” demişti. Ayten yaşlı annesini el kapılarında çalıştırmaktansa ölmeye razıydı.”⁶⁸

Ayten, kız arkadaşları sayesinde trikoda iş bulur. İlk işe başlayacağı gün arkadaşları Ayten’i almaya gelirler.

“Bu ne kılık kız?”

Saçların cadılığına bakın Allah aşkına!

Patron beğenmezse işe almaz haberin olsun!”⁶⁹

Ayten, yaptığı işi ve becerisiyle değil de dış görünüşüyle, cinsel obje olarak dikkat çekebiyen biri olarak hikâyede ele alınmaktadır.

Benzer bir durum “Çocuk”⁷⁰ adlı hikâyede de görülmektedir. İlkokul çağlarında bir erkek çocuğu, İstiklal Caddesi’ndeki kocaman apartmanlardan birinin köşesine dayanmış, soğuk havada, elindeki kartpostalları satarak kendisine pergel takımı almak için para kazanmaya çalışır. Çocuğun annesinin tütünde çalıştığı ve bu yüzden ekonomik sıkıntısı çektiği anlatılır.

“Annesi, ‘Ölüyorum,’ diyordu, ‘bana acı oğlum,’ diyordu, ‘bırak mektebi de yardım et bana,’ diyordu. ‘Sabahın yedisinden,

⁶⁷ Orhan Kemal, a.g.e., s.131.

⁶⁸ Orhan Kemal, a.g.e., s.131.

⁶⁹ Orhan Kemal, a.g.e., s.133.

⁷⁰Orhan Kemal, Kardeş Payı, Tekin Yayınevi, 4b. 1997.

akşamın beşine kadar ayakta dikilmekten bitiyorum, acı bana yavrurum, ' diyordu. ”⁷¹

Anne bir taraftan oğlu için zorluklara göğüs germekte diğer taraftan onun da gayret sarf etmesini beklemektedir. Fedakâr bir annenin, oğlu için her türlü zorluğa katlanması, oğulun da buna karşılık annesinin isteğini kıramayarak kendisine pergel takımı almak için zor şartlar altında çalışmak zorunda kalışı anlatılmıştır.

Toplumda yoksulluktan etkilenen en duyarlı grup çocuklar, özellikle kız çocuklarıdır. Çoğu zaman okula gidemeyen gitse bile ev ödevlerini yapacak zamanı olmayan çocukların eğitimsiz olması, ileride iyi bir iş için gerekli olan donanıma sahip olmasını engellemektedir.

Orhan Kemal’in “Sevinç”⁷² hikâyesinde vapurda cambazlık yapan yedi, sekiz yaşlarında minik bir kızın bir günlük hayatı ele alınmıştır.

“ Yırtıklarından etleri gözüken bol pantolonunu göğsüne kadar çekmiş, ince bir kayışla sıkı sıkıya bağlamıştı. ”⁷³

Hayata karşı o kadar pervasızdır ki küçük kızın kimseden bir şey istediği de yoktur.

“ Onun da aşırı bir ilgi beklediği yoktu. ”⁷⁴

“ Kalem tutması gereken ufacık avcunu açtı, işe girişti. ”⁷⁵

Cambazlık yaptıktan sonra kazandığı parayı kendine harcayarak hayattan tat almasını da bilir.

⁷¹ Orhan Kemal, *Kardeş Payı*, Seçilmiş Hikâyeler Dergisi, 6. b., Ankara, 1957. s.29.

⁷² Orhan Kemal, *Çamaşırıcının Kızı*, Tekin Yayınevi, 5.b, 1998, 28.

⁷³ Orhan Kemal, a.g.e. s.28.

⁷⁴ Orhan Kemal, a.g.e. s.28.

⁷⁵ Orhan Kemal, a.g.e. s.28.

“Öğleye kadar ne kazanırsam... karnımı güzelce doyuracam, bir; sinemaya gidecem,iki; gazoz içecem, üç... Kasımpaşa'da bugün öyle acıklı bir film var ki...”⁷⁶

Yazar, yaşından büyük tavır ve söylemleriyle çocuğun hayata tutunabilecek bir yapıda olduğu izlenimini vermiştir. Aile yapısındaki çarpıklığa rağmen neşesi yerinde, olumsuzluklara aldırış etmeyen bir havası vardır:

“-Avucundaki üç sarı yüz parayı gösterdi.

“-Her gün böyle.. Çalış, kazan, çeker alırlar..”

“-Kim?”

“-Babamla annem...”

“-Ne iş yapıyor baban?”

“-Cambaz..”

“-Annen?”

“-Annem de.. Biz hepimiz cambazız.. Çadırımız, telimiz, âletlerimiz var amma...”

“-Peki?”

“-Babam rakıcının biri, annem de.. Hadi tosla tekliği”⁷⁷

Babasının, gözünü nasıl kör ettiğini anlatırken de önemsiz bir konudan bahsedercesine soğukkanlıdır. Vapur Kasımpaşa'ya yaklaşınca kız adamın sözünü tutmasını ister:

“Haydi, sökül bakalım mangırları!”⁷⁸

⁷⁶ Orhan Kemal, a.g.e. s.30.

⁷⁷ Orhan Kemal, a.g.e., s.29.

⁷⁸ Orhan Kemal, a.g.e., s.31.

Hedefi para kazanmak olan kızın çalışmaya alışık olması, gösterisini yaparken karşısına çıkan olumsuzluklardan etkilenmemesini engeller. Bu durum aslında hikâyedeki çocuğun kişilik özelliğidir. Çünkü babasından gördüğü şiddet de onu etkilemez. Amacı para kazanmak ve bu parayı en iyi biçimde değerlendirmektir. Amacına duygusal yaklaşmaması, onun profesyonelliğini gösterir.

Parayı aldığı anda sevinçle müşterinin yanından uzaklaşması, çocuğun menfaatperest olduğunu düşündürmemelidir. Kendisiyle ilgilenen adamı sevdiği ve ona hayat hikâyesini anlatmak istediği düşünülebilir. Bununla birlikte, anlattığı hayat hikâyesinin ne derece gerçek olduğu da tartışılır. Bu davranış, kendisine biraz ilgi gösteren müşterinin ilgisini tamamen kendi üzerine çekme yöntemi de olabilir. Her şeye rağmen yazar, para kazanma üzerine kurulu bir hayatın ortasındaki kişinin bir kız çocuğunun olduğunu hatırlatmak ister. Değişik alternatifler sunarak modern hikâye tekniklerinden yararlanan yazarın amacı, hayatını kazanmak zorunda olan çocuğu anlatmaktır.

“-Babam dedi, bir gece, sarhoştu gene, sopayla vurdu, sonra hastaneye kaldırmışlar, doktor bıçakla oyup çıkarmış..

-Canın çok yandı mı?

-Haberim olmadı ki, bayılmışım.. Bir ayıldım karyolada yatıyorum, sırtüstü, küçük hanımlar gibi.. Güzel bir abla süt verdi bana, bedavadan..”⁷⁹

Diğer bir hikâye olan “Harika Çocuk”⁸⁰’ta tamir atölyelerinin birinde on iki yaşında bir kızın çalışması anlatılıyor.

“-Kim duyduysa şaşırıyor. Bu eylülde on ikiyi bitiriyorum hâlbuki...

-Yani, torna, tesfiyeye ait her işi yapabilir misin?

-Ne var yapamayacak? Babamın atölyesi vardı eskiden. Sabahları, okula giderdim. Öğleden sonra da atölyeye.

⁷⁹ Orhan Kemal, a.g.e., s.31.

⁸⁰ Orhan Kemal, *Grev*, Tekin Yayınevi, 4.b, 1996, s.83.

-Kaça kadar okudun?

-İlkin dördüne kadar.

-Sonra?

-Sonra annem öldü. İki kardeşimle ortada kaldık. Babam da kötü bir kadının peşine takılınca...

-Okulu bıraktın. Sever miydin okulu?

İçini çekti:

-Hem de nasıl?

-Ne olmak isterdin?

-Kaptan. ”⁸¹

Küçük kız babasını çok sever ve onun dediğini yapar. Aklına kötü bir şey getirmez.

“-Kaç para kazanıyorsun tesviyecilikten?

-On lira haftada.

-Yetiyor mu?

-Bu pahalılıkta yeter mi? Başka atölyelerden yirmi beş lira veriyorlar ama, gidemiyorum.

-Niye?

-Usta babamın arkadaşı!

-İşde bir dalavere olmasın?

⁸¹ Orhan Kemal, a.g.e., s.84.

-Benim de aklıma gelmiyor değil ama, ne de olsa baba. Kötü şeyler düşünmek istemiyorum.”⁸²

Küçük kız atölyeye giren adama kendinden bahseder.

“Dereden, tepeden uzun uzun konuştuk. Bu arada her gün sabahın beşinde çalar saatin sesiyle uyandığını, gaz ocağına çaydanlığı oturttuğunu, bulaşıkları yıkadığını, çarşıdan ekmek peynir aldığını, altıya doğru kardeşlerinin karnını doyurup pek pek altı buçukta omuz omuza işçi kalabalığıyla vapura binip yedide Köprü’ye geldiğini, yediyi çeyrek geçe de atölyede iş başı yaptığını öğrendim.”⁸³

“Kel Tahir”⁸⁴ hikâyesindeki kız çocuğu, olumsuz hayat şartlarıyla mücadele halindedir. Cennet’in babası, aynı fabrikada çalıştıkları annesinin başını kıskançlık yüzünden odunla parçalamıştır.

Cennet, hapisteki babasına, kardeşlerine ve felçli ninesine bakar; yemek, bulaşık, yama işleri, tahta silme, çamaşır yıkama gibi ev işleriyle uğraşmak, bir yandan da çalışarak evi geçindirmek zorunda olan bir kız çocuğudur. Beş taş oynamak, çocuk olduğunu hatırladığı tek andır.

Annesinin ölümüne sebep olan babasına sırt çevirmemiştir. Bakmak zorunda olduğu insanların hepsi problemlidir. Ninesi felçli, kardeşleri küçüktür. Ev işleriyle fabrikayı birlikte yürütmek zorunda olan Cennet’in çocukluğunu yaşadığı zaman dilimi, öğle paydosudur.

Hikâyede on üç yaşındaki kızın, bu kısır döngüden şikâyetçi olduğuna dair hiçbir söz yer almaz. Orhan Kemal’in hikâyelerindeki çalışan çocuklarda bıkkınlığa genelde rastlanmaması tesadüf değildir. Cennet’in ve en büyüğü on beş yaşlarında olan arkadaşlarının birlikte oynadıkları oyun sırasındaki heyecanları, mutlulukları hiçbir şeyle değişmeyecekleri kadar yoğundur:

⁸² Orhan Kemal, a.g.e., s.85.

⁸³ Orhan Kemal, a.g.e., s.85.

⁸⁴ Orhan Kemal, *Yağmur Yüklü Bulutlar*, Tekin Yayınevi, 3. b., İstanbul, 1996.

“Yalnız Cennet değil, öteki kızlar da onun gibiydiler. Tamirhanenin yanındaki büyük mengenenin orda toplanılır, kara şalvarların ceplerinden taşlar çıkarılır, başlanırdı. Başlanınca da, dünya silinir, ne nişanlılar, hattâ ne de cicili bicili mendiller içinde kuru üzüm, leblebi, saç tokası yahut kırmızı taşlı bakır yüzük hediye eden sevgililer umursanır; gözler oyunda, heyecandan heyecana sürüklenilerek, oyun sırasının gelmesi beklenirdi.”⁸⁵

Bu noktada, çocuk olmalarına rağmen bunu yaşayamayan hayatlar söz konusudur. Hayat onlara, bir yetişkin gibi yaşama zorunluluğunu çok erken tattırmıştır. Cennet’in, peşindeki Kel Tahir’i gördüğünde canı sıkılır. Onu hiç sevmez. Zaten böyle şeylerle ilgisi yoktur.

Ev, fabrika, uyku ve beş taştan başka bir yaşantısı yoktur. Ancak fabrikanın kızlarıyla koşup oynayan genç kâtibi görünce ne yapacağını şaşırır, onunla yapılan şakalı oyunlara o da katılır. Son derece sıradan bir hayatı olan on üç yaşındaki kızı kâtibe yaklaştıran, kendinden çok büyük olsa da ona ilgi duyan bir erkeğin varlığından hoşlanmış olmasıdır.

Kel Tahir’in kendisiyle ilgilenmesi, kendisini de bir başka erkeğe yönelecek kadar olgun hissetmesini sağlamış olabilir. Bu, bilinçsizce gelişen bir durumdur. Cennet, sadece para kazanmak zorunda kaldığı değil, cinsiyetinin de farkına vardırıan bir hayatla karşı karşıya kalır. Hayatındaki bütün olumsuzluklara ve zorluklara rağmen hayata neşeli ve geleceğe umutla bakar.

“Gece Yarısı”⁸⁶, adlı hikâyede de doktor, kadına iş yaparken gözlerini böyle yormaya devam ederse yirmi yıl sonra gözlerinin ışığını kaybedeceğini söylemiştir. Kadın hayallerini en küçük oğlu üzerini kurar.

Oğlunun, zengin bir kızla evlenip kayınpederinin kuracağı işle rahata ereceğini hayal eder. Bu hayali kurarken bile aklında komşusu Hediye’nin oğlu vardır. Kocası eve geldiğinde Hediye ve Arnavut’tan konuşurlar. Çocuklarının durumuna üzülen işsiz adamın elinden gelen bir şey yoktur.

⁸⁵ Orhan Kemal, a.g.e., s.45.

⁸⁶ Orhan Kemal, *Yağmur Yüklü Bulutlar(Dünyada Harp Vardı)*, Epsilon yayınları 5.b, 2007,s.275.

Bu arada Hediyelerin evinden gelen pirzola kokusu, çocuklardan birinin uyanmasına neden olur. Babasının pirzola aldığını zanneder. Evde pirzola olsaydı ışık yanacağını düşünerek tekrar uykuya dalar.

Yazar, bu masumiyete dikkati çekerek ekonomik güçlüklerden doğan yoksulluğu çocuk üzerinden vermiş olur. Kadın, Hediye'nin kocası Arnavut'la ilgili hayaller kurarken küçük oğlu sayıklar.

“Süper-men’ imi ver Erdal, fena yaparım!” (s. 61)

Bu sayıklama, ailenin ekonomik durumunun yetersizliğinden kaynaklanan bir yaşantının ürünüdür. Hikâye boyunca çocuklar uykudadır.

“Fare Zehiri”⁸⁷ adlı hikâye, *Kardeş Payı* hikâye kitabında yer alan “Eczanedeki Kız” adlı hikâyenin bir devamı niteliğindedir. Ailesine bakma görevi omuzlarında olan kızın aile yaşamını ondan hoşlanan doktorun ağzından öğreniriz. Kızın babası felçli ve annesi de veremlidir. Kendinden küçük dört kardeşi daha vardır Bu hikâyede ilk hikâyede olduğu gibi kızı rahatsız edenler çıkar. Kızın bütün askıntılıklara gülüp geçmesi hayata olan bakışıyla ilgilidir.

Eczane sahibinin kızın ne kadar masum ve iyi bir yaratılıştta olduğunu doktora anlatması ile doktor, kızı merak eder. Yaşadığı yeri görür. Çektiği zorluklara tanık olur.

“Söyledikleri doğrudu. Yarı bellerine kadar ıslak duvarlar, ıslak minderler, ıslak örtüler... Bütün bu ıslak grilikte ıslanmış, kalpleri, ciğerlerine kadar romatizma içinde yaşlı insanlar, felçli baba...”(s. 91)

Doktor iki yıl ülke dışına çıkar. Ülkeye geldiğinde kızın başına gelenleri eczacının ağzından öğreniriz.

“Hani bir oğlan gelirdi. Bir gün Taşlıtarla’da dört arkadaşıyla önüne çıkmış... Arkadaşlarıyla külüstür arabasına atıp... Sonrasını tahmin edersin. Kızda hayır bırakmamışlar. Polis, karakol,

⁸⁷ Orhan Kemal, *Yağmur Yüklü Bulutlar*, Epsilon yayınları 5.b, 2007,s.88.

jandarma filan ama iş işten geçmiş. Hemen o günün akşamı da bir kutu fare zehiriyle ''(s.94).

Sanayileşen, bu nedenle de devamlı göç alan bir şehirde giderek yozlaşan kültür, kadının toplumda her haliyle istismara maruz kalmasına neden olmaktadır.

“Cıgaramın Dumanı”⁸⁸ adlı hikâyede ise ülke sanayileşmekte, insanlar çalışmakta ve bunun vermiş olduğu kötü nedenlerden dolayı insanlar hasta olmaktadır. Sanayileşen ülke, hastalanan insanları, insan ilişkilerini ve doğayı da öldürmektedir.

“Tekel Tütün Fabrikası 'nın sabah borusu kalın kalın ötüyor. Daha gerilerde vapur düdüğü. Gök henüz mosmor. Bir vapur daha öttü. Yakınlarda bir horoz. Çok uzaklarda gene fabrika borusu. Bozuk parkelerde ayak sesleri. Bir ihtiyar daha. Bir kadın su dolu kovanını yere bıraktı. Bırakılan kovanın sesi. Nalın sesi. Öksürük, daha kuvvetli öksürük. Bir yerlerde basılan tulumba.’’(s.105).

Fabrika çıkışında kahvede oturan adam, başından geçenleri anlatır. Bir kadın yüzünden işinden, evinden ve çocuklarından olduğunu, aynı kaderi kendisinin de paylaşmaması gerektiğini söyler. Kadının adam üzerindeki etkisini görüyoruz.

“Boynu bükük değildi ama bana öyle geliyordu. Terkedilmiş, gadre uğramış gibi. Zavallılık silinmişti. İş elbisesi yoktu üzerinde. Kıyafeti düzgün de değildi. Hayır, pabuçları eskiydi, yamalıydı. Leke içinde. Lacivert. Ustaca yamalanmaya çalışılmıştı. Yama sırtıyordu.” (s. 105)

“Sevda”⁸⁹ adlı hikâyede ise pazarcı Kemal, her gün bir başka kadınla gezer. Baştan çıkardığı evli kadınların, kızların haddi hesabı yoktur. Arkadaşı Süleyman'ın gözü kör ve sırtı kambur olsa bile Kemal gibi değildir.

“Bir karısı olsa... isterse kendi gibi bir gözü kör kara kuru, kambur... ama yatağını serip kaldıran sıcak yemeğini hazırlayıp

⁸⁸ Orhan Kemal, *Yağmur Yüklü Bulutlar*, Epsilon yayınları 5.b, 2007,s.105.

⁸⁹ Orhan Kemal, *Sarhoşlar*, Tekin yayınları 8.b, 1994,s.87.

kapıda kocacığım diye karşılayan irili ufaklı kızlı oğlanlı dört beş çocuğun anası... Çocuklar, baba, baba diye koşsalar peşinden.”(s.89)

Kemal’in sevgilisi Aysel perişan bir şekilde Kemal’i arar.

“Bulması lazımdı!

-Çok mu lazımdı Kemal?

-Çok.

Mosmor dudakları titriyordu. Ev kirasından başka, karnı da açtı. Kemal demişti ki: “Öğleyin kahveye gel, kayıntıyı beraber edip sinemaya gidelim. Ev kirasını da denkleştiririz!”

“Açlığı hadi neyse, ille ev kirası!”(s.90)

Acıklmaları nedeniyle bir köfteciye girdiler. Küçücük masalardan birine karşılıklı oturdular.

“Kırmızı küpeli ufacık kulakları, soğuktan morarmış burnu, mavi gözleriyle masum bir dalgınlık içindeydi. Kemal aldatıyordu bunu, bunun gibi kim bilir kaç tane daha vardı aldanan. Halbuki ne güzel ne çıtı pıtı bir ev kadını olurdu!

-Kemali niçin arıyorsunuz?

-lazım, çok lazım...

-ne zamandan beri tanışyorsunuz?

-yazdan beri.

Yazın bir gece Balat’taki meyhanede Kemal’in anlattıklarını hatırladı, evleniriz diye tavladım enayiye. Aldım Burgaz’a götürdüm demişti.” (s.91)

Ekonomik sıkıntısı yüzünden kızın Kemal tarafından kandırılması sonucunda hayal kırıklığına uğradığını görüyoruz.

“Köfteleri gelmişti. Genç kız hala sinirli, bir kısım ekmekle köftelerin yarısını tabağın kenarına ayırdı. Süleyman sebebini sordu.

-İki gözü kör bir annem var, ona götüreceğim...

-Siz yiyin kendinizinkini, ona başka ısmarlarız!

Genç kız emreden böyle bir sesin sıcaklığına öyle muhtaçtı ki bir baba bir ağabey vefalı bir sevgili yahut evine bağlı bir kocanın kudretli sesi!”(s.92)

Orhan Kemal “Üç Arkadaş”⁹⁰ ve “Şahut’la Karısı”⁹¹ adlı hikâyelerinde de diğer hikâyeleri gibi kız çocuklarının çoğunun ıstırap dolu bir hayatı olduğunu gösterir. Sadece kendisinin değil, ailesinin de geçimini sağlamak zorunda kalan çocuklar ya da birçok olumsuzluğa direnen ailelerin ‘yükü’ olan kız çocukları; ekmek peşinde koşan aç ve yoksul kız çocukları ele alınmaktadır. Bazıları da aynı nedenlerden dolayı yaşından büyük gösteren, erken olgunlaşmış çocuklardır.

“Çocuklar, yoksulluğun kısıkağı altında, ailelerine yardımcı olmak, hasta ana babalarına bakmak, okula kayıt parası biriktirmek için çalışırken bir çocuk gibi değil, büyükler gibi davranmak zorundadırlar.”⁹²

“Telefon”⁹³ adlı hikâyede çocuk, kızının küçük bir okul ihtiyacını karşılayamayan babanın hikâyesinin anlatılmasında bir çıkış noktası olmuştur. Hikâyedeki kız, on bir yaşlarında, mavi gözlü bir kız çocuğudur. Öğretmenin istediği harita defteri için babasının dükkânına para istemeye gider. Babası her zamanki gibi parasızlıktan yakınıdır. Babanın, kızına o gün okula gitmeyerek bu işi çözümlemesini söylemekten başka çaresi yoktur. Yine de, o gün bir iş çıkabileceği ümidi içindedir.

Hikâyenin başında yer alan çocuk, ilerleyen bölümlerde yoktur. Kızın hâli, ailenin yoksulluğunu ortaya koyar:

⁹⁰ Orhan Kemal, *Kardeş Payı*, Everest yayınları 6.b, 2010,s.58.

⁹¹ Orhan Kemal, *Çamaşırcının Kızı*, Tekin yayınları 5.b, 1998,s.22.

⁹² Latife Kılıç, *Orhan Kemal’in Hikâyelerinde Şahıslar Kadrosu*, Basılmamış Doktora Tezi, Erzurum, 1996, s. 329.

⁹³ Orhan Kemal, *Grev*, Tekin Yayınevi, 4. b., İstanbul, 1996, s.121.

“Kızın çorapsız bacakları soğukta morarmıştı, ayağındaki yazlık beyaz keten ayakkaplar çamur içindeydi.”⁹⁴

Hikâyedeki ailenin göç etmiş ve sosyoekonomik açıdan uyum problemi yaşayan bir aile olduğu anlaşılır. Ancak bu göçün meşru bir sebebi yoktur. İsmail Efendinin, “Y...’den A...’ya” göç etmesinin sebebi; suç işleyip yedi yıl hapis yattığı Y...’de barınamayacağını düşünmesidir. İsmail Efendi, zorunlu bir göç yaşamıştır:

“Cezasını doldurup çıktıktan sonra artık memleketinde oturmak istemedi. Sağlığında dehrî gibi adam diye eli öpülen, her tarafta, herkesten saygı gören babasının o kadar emlâk ve arazisini harvurup harman savurduğu yetmezmiş gibi, bir de başkasının parasına el uzatan bu ‘Haramzade’ye hemşerilerinin iyi gözle bakmıyacakları şüphesizdi. Daima başı yerde gezmeğe tahammül edemiyen İsmail Efendi, günün birinde çoluğunu çocuğunu topladı, A...’ya göçetti.”⁹⁵

İsmail Efendi hikâyenin başında olumlu bir tip gibi gözükse de öyle olmadığı, hikâyenin kalan kısmında açıkça anlaşılır. İsmail Efendinin dolandırdığı adama acımadan yaptıkları, eve para götürürebilmek içindir. Ancak bu davranışla İsmail Efendinin şefkatli baba imajı yıkılır, sahtekârlığı ön plana çıkar. O gün dolandırdığı köylüden aldığı elli lirayla karnını doyurmayı tasarladığı görülür. Parayı aldıktan sonra nasıl kullandığı belirtilmemiştir. Kıza, istediği defterin alınıp alınmadığını da bilmeyiz.

Kızın babayla ilişkisi fazla ayrıntılı verilmemiş olmakla birlikte, sıradan bir baba-kız ilişkisidir. Yoksul olduğu için insanları dolandıran bir babanın, çocuğu için iyi bir model olmayacağı açıktır. Ancak, kızın bu olanlardan haberi yoktur. Hikâyede, bir babanın dolandırıcı olması, çocuğuna şefkat göstermeyeceği anlamına gelmez düşüncesi vurgulanmakla birlikte İsmail Efendinin, çocuğuna duyduğu şefkati ortaya koyamadığı görülür. Daha çok atadan gelen geleneklere bağlı olan ve çocuğuna duyduğu sevgiyi gösteremeyen bir babadır. Yoksulluklarının bilincinde olan kızının gereksiz yere para istemeyeceğini hesaba

⁹⁴ Orhan Kemal, *Grev*, a.g.e, s.66.

⁹⁵ Orhan Kemal, a.g.e., s.67.

katmadan sinirlenen adam, parasızlığının acısını kızından çıkarır. Bununla birlikte, parası olmadığını daha sonra uygun bir dille anlatabilmiştir. Hikâye, aile içi ilişkileri zedeleyen sosyoekonomik yetersizliklere yer verir.

“Teber Çelik’in Karısı”⁹⁶ adlı hikâyede, geçim sıkıntısı çeken kadın bunun sorumlusu olarak kocasını görmektedir. İnşaat amelelisi olan adam eve yine parasız gelince karısı Seyran açlıktan ne yapacağını bilemez. Kocasını tüm parayı kumarda kaybetmiştir. Bunu Seyran’a söylemek istemez. Seyran çok üsteleyince de üzerine yürür ve kadının zayıflığından, güçsüzlüğünden yararlanarak onu susturur. Kadın, erkek ne hata yaparsa yapsın kendisi haklı dahi olsa güçsüz olduğu için bu durumu kabullenmek zorundadır.

“Belle ki aldık... N’olacak. Kadının üstüne yürüdü. Kadın korkarak, “Heç Ağam...” dedi”⁹⁷

Kadın bakkaldan veresiye bir şey almak ümidiyle yola düşer. Bakal hiçbir şey vermez. Yolda kendisine asılan bekçiyi görür. Bekçi kocasının kadınlara para yedirdiğini ve kendisiyle beraber olursa kendisine para vereceğini söyler. Seyran kıskançlığın ve açlığın esiri olarak bu çirkin teklifi kabul etmek zorunda kalır.

“Kocanın parasını sana verecem”⁹⁸

Kadını çimento ambarına çekmek istedi. Kadın direndi. Bekçi “Ekmek yiyek” dedi.”⁹⁹

Orhan Kemal’in Yağmur Yüklü Bulutlar adlı hikâyesinde böyle bir durum söz konusudur. Bir kadın kucağında çocuğuyla zengin bir iş yerinin önünde bazen yakınında ekmek parası kazanmak için fuhuş yapmaktadır.

“Batı’nın çok ünlü üniversitelerinden birinin Tıp fakültesinden diplomalı olduğunu göz alıcı harflerle tabelasına

⁹⁶ Orhan Kemal, *Ekmek Kavgası*, Everest Yayınları, 19. b., İstanbul, 2013., s.42.

⁹⁷ Orhan Kemal, a.g.e., s.42.

⁹⁸ Orhan Kemal, a.g.e., s.44.

⁹⁹ Orhan Kemal, a.g.e., s.44.

yazdıran doktorun sokak kapısı önünde, beyaz başörtülü bir kadın avuç açmış dileniyordu.”¹⁰⁰

Üstelik yağmur çamur da fark etmez böylesi insanların para kazanması için. Hava çok soğuktur, yağmur da yağar; ama çaresizlikten başka hangi neden bir kadını çocuğuyla soğukta bekletebilir. Üstelik gelip geçenler onun farkında bile olmazlar.

“Pardösülerine sıkı sıkıya sarınmış gelip geçenlerden pek çoğu ne kadının farkındaydılar, ne de kucağındaki çocuğun.”¹⁰¹

Kadının amacı hayatta kalabilmektir. Yedi yıl önce toprağını satmaya köyüne giden kocasını hâlâ beklemektedir. Bedenini satmaktan başka yapacak bir şeyi olmadığını düşünür. Fuhuş, kadının tek çıkar yoludur. Çocuk onun için özel bir anlam taşımaz. Dilencilik ve fuhuş meslek edinen kadın, annelik vasfına ve çocuğa da önem vermez. Onun için önemli olan, hayatta kalabilmektir. Çocuk biraz daha büyüdüğünde, fuhuş yapan bir annenin toplum içindeki yerini kavrayacak, o da sokağın kurallarına uygun bir hayatın kahramanlarından biri olacaktır.

“Adam ise az öte de pişman, kadına bakmıyordu. Cebinden kırış kırış bir iki buçukluk çıkardı, kadının yanına bakmadan geldi, avucun sıkıştırıp oradan hızla uzaklaştı.”¹⁰²

“Kötü Kadın”¹⁰³ adlı hikâyede de benzer durum söz konusudur. Parkta oturan bir adam, bir kadınla sohbet eder.

“ ... Günlerden beri mideme hemen hemen bir şey girmedii” diye devam etti. “ Kötü kadın... Evet, kötü... Şu haline bak... Kimse beğenmiyor beni. Herkesin gözlerinin içine bakmaktan yoruluyorum, aldırış etmiyorlar. Herhangi bir iş, orda yok. Ölmek istiyorum. Şeytan diyor kaldır at kendini Beyazıt Kulesinden! Lakin can tatlı, olmuyor... Pis bir cesaretsizlik... Bir gece yatsam, bir daha uyanmayıversem...

¹⁰⁰ Orhan Kemal, *Yağmur Yüklü Bulutlar*, a.g.e., s.7.

¹⁰¹ Orhan Kemal, a.g.e., s.7.

¹⁰² Orhan Kemal, a.g.e., s.15.

¹⁰³ Orhan Kemal, *Çamaşırcının Kızı*, a.g.e., s.15.

Bir Ermeni karısı var, bodrumunda barınıyorum... Bazı düşünüyorum da, hani ölüverirsem diye, için yanıyor. Kadının başına bela olur kalırım...”¹⁰⁴

Sohbet sırasında adam acıktığını hisseder ve gider simit alır, kadına da verir. Adam aldığı cevap karşısında şaşırır.

“Kadının simide bakışları adeta korkunçlaştı. Böldüm, yarısını uzattım, kaptı. Kuvvetli dişleriyle bir solukta yedi, yuttu.

- Sağol! dedi, Allah gönlüne göre versin!

- Sonra ayağa kalktı, karışan eteğini düzeltip, ilikledi:

- Haydi! Dedi.

- Ne var?

- Ödeşelim!

- Neyi?

- Simidi...

- Yarım simidi ha ?”¹⁰⁵

“Kart Kedi”¹⁰⁶ adlı hikâyede küçük genç kızlar sözle taciz edilir; ancak buna aldırış etmezler. Parasızlık ve sığıntılık, onları toplum içinde küçük düşürülüp istismar edildiklerinin farkına varamayacak kadar sarmıştır. Adam bazılarının teyze, dayı yanında sığıntı olduğunu söyler. Sinemaya gidecek, üstlerine başlarına giysi alacak paraları olmadığı için kimileri kendilerini pazarlar.

Bunu akşam ruj sürüp sinemaya gidebilmek için yapmaları, kızların basit istekler yüzünden cinsel anlamda sömürdüklerini ortaya koyar. Adam, kızların ihtiyaç duyduğu üç beş kuruş için onları istediği gibi kullanır.

¹⁰⁴ Orhan Kemal, a.g.e., s.15.

¹⁰⁵ Orhan Kemal, a.g.e., s.16.

¹⁰⁶ Orhan Kemal, *Yağmur Yüklü Bulutlar*, a.g.e, s.76.

Hikâyedeki kızların birbirlerinden habersiz kendilerini pazarlamaları, küçük yaşta para kazanmanın gerekliliğini kavramış olmalarından ileri gelir. Ancak bunu ailelerine katkı sağlamak için yapmadıkları görülür:

“... Teyze yanında, dayı yanında sığıntı. Sinemaya gidecek, ne bileyim üst baş alacak... mangırı yok. Üçün beşin yolunu bulurlar. Akşam dudaklar boyanmış, haydi semt sinemasına!”¹⁰⁷

Toplumdaki arz – talep dengesinin bir örneği olan hikâyede, besleme kızlar akrabalarının kendilerine küçük ihtiyaçları için para vermemeleri üzerine bir çözüm yolu bulmuşlardır; yaşlı adamsa küçük kızları sömürmek için bir neden. Hikâyedeki adamın elli yaşında olmasına rağmen küçük kızları tercih etmesi de, kolay yolu seçtiğinin işaretidir. Yaşı daha büyük olan genç kızları ya da kadınları kandırması daha zor olacaktır. Bunun için kız çocuklarının peşine düşmesi, onu arkadaşları nazarında da “sübyancı” kılar. Adam arkadaşlarının bu sözü söyleyip gülmelerine aldırış etmez. Üstelik onlara tavsiyede bulunur.

İstanbul’daki hiçbir kızın namuslu olmadığını söyler. Anlatıcının, gelinlik kız kardeşi olabileceğini tahmin ettiği bir delikanlı bu söze içerlemiştir. Hiç evlenmemiş ellili yaşlardaki adamın hayatı, yanındaki gençlerce ilgi çekicidir. Onun bu yöndeki tecrübelerini dinlemekten zevk alırlar. Kahvedeki bu sohbet ortamı, temiz düşüncelerle oraya giden anlatıcı için çevreyi kirletir niteliktedir. “Kahvenin küfürlerle kirlenmemiş havası”nı dağıtan bu insanların cinselliklerini çocuklar üzerinden sürdürmeleri, kahvedeki yaşlı bir adamı kızdırır. Onun dışında karşı çıkanın olmaması ve adamın sohbetini yüksek sesle sürdürebilmesi; çocuklar hakkında yapılan bu konuşmanın o çevredeki insanların bir bölümü tarafından kabul gördüğünün ve toplumda kız çocuklarını sömürmeye müsait bir sosyal çevrenin varlığının göstergesidir. Yazar, toplumun çirkin yüzü ve yozlaşmışlıklar üzerinde durur.

“Berduşlar’da”¹⁰⁸ asıl adı Neriman olan Fosforlu Cevriye akşamdan çok içmiş, bostanların arasında sızmıştı.

¹⁰⁷ Orhan Kemal, a.g.e, s.76.

“Bütün gece o kadar delikanlıyla, hem de fitil gibi sarhoş, azgın, eziyetçi delikanlıyla başa çıkmıştı. Sirtüstü yatıyordu. Savrulmuş etekleri altında çıplak bacakları...” (s.128)

Bu hikâyede berduşların hayatından bir kesit anlatılmıştır. Başlarında ana baba olmayan Çengel’in ve Fosforlu Cevriye’nin ekonomik sıkıntı yüzünden bu yola girdikleri anlatılmaktadır.

“936”¹⁰⁹ adlı öyküde ise Cumhuriyet’in ekonomik olarak atılım yapmış olduğu senelerde, özellikle 1930 sonrası dönemde sanayileşen ülke ve toplum, ekonomik olarak dar boğaz içindedir. Devlet eli ile yapılan çalışmaların yanı sıra özel teşebbüse olabildiğince teşvik edilir. İplikhane ustası fabrika sahibinin yanına gelir. Boşnak kızı ile fellah oğlu arasında olan münasebete kısaca değinir, ahlak bekçiliği görevini yapar.

Aslında derdi ahlak bekçiliği falan değildir. Kız başka biri ile beraber ise pekala onunla da olabilirdi. Ama kız bunu istememiştir. Bunun üzerine kız işten attırmak arzusu ile fabrika sahibinin yanına gelmiştir. Namusuyla çalışmak, hayata tutunmak bu tür yerlerde oldukça zordur. Ekonomik sıkıntıların toplumsal değerler üzerine etkisi kadının kullanılıp atılacak bir meta olmasını da beraberinde getirmiştir.

“Döğdük olmadı, söğdük olmadı, ceza kestik olmadı, olmadı olmadı! Burası fabrika mı kerhane mi anlamadım gitti.” (s.98).

Bunun üzerine fabrika sahibi bu tür meselelerin kimsenin üstüne vazife olmadığını belirtir. Hatta ustabaşına kıza sulandığını ima eder. Ustabaşı o kız yaşında kızlarım var diye karşılık verir. Ustabaşının fabrikada çevirmiş olduğu hataları aptal kızının ağzından öğreniriz.

“Ulan, Giritli Hacer’i gebe kodun, Arnavut Zekiye’yi erinden ayırttın, Kürt Güllü’yü yek ekmeğe muhtaç ettin, İstanbullu Fitnat’ı, buna keza, ben dersen..” (s.99).

Çalışan kadınlar genelde dışarıdan ülkeye gelen, mezalimden kaçan kader birliği yapmış olduğumuz insanlardır. Fabrikada çalışanlar çünkü hayatlarını

¹⁰⁹ Orhan Kemal, *Yağmur Yüklü Bulutlar*, a.g.e,

kazanmak isterler. Ama buna ne kadar müsaade ederler, bilinmez. Boşnak kızını çağırır fabrika sahibi. Kıza oğlanın kendisini anne ve babasından istetmesini salık verir. Kız ne annesinin ne de babasının olduğunu söyler. Orhan Kemal'in hikâyelerinde fabrikada çalışan kızların çoğunlukla anne ve babaları yoktur.

3.3. Şöhret Peşinde Koşan Genç Kızlar

Cumhuriyet, kız çocuklarının özellikle okumalarına yönelik olumsuz tavrın ortadan kalkmasını sağlayamamıştır. Erkeklerle tanınan parasız eğitim imkânlarının kız çocuklarına tanınmaması kızların eğitim seviyesinin düşük olmasının sebepleri arasındadır. Çamaşırcının Kızı adlı hikâyede görüldüğü gibi anne cahil, kız çocuğu da okula gitmemiş, eğitimsizdir. Bu nedenle birlikte bu soruna yandaşlık eden ekonomik sıkıntı özellikle kız çocuklarının hayallerini gerçekleştirmesine engel olmaktadır.

Orhan Kemal'in "Çamaşırcının Kızı"¹¹⁰ adlı hikâyesinde anne- kız ilişkisi anlatılır. Neriman gençtir, güzeldir, güzel giyinmeyi, güzel yaşamayı ister. Ama fakirdir, annesi çamaşırcıdır.

Neriman erkek arkadaşıyla görüşeceği için, şoförün karısı Saime abladan beyaz iskarpin, çanta ve tül eldiven ister. Erkek arkadaşı aslında Neriman'ı sevdiğinden değil onu kullanmak istediği için birlikte dir.

"-İstanbul'a mı gidelim diyor? Ne yapacaksınız orada?"

*-Film çevireceğiz. Onun orada öyle tanıdıkları var ki... Seni bir görsünler diyor."*¹¹¹

Saime abla Neriman'a bu takım sözlere inanmamasını söyler, fakat buna Neriman kızar.

"-Bu memleketten ve çamaşırcı Hacer'in kızı olmaktan bıktım Saime abla!"

-Sokağa çıkarken giyecek doğru dürüst bir şeyim yok, ondan bundan istemekten utanyorum, yerlere geçiyorum... Ben de gencim

¹¹⁰ Orhan Kemal, a.g.e., s.5.

¹¹¹ Orhan Kemal, a.g.e., s.7.

benim de canım var, ben de kendime ait öteberilerimi herkes gibi giyinmek isterim, hakkım değil mi?”¹¹²

Neriman'ın, çamaşırcı annesi, kızına çok güvenir, kadın cahildir, kızı ne derse inanır.

“- Çamaşırcı Hacer:

-Evladım, dedi,

-yavrum dedi,

-ne giyse yakışmaz?

-Şu boya posa bak... elin sıska maymunları kürkler elmaslar içinde yüzüyor...

-Eh, kader, Hacer abla...

-Neriman'ın anlattıklarını bir duysan Naciye... Böyle güzel kızlara hükümet bilmem ne vazife verirmiş, Neriman'ı da istiyorlar... Diyorlarmış ki, dünyada bir tane bilmem nerde, bir de sen diyorlarmış... Alıp da İstanbullara götürecekler... hele bir girsin... öyle para kazanacak ki... ben de akıl yok, tutamam neler anlatıyor. Hadi gidelim de söyletelim bir iki...”¹¹³

Neriman'ın akli havalarda olduğu için kimsenin sözlerine kulak asmaz. Ona yol gösterenleri de kendisini kıskanmakla suçlar.

“ Farkındasın ya... Saime Abla da... başladı. Beni hiç kimse çekemiyor, ama hiç kimse! Evde oturup kismetimi beklemeliymişim... Kismetim de ne? Ya bir bakkal ya da kendi kocası gibi bir şoför..sonra? Eve hapsolacam, peşimde zırıl zırıl bir alay çocuk, bütün gün çişli bez başında... Benim parlamam için elinizden geleni yapıyorsunuz ama, çatlasanız da, patlasanız da sizi dinlemeyeceğim! (LanaTurner'in duvardaki resmine baktı) senin gibi

¹¹² Orhan Kemal, a.g.e, s.7.

¹¹³ Orhan Kemal, a.g.e., s.8.

*olacağım, senin gibi kucak dolusu para kazanacağım, çeşit çeşit elbiselerim, iç çamaşırlarım olacak, sabahlıklarım olacak.”*¹¹⁴

Neriman ve annesi cahil, akli havalarda olduğu için sevgilisinin onları kandırdığını anlayamazlar.

*“ Koltuklarına karpuz sığmıyor... Seninle İstanbul'a atlarız dedim, film çeviririz, orada tanıdıklarım çok, filan fıstık...”*¹¹⁵

Orhan Kemal'in “Mavi Eşarp”¹¹⁶ adlı hikâyesinde de benzer bir durum anlatılır. Vapurda kocakarıyla zayıf bir kız çocuğunun konuşması verilir. Kızın gözü yükseklerdedir.

*“Dudaklarımı film artistleri gibi boyuyacağım, tırnaklarımı da. Yüksek topuklularımı da giyip, mavi eşarbımı bağladım mı, Allaaah... Herkes bana bakacak!”*¹¹⁷

Kadın bu sözleri duyunca iyice kızar.

“Nine olacağıma taş olsaydım keşke. Kızgın güneşin altında bütün gün beynim kaynıyor. Nedir, torunlarıma bir ekmek götüreyim diye. Yaşım yetmiş. Bugün yumsam gözlerimi, dökülür kalırlar.”

*“Güvercin yemi satıyoruz evladım. Güneş, sıcak, ter. Şu tepem kaynıyor. Elimde ıslak bezler, tepeme koyuyorum, bir de bakıyorum ki kuruyuvermiş.”*¹¹⁸

“Yavru”¹¹⁹ hikâyesinde Orhan Kemal, ünlü olmak isteyen bir kadını ele almaktadır. İki arkadaşı yolda karşılaşırlar. Biri kadınları ağına düşürebilmek için Gür Film adı altında bir yer açtığını söyler. Sokaktan geçen bir kız ilgilerini çeker. Kızı ağlarına düşürmeye çalışırlar.

¹¹⁴ Orhan Kemal, a.g.e., s.9.

¹¹⁵ Orhan Kemal, a.g.e., s.12.

¹¹⁶ Orhan Kemal, *Çamaşırcının Kızı*, a.g.e., s.65.

¹¹⁷ Orhan Kemal, a.g.e., s.66.

¹¹⁸ Orhan Kemal, a.g.e., s.67.

¹¹⁹ Orhan Kemal, *Kırmızı Küpeler*, a.g.e., s.201.

“Kız çatı verdiği kaşlarıyla bir adım geriledi.

Bana mı söylüyorsunuz?

Evet şekerim, sen Serap değil misin?”¹²⁰

Kadınların cinsel obje olarak görülmesi ve onlarla birlikte olabilmek için çevrilen dolap anlatılmaktadır. Fakat hikâyenin sonuna doğru karşılıklarına çıkan kızın vermiş olduğu tepki, bazı kadınların ünlü olabilmek için bu tarz oyunları kabullendiğinin kanıtıdır.

“Belki çıplak ölçülerimi de incelemek istersiniz...”

*Bir kahkaha attım. Kız demek bu işlerin yabancısı değildi?
Fakat şaşılacak çocukluktan genç kızlığa yeni atmış adımını ama çekici ve kıvrak...*

Yazıhaneniz yakın mı?”¹²¹

Sosyal yaşamdaki çarpıklıkların ve yoksulluğun / maddi yetersizliğin çalışmak zorunda bıraktığı genç kız ve kadınlar, sinema ve film ışıklarının buğusuna kapılarak daha iyi bir yaşam olanaklarına sahip olabilmek için tek çıkış yolu olarak gördüğü ünlü olma isteği, Orhan Kemal’in hikâyelerinde dikkat çekmektedir.

3.4. Anne- Eş Olarak Kadın

Çocuk doğurup yetiştirmenin sorumluluğundan doğan riyasız sevgi, fedakârlık ve yardım duygusu gibi insanca niteliklere sahip olan anne motifiyle Orhan Kemal’in hikâyelerinde çok sık karşılaşırız.

Orhan Kemal’in “Streptomycine”¹²²adlı hikâyesinde anne, verem hastası olan oğluna bedava ilaç almak için Veremle Savaş Derneği’ne gider. Oradaki kâtiple tartışmaya girer, çünkü kâtip ilacı vermek istemez.

¹²⁰ Orhan Kemal, a.g.e., s.203.

¹²¹ Orhan Kemal, a.g.e., s.204.

¹²² Orhan Kemal, *Sarhoşlar*, Tekin Yayınevi, 8. b., İstanbul, 1994. , s.16.

“-veremle savaşmaksa, benim oğlum verem, niye savaşmıyorsunuz da, iki de bir de başınızdan atıyorsunuz? İki haftadır geliyor, atıyorsunuz. Türklükse biz de Türk’üz, vatan milletse bizim kocamız da zamanında düşmana kurşun salladı, yaralar aldı. Dul bir kadını. Hiçbir yerden on para gelirim yok. Yirmi beş yaşında aslan gibi oğlum gözümün önünde ölüp ölüp gidiyor! Burayı, milleti avutmak için mi açtınız? Ya vurun öldürün, ya da ...”¹²³

Anne sonunda kâtibî ikna eder ve ilacı bedavadan alır. Başka bir hastaya ilacı yarı fiyatına satar. Aldığı parayla evine erzak götürür.

“bir kilo üzüm, domates, yeşilbiber, patlıcan, iki de somun alıp pırzolayla beraber hepsini şefkat, heyecan ve iştahla kucaklayıp yoluna devam etti.”¹²⁴

Orhan Kemal’in “Dönüş”¹²⁵ adlı hikâyesi diğer hikâyelerden farklı olarak kadının eşine nasıl bağlı olduğunu, eşinin üzülmelerini istemediği için her zorluğa katlandığını anlatmaktadır.

Hikâyedeki çocuklar, işsiz kalmış ve göçü yaşamakta olan bir anne babanın çocuklarıdır. Hayat mücadelesi, onları eski ikâmetlerine dönmeye zorlar. Kız çocuğu, yorgunluk ve uykusuzlukla mücadele eder. Kızın içinden geçirdiği “Böyle oturmayla da olmazdı ki!” sözü, babasının onlara yaşattığı yoksulluğun farkında olduğunun kanıtıdır. Bununla birlikte küçük kız, yaşından beklenmeyecek bir olgunluk sergiler, sıkıntılı olduklarını fark ettiği anne ve babasını soru yağmuruna tutmaması gerektiğini anlar:

“Annesini dürttü. Kadın terslendi:

- Ne var gene?

- Kız:

- Hiiç, diye söylendi, elim değdi...

¹²³ Orhan Kemal, a.g.e., s.16.

¹²⁴ Orhan Kemal, a.g.e., s.17.

¹²⁵ Orhan Kemal, *Ekmek Kavgası*, a.g.e., s.85.

-‘Eve gitmiyecek miyiz? Niye burda oturuyoruz?’ diye soracaktı, babasından korktu; belki gene terslenir, aksi bir şey söyler... Hem anlıyordu ki, eve gidemeyeceklerdi...’’¹²⁶

Hikâyede kızın bakış açısı ön plana çıkar. Annesine ve babasına duyduğu sevginin eşit olmadığı açıktır. Sevgisi, acıma duygusuyla doğru orantılı olarak artan kız, bu tercihini annesinden yana kullanır. Daha çok sevdiği annesine acır. Babasının aksi olduğunu düşünür. Şefkatini çocukları uyurken gösteren bu baba, aile içinde sevgiyi gösterme biçimindeki aksaklığı ve bu eksikliğin yol açabileceği sorunları işaret eder. Oysaki anne, babaya göre daha terstir:

“Annesi de sıranın öte tarafına geçince, kız bacaklarını serbestçe uzattı ve uyumağa hazırlandı. Bu sırada annesi:

-Kız, dedi, babanın dizini acıtacaksın!

-Adam bir şeyler söylendi. Kız kalkmak isterken:

-Yat yat! dedi. Kız yattı ve hemen uyudu.’’¹²⁷

Kocasının üzüntüsü ile derinden etkilenen anne, çocuklarının yanında kocasını ön plana alır. Bu noktada çocuklar, sıkıntılarını bastırmak durumunda kalırlar. Tren yolculuğu nedeniyle uykusuzluk çeken kız, sıkıntısını ortaya koymamak durumundadır. Hikâyedeki kız çocuğunun ve bebeğin küçük yaşlarda yoksullukla tanışmaları çarpıcı bir tablodur. Özellikle kırk günlük bebeğin, annesinin memesinde süt bulamayınca huysuzlanıp ağlaması, açlık kavramını öne çıkarır. Bebeğin en önemli ihtiyacını gideremediği görülür. İyi beslenemediği için zihinsel ve bedensel gelişimi gelecek açısından kaygı vericidir.

Hikâyede annenin de babanın da fedakârlık yapmaya müsait bir yapıda oldukları görülür. Kadın, kocasının ve çocuklarının durumunu göz önünde bulundurarak çalışma isteği duyar. Uzaktaki fabrikaların bacaları onu heyecanlandırır. Baba da ailesine yaşattığı bu hayattan dolayı suçluluk duygusu içindedir. Kadın, hayatından şikâyetçi olmadığını söyleyerek kocasını rahatlatmaya çalışır.

¹²⁶ Orhan Kemal, a.g.e., s.85.

¹²⁷ Orhan Kemal, a.g.e., s.85.

Kadının kocasına olan hassasiyeti, evin direği mutlu ve sağlıklı olursa, diğer fertlerin de öyle olacağı düşüncesinden kaynaklanır. Aile, yaşayan bir organizma, bir canlı olarak ele alındığında; aile üyelerinden birinin ruhsal veya bedensel sorununun, ailenin diğer üyelerini etkilemesi kaçınılmazdır. Kadın, kocasının ıstırabını azaltmaya çalışırken onun ezikliğini örtbas etme çabası içindedir. Ailenin, özellikle de annenin geleceğe dair beklentileri, hayatlarının fazlaca değişmeyeceğine işaret eder. Umudunun içinde bile bir umutsuzluk sezilir.

Orhan Kemal'in "Can Sıkıntısı"¹²⁸ hikâyesinde de benzer durum görülmektedir. Yoksul ama mutlu bir aile tablosu bize çizer yazar. Altı erkek çocuk sahibi genç annenin, fakir olmasalar bir bu kadar çocuk daha doğuracağını söylemesi, vapurdaki kadının deyimiyile "hevesini almamışa benzediğini" kanıtlar niteliktedir.

Vapurda kucığında huysuzlanan çocuğunu hiç çekinmeden emzirmeye başlaması, çevredekilerin dikkatini çeker. Karşısında oturan dört çocuğuna da kendinden geçerek bakmakta, onları kucaklayıp öpmektedir.

Onun bu hali vapurun basık havasını dağıtır; romatizmalılar romatizmalarını, kira kömür derdi olanlar da bu sıkıntılarını unutup onları izlerler. Kadın, tüm zorluklara rağmen hayatı seven bir insan olarak çizilir. Yoksulluk kadını bezdirmez. Bu kadar çocuğun dağınıklığını ve derdini bile seven, sevdiği gülün dikenine katlanmayı seçmiş bir kadındır.

"-Kocam da benim gibi. Anasını satmışız dünyanın. Az bulur az yeriz, çok bulur çok. Çok bulduğumuz yok ya, sözün gelişi... Ekmeğimizi tuza banıp yediğimiz çok olur. Lâkin can sıkıntısı, keder, yüz eğrisi, tasa filân girmez kapımızdan içeri. Sokmayız ki girsin!"¹²⁹

"Celfin Eti"¹³⁰ adlı öyküsünde kadının hasta olan kocasıyla zorluk içerisinde yaşamasına rağmen onun için elinden geleni yapması ve onu hiçbir konuda yalnız bırakmaması anlatılmaktadır.

¹²⁸ Orhan Kemal, *Grev*, s.62.

¹²⁹ Orhan Kemal, a.g.e., s.103.

¹³⁰ Orhan Kemal, *Sarhoşlar*, a.g.e., s.32. (bknz.Celfin: Tavuk eti)

“-Avrat, Allah razı olsun senden, Allah seni iki cihanda aziz etsin. Beni bu perişan halimde bırakmadın. Taş deyi tuttuğunu altın etsin Allah...

-Sen iyi ol. Sen iyi olmadıktan sonra altını da kendinin olsun gümüşü de... sen iyi ol yeter ki... Benim altınım da sensin, gümüşümde...”¹³¹

Kadının, kocasının şifa bulması için celfin eti olmadığı halde celfin etiymiş gibi yiyip, fedakârlık örneği göstermesi ele alınmıştır.

“-Essahtan mı kız? diye şaştı, yedin ha? Yüreğin nasıl bay verdi?

Kadın:

“-Yedim, dedi, 10 senelik helalim... Zehir bile içerim...

Gözleri kuvvetle parladı,

-Çocuklarımın babası o, diye devam etti, benim kocam!”¹³²

Orhan Kemal’in hikâyelerinde anne ya da eş olarak ele alınan kadın, geçim sıkıntısı çekse bile ailesine destek veren, ailesi için büyük fedakârlıklarda bulunan, çocuklarına şefkatini esirgemeyen bir karakter olarak görülmektedir.

3.5. Sosyal Tabakalaşma, Sınıf Farklılığı İçinde Kadın

Orhan Kemal’in hikâyelerinde ele aldığı diğer bir konu da ekonomik sıkıntıdan doğan sınıf farklılığıdır. “Küçükler ve Büyükler”¹³³ adlı hikâyede hayatları birbirine tamamen zıt olan iki çocuk vardır. Sosyoekonomik farklılık, sadece çocuklar ile değil, “büyükler” ile de ilişkilendirilerek verilir. Dilencinin oğlu, oynadığı basit oyuna büyük bir heyecanla kendini kaptırmıştır.

¹³¹ Orhan Kemal, a.g.e. , s.35.

¹³² Orhan Kemal, a.g.e., s.37.

¹³³ Orhan Kemal, *Sarhoşlar*, , s.45.

Yoksul çocuğun bir aile yaşantısı olduğu ileri sürülemez. Babası olmayan çocuğun kör annesi, dilenerek hayatta kalmaya çalışır. Çocuğun sosyal gelişimi sağlıklı koşullarda şekillenmek durumundadır. Bu noktada oyun, hikâyede çocuğun ruhsal gelişiminde önemli bir ayrıntı olarak yer alır. Hikâyeye, dilenci kadının halini ve çocuğun oyununu gerçekçi tasvirlerle ortaya koyan şu sözlerle başlar:

“Aşı boyalı konağın kapısı önünde iki gözü kör bir dilenci kadın şarkı söylüyormuşa benzeyen sesiyle dileniyor, kel başına ziftli takke geçirilmiş, altı yaşındaki oğlu da, az ilerideki meydanlıkta, Büyükkulüp, Yenice, Baframaden, Boğaziçi, cigara kutu kapaklarıyla oynuyordu. Yere büyük bir daire çizmişti. Kapakları dairenin içine üstüsteymiş, on beş adım öteden fırlattığı kiremit parçasıyla kapakları çıkarmağa çalışıyor, heyecanlanıyor, sövüyor, arada kendi kendine gülüyordu.”¹³⁴

Kent ve kentselleşme kavramları, birtakım sosyal dönüşümleri de beraberinde getirir. Göçler nedeniyle birbirinden çok farklı sosyokültürel kesimlerin bir arada yaşayabildiği kentin özellikleri, sosyologlar tarafından tanımlanması gereken bir olgu haline gelmiştir.

Dilenci kadının yaşadığı mekân net olarak verilmese de, konak çocuğuyla dilencinin çocuğunun aynı mekânı oyun alanı olarak paylaşmaları söz konusudur.

Konağın beslemesi Aynur hikâyede “saçları makineyle tıraşlı, on üç yaşlarında haşın bir besleme kız” olarak tasvir edilir. Çocuğun elindekileri alıp bir kenara fırlatması, çocuğu ve bisikleti alarak içeriye girip kapıyı hızla kapatması, yerine getirilmiş bir görevdir. Dilenci çocuğun bu olanlara ağlamaya, kırılan kiremidine üzölmeye hakkı yoktur:

“Anası omuz silkti: Sus haydi sus, telin dökölmedi ya! Ağladığını duyarlarsa bizi buradan kovarlar.. Sus!”¹³⁵

¹³⁴ Orhan Kemal, *Sarhoşlar*, a.g.e., s.45.

¹³⁵ Orhan Kemal, *Sarhoşlar*, a.g.e., s.48.

Dilenci kadına göre yoksulluk, başına ne gelirse gelsin kabullenmek demektir. Bu noktada çocuğunun kişiliğini istemeden de olsa bastırır. Çocuğun içinde biriken olası tepkiler onun geleceğini şekillendirecektir. Kadın oğluna kızarken “sus” sözcüğünü ısrarla tekrar eder. Bu yinelemeler onun korkusunun ve ezikliğinin göstergesidir. Çocuğunu başka insanlar karşısında kollamak ya da yatıştırmak gibi bir amacı yoktur.

Sınıf farklılığını ele alan diğer bir hikâye *Arslan Tomson*'da istemeyerek okulu bırakan Nuri, yoksul bir ailenin çocuğudur. Arkadaşları onun çalışmak zorunda oluşunu anlamazlar. Çalışmasını, çok para kazanmak istemesine bağlarlar. Nuri'nin arkadaşları onun durumunu anlamadıkları ve onunla dalga geçtikleri için, acımasız çocuklar olarak ele alınabilirler. Nuri'yi sözleriyle incitirler:

“Milyoner mi olacağını sanıyorsun işportacılıkla?”¹³⁶

Müteahhidin kızı Ayla da “Kadillâkları” var diye kimseyi yanına yaklaştırmaz. Bir gün Nuri'ye “Pis, koca postallı!” demiştir. Nuri gerçekten de babasının kocaman postallarını giyer. Giysileri gibi tavırlarında da çoluklu çocuklu, evini geçindirmek zorunda olan “gailleli bir ev erkeği” hali vardır. Doktorun kızı sarı saçlı, mavi gözlü Nâzan ise diğer arkadaşları gibi değildir. Nuri okuldan ayrılmadan önce aynı sırada otururlar.

“Doktorun kızımıym diye çalım atmaz, çikolatalarını onunla paylaşır.”¹³⁷

Nuri'nin sıkıntılarıyla ilgilenir. Nuri Nâzan'ı sevgilisi olarak hayal eder. Cumhuriyet'in anlattığı filmin kahramanlarından biri olan Arslan Tomson'un kendisi, sevgilisi Nelli'nin de Nâzan olduğunu düşünür. Kendini tamamıyla film kahramanının yerine koyar ve hayallere dalar. Daldığı dünyadan onu uyandıran müşterisine kızmıştır. Tablasında adamın sorduğu çengelli iğneler olduğu halde, olmadığını söyler. Adamın yakasına yapışıp Patron Mix'in muavini Arslan Tomson olduğunu söyler.

Yazar onun bu halini, sinirden diklenen bir horoza, küçük bir horoza benzetir. Hayatının olumsuzluklarından kısa bir an da olsa sıyrılmayı seçtiğinde karşısına çıkan gerçek, çocuğu sinirlendirmiştir. Çocuk, hayal hakikat tezadı ile

¹³⁶ Orhan Kemal, a.g.e. , s.87.

¹³⁷ Orhan Kemal, a.g.e. , s.87.

kendini film kahramanı yerine koyarak hayata karşı savunma hakkını kullanır. Maddi ve manevi olumsuzluklarla süren hayatın sıkıntısını hayal kurarak ve film kahramanlarıyla özdeşleşerek azaltmaya çalışan çocuk aslında kendisi için iyi bir şey yapmaktadır.

3.6. Cinsel İstismara Uğrayan Kadın

Orhan Kemal'in ele aldığı diğer bir konu da kadınların, kız çocuklarının cinsel istismara uğramasıdır. "Tarzan"¹³⁸ adlı hikâyede bu durum söz konusudur. Tarzan, çocukluğunu yaşayamayan çocuklardandır. Küçük yaşta ekmek derdine düşer. Bununla birlikte, kendisine iş bulma ümidi veren Bobi ağabeyin, kız kardeşine asıldığını öğrenince ona tepki gösterecek kadar da olgundur.

Hikâyedeki çocuğun, İmparator Konstantin devrinden kalma yıkık bir duvarın dibinde işportasıyla beklediğine dair sözlerden anlaşılacağı üzere İstanbul'da geçen hayatı, yine ailesini terk eden hayırsız bir baba, hasta anne ve küçük kardeşler etrafında şekillenmiştir.

Tarzan'ın bu lakapla anılıyor oluşunun, maceraya düşkünlüğünden ileri geldiği düşünülebilir. Sevgilisiyle haberleşmesine yardım ettiği Leman abladan para değil, kovboy dergisi ister. Çok sevdiği Leman ablayı bir sinema artisti olabilecek kadar güzel bulur. Dergilerden birinde gördüğü "Mis"i onunla özdeşleştirir.

Çocuğun bütün dünyası bu dergiler ve filmlerden ibarettir. Komşuları Leman ablanın güzelliğiyle, onu arabasıyla alıp gezdiren gençle olan ilişkisini yakından takip eder. Çocuğun hayatında Leman ablanın ve onunla ilgilenen Bobi ağabeyin fazlaca önem taşıdığı görülür. Bu gençlerin ilişkileriyle ilgilenmek durumunda kalması onu kendi yaşlılarıyla arkadaşlık kurmaktan uzaklaştırmıştır. Ancak çalışmak ve para kazanmak da onun için çok önemlidir.

Bobî ağabeyin ona iş bulacağı günlerin özlemine çeker. Bobi'yi hayatından silmesi ise, onun kardeşine asıldığını öğrenmesiyle gerçekleşir. Yaşını bilmediğimiz Bobi'nin, ilkokula giden bir kız çocuğundan yararlanmaya çalışması,

¹³⁸ Orhan Kemal, *Önce Ekmek*, a.g.e, s.23.

başlarında yetişkin bir erkek bulunmayan bu aileyi sömürme çabasının yanı sıra onun cinsellik anlayışındaki çarpıklığın da göstergesidir. Küçük kız, ona karşı koyacak cesareti gösterir. Bu durumu ağabeyine söylemesi kızın kurtuluşu olur:

“-Sana iş buldum gel! Bileğini sertçe çekti:

-İstemiyorum!

-Neden?

-Bize de gelme, pastırma filân da getirme bundan sonra!

-İyi ama, neden?

-Benim kardeşim senin şeyin değil!”¹³⁹

“Üç Onluk”¹⁴⁰ hikâyesinde kız çocuğunun para kazanma yolu fuhuştur. Kız on beş yaşındadır; ancak yaşından büyük gösterir. Teyzesi, bekâretini kaybetmemesi koşuluyla bu duruma göz yumar.

Kız, adama önce yirmi yaşında olduğunu söylemiştir; ama iş ciddiye binince on beşinde olduğunu söyler. İş işten geçince adam durumun farkına varır, korkuya kapılır. Kız teyzesinin “kötü” olduğunu, her şeyi anlayacağını, onu mahkemeye vereceğini söyler. Cebinde elli lirası olan adam kıza yirmi lira vermeyi tasarlar.

Karısı “Sana” istemiştir. Kendine de sigara alması gerekir. Kıza otuz lira verirse kendisine para kalmayacaktır. Tüm bu hesaplar; parasız, çoluğu çocuğu olan yaşlıca birinin dahi peşine düşebileceği geçici heveslere dikkati çeker. Adam bunları anlatıp kendini kıza acındırma gayesinde değildir. Ancak çocuk merhametli davranır. Adamın elli lirası olduğunu tahmin eder ve eve götürecektir parası kalmayacağını düşünerek üzülür. Aldığı paranın içinden bir onluğu geri verir.

¹³⁹ Orhan Kemal, a.g.e. s.33.

¹⁴⁰ Orhan Kemal, *Yağmur Yüklü Bulutlar*, a.g.e., s.172.

Kız bir ara bu adamı kocası olarak düşününce, bu durumun kendisi için ne kadar iğrenilecek bir şey olduğu kanısına varır. Masum bir çocuğun para uğruna yaşadığı bu istismar, onu yaşına uymayan düşüncelere sürüklemektedir. Bu noktada teyze, kızın “kötü” yakıştırmasının da ötesinde, yeğenini kullanan biri olarak nitelendirilebilir. Kız, teyzesi bu durumu öğrenirse, adamı mahkemelerde süründüreceğini; ancak çok yüklü bir para karşılığında da susabileceğini bilir. Kızın kendisine model almak zorunda kaldığı teyze, kızı kullanan adamı bile şaşkırtacak kadar kötüdür:

“ -Suç benim mi?

-Ne senin, ne de benim.

-Ya?

-Senin de, benim de!

-Teyzem?

-Gerçekten de..asıl suçlu o!

-Neden?

-Göz yumuyordu senin onunla bununla gitmene!

-Ne yapsın?

-Engellerdi oraya buraya gitmeni.

- Nasıl?

-Nasılını bilmem ama, engellerdi. Okula yollardı..”¹⁴¹

Çocuğun bedeniyle para kazanmaya mahkûm oluşu ile saflığı, kuvvetli bir tezat oluşturur. Bu durumda çocuğun masumiyeti, onun kişilik özelliğidir. Adam kendisini kıza acındırmamasına rağmen o, adamın torunları olduğunu söylemesi üzerine onun hayatını gözünün önünde canlandırabilmiştir. Karısının ve

¹⁴¹ Orhan Kemal, a.g.e., s.180.

çocuklarının evde para bekliyor olabileceğini düşünerek kendisine zarar veren adama parasının bir kısmını iade eder.

Onun bu davranışı, içinde yaşadığı koşullara rağmen insanlığını tamamen kaybetmediğini gösterir.

“Bir Dal Gibi”¹⁴² adlı hikâyede ise çalışmak zorunda olduğundan okuluna ara veren bir kız çocuğu anlatılıyor. Kız, kitapçının yanında çalışır. Bu arada hikâyede karşımıza çıkmamakla birlikte, kızın babası olduğunu da öğreniriz. Kız, babasının kendisini okutacağına dair söz verdiğini söyler. Okumaya heveslidir. Orta diplomasını alırsa, bir bankaya girip annesini el kapısında çalışmaktan kurtaracağını düşünür. Hikâyede, babanın çalışıp çalışmadığına dair bir bilgi yoktur. Ancak, kızın kurtulması gerektiği bir hayatı olduğu da açıktır. Kız, annesinin ustası olan “kaba kıyım, şık mı şık” adamın, peşine takılmasını ayıp karşılar:

“Peki, ne istiyor senden?”

Karımı boşayıp seni alacağım diyor!

Sen?

Ben çocuğum daha... ”¹⁴³

Hem okuyup hem de çalışan kızın durumu, anlatıcının ilgisini çekmiştir. Hayatını kurtarmak için çaba sarf eden kızın, el kapılarında çalışan annesini kurtarmayı düşünmesi, küçük yaşta hayata atılmak zorunda kalan bir çocuğun karşısına çıkan güçlüklerdendir. Kızına liseyi okutma güvencesi veren babanın, ona zorbaca yaklaşan adamdan haberdar olmaması dikkat çekicidir. Babanın ne iş yaptığını, nasıl bir kişiliğe sahip olduğunu bilmeyiz. Ancak karısının ve kızının yaşadığı sıkıntıdan uzak olması, evden de uzak olduğunu düşündürür. Annenin patronu her ne kadar küçük kızı iş gücü bakımından sömürme gayesi taşımasa da aradaki yaş farkından kaynaklanan çarpık duygusallığıyla onu farkında olmadan sömürmektedir.

¹⁴² Orhan Kemal, *Kırmızı Küpeler*, a.g.e, s.110.

¹⁴³ Orhan Kemal, a.g.e., s.112.

Orhan Kemal'in "Bir Ölüye Dair"¹⁴⁴ adlı hikâyesinde Zehra adında bir kadın kendisini asarak intihar eder. Mahalleli cesedi bulur ve polise haber verir. Polisler kadının ölüsünü ipten çıkarırken mahallede yaşayan adamların aklından geçen yine cinselliktir. Kadının ölü olması bile onları bu düşüncelerden alıkoyamamıştır.

*"Allah taksiratımızı affetsin, karıda da gözüm vardı. Köpoğlu çok cilveliydi. Güzel kadının ölüsü bile adamı huylandırıyor"*¹⁴⁵

Zehra'nın kocası askerdir. Bu nedenle mahallede bakkal, manav kadını taciz etmektedir. Kadının yanında erkek yoksa kadının cinsel isteklerini kabul edeceğini düşünürler.

*"Polis bakkala kızar. Madem bedava verecektin, kendin niye takıldın peşlerine. Mahalleli gülmeye başlar"*¹⁴⁶

Hikâyemizde kadın namussuzdur. Kadının ölmüş olması bile kadının ahlaki değerlerini sorgulamaya engel değil. Ölümün sebebi değil, kadının namusu sorgulanıyor. Bu da kadına olan bakış açısını gösteriyor.

*"Polis sorar. Ahlakı nasıldır? Yani anladın ya... Demek istiyorum ki kocası askere gittikten sonraki durumu..."*¹⁴⁷

Ölen kadının çocukları yetim kalmıştır. Bu, kimsenin umurunda değildir. Hala kadına iftira atılmaktadır.

*"On altının üstüne bir bardak su iç Hamdi! Sen de pirinç çuvallarının üstünde ödeşmişindir, uzun etme!"*¹⁴⁸

Diğer bir hikâye olan "Kamyonda"¹⁴⁹ hikâyesinde şehre gitmekte olan hasta annesi ve 10- 11 yaşlarında bir kız çocuğunun hikâyesi anlatılıyor. Daha

¹⁴⁴Orhan Kemal, *Ekmek Kavgası*, a.g.e., s.32.

¹⁴⁵ Orhan Kemal, a.g.e., s.34.

¹⁴⁶ Orhan Kemal, a.g.e., s.35.

¹⁴⁷ Orhan Kemal, a.g.e., s.36.

¹⁴⁸ Orhan Kemal, a.g.e., s.36.

¹⁴⁹ Orhan Kemal, *Sarhoşlar*, a.g.e, s. 18.

sonra Selvi'nin komisyoncu tarafından kandırılıp, komisyoncunun arkadaşlarına satılmak istenmesi ele alınıyor.

“Benim kızım olur musun? Benim kızım olursan sana yeni fistan diktiririm, toka alırım saçına, sinemaya götürürüm seni.

Kulaklarında kırmızı taşlı adi teneke küpeler bulunan, on, on bir yaşlarında ki kız ufacık ağzıyla edepli edepli gülümserken birdenbire ciddileşti.”¹⁵⁰

Bu hikâyedeki köylü kızın yoksulluğu ve çaresizliği adama kızın şehirde sömürülmeye müsait bir yapıda olduğunu düşündürür. Küçük kız çocukça bir inatla belki de geleceğini kurtarmıştır. Hastalıktan küçülen ve hareket edemeyen vücudu ile kadın, çocuğun artık sadece biyolojik annesidir. Sosyal açıdan annenin bir hükmü kalmamıştır. Bu durum çocukta, kendi kararlarını kendi başına alma zorunluluğu doğurur.

Annesi her ne kadar kızının hayatının kurtulacağını zannetse de, kızı artık “sokak”ta kalmıştır. Tehlikeli bir yer olan sokak, kız henüz annesini kaybetmeden onu çemberinin içine almak üzeredir. Kamyondakiler arasında komisyoncunun farklı bir statü içinde bulunduğu belirtilir. Anlatıcı ve komisyoncudan başka kravatlının bulunmadığı kamyonda, birbirinden çok farklı olmasa da bir “sosyal statü” ayrımı mevcuttur:

“Kamyonun orta sıralarından birinde oturan dazlak kafalı komisyoncuyla, benden başka kravatlı yoktu kamyonda. Ötekiler küçük toprak sahipleri, yarıcı veya üçte birisi köylülerdi ki, vilâyete bider, kazma sapı, yahut çapa için ırgat tedarikine gidiyorlardı.

Kamyonun cigara dumanı ve bozulmuş peynir kokan ağır havası içinde dazlak kafalı komisyoncunun sesi durmak bilmiyor, çaturdıyla kırdığı fıncığını kuvvetli dişleriyle çiğnerken, arada canlı kahkahalar atıyordu.”¹⁵¹

¹⁵⁰ Orhan Kemal, a.g.e., s.19.

¹⁵¹ Orhan Kemal, *Sarhoşlar*, a.g.e., s.22.

Kızın komisyoncuya yüz vermemesi, onu kötü bir geleceğin beklemediğine dair olumlu bir işarettir. Kamyondaki köylülerden biri kızın adamdan kurtulmasına sevinirken, yazarın son cümlesi okurun gözünde yeni bir hikâyenin başlangıcı gibidir:

“Benim ahbablarımın hepsi de büyük adamlar, hatırlı adamlar... kimi hakim, kimi doktor, kimi mühendis..Ya..İyi bir kapıya yerleştiririm, rahat eder, hanım olur.”¹⁵²

Yaşının küçük olmasına rağmen Selvi'nin komisyoncunun kötü niyetini anlaması ona cevap vermemesinden anlaşılır. Selvi'nin annesine duyduğu sevgi, sorumluluk duygusu ön plana çıkar. Ekonomik zorluk içinde olan küçük kızın bu durumunun çevre tarafından fark edilmesi ve kızın cinsel istismara uğratılmak istenmesi ele alınır.

“Eczanedeki Kız”¹⁵³ adlı öyküde eczanede çalışan bir kızın laboratuvara gidip gelmesi anlatılır. Her dışarı çıkışında kızın peşine bir erkek takılır, konuşur, sinemaya götürmek ister. Kız, erkeklerin hemen hepsiyle konuşur. Onlara bir umut vermez ama kızla konuşmak bile erkeklerin kızı “kafese alma” girişimlerinin başarılı olduğu kanısına kapılmalarına neden olur.

“Eczane kapısına varmadan ayrıldılar.

Kız içeri giriverdi.

Güleç oğlan, ‘Kafese girdi sayılır...’ dedi”¹⁵⁴

Laboratuvarda çalışan Erol da kıza tabiri caizse sulanır. Ayrıca laboratuvarda bulunan müdür de kıza karşı bir ilgisi olduğunu belli eder.

“ Bir gün laboratuvarda yalnızken gelmişti. Gözlerini kızın yüklü göğsüne dikmiş, ‘Çok güzelsin!’ demişti de, ‘Saçlarından utan!’ cevabını almıştı.”¹⁵⁵

¹⁵² Orhan Kemal, a.g.e., s.22.

¹⁵³ Orhan Kemal, *Kardeş Payı*, a.g.e.s.21.

¹⁵⁴ Orhan Kemal, a.g.e., s.33.

¹⁵⁵ Orhan Kemal, a.g.e., s.35.

“Delikanlı yutkunarak çıktı. Kafese koymuştu, ne olursa olsun koymuştu kafese. Lakin güzel kızdı. Hemencik randevu alır, sinemaya. Gerilerde, en gerilerde yan yana iki koltuk...”¹⁵⁶

Erkeklerin ayakları üzerinde durmaya çalışan kadınları cinsel bir meta halinde görmesi, sosyal düzende aksaklıklar olduğunu göstermektedir. Çünkü fakirlik, eğitimsizlik, anne-babadan yoksun oluş veya lüks hayat tutkusu düşürür kadını.

“Yeni Şoför”¹⁵⁷ adlı hikâyede şoför, şoför muavini ve kamyon sahibi sekiz tonluk tüccar eşyası yüklü kamyonla gideceği yolda ilerlerken kamyon sahibi bir gece önce gece barda tanıştığı kadını düşünmektedir.

“Kadının yeni düştüğü her halinden belliydi. Kaynakçı İhsan, “Numaradır. Bunların yalnız Allah bir dediğine inanacaksınız!” demişti ama gene de yeni düştüğüne inanmak isteyen tarafı ağır basıyor. Hem canım, yeni düşmüş, eski düşmüş ona ne? Ne zaman düşerse düşsün. Kocasının yüksek biri olup olmadığı da ilgilendirmez. Güzel bir gece geçirmişti ya...”¹⁵⁸

Yolculuk sırasında şoför ile kamyon sahibi arasında yaşanan problem yüzünden şoför ne kadar ciddi olduğunu ifade etmek için annesi üzerine bir ant içer. Bu hikâyede anne bütün olumsuzlukların sebebi olarak “kancık ana” dır.

İlk alıntıdan erkeklerin ne kadar acımasız olduğu gibi bir sonuca da ulaşılmaktadır. Kadını ilk gördüğünde acımakta, onun yeni düştüğünü düşünmekte; ama yine de bu acıma o kadınla geceyi birlikte geçirmesine engel olmamaktadır.

Düşmüş kadına karşı toplumun tavrı genel anlamda neredeyse her toplumda olumsuzdur. Ancak, bu tür kadınların içine düştükleri olumsuz durumdan dolayı sadece onları değil de, toplumu da suçlu olarak görenlere de toplum içinde rastlarız.

¹⁵⁶ Orhan Kemal, a.g.e., s.36.

¹⁵⁷Orhan Kemal, a.g.e., s.9.

¹⁵⁸ Orhan Kemal, a.g.e , s.10.

“Türküler”¹⁵⁹ adlı hikâyede bir adam bir kızı sevmektedir. Genç kız her gün neşeli neşeli gelir, durmadan adamla sohbet etmektedir. Bir gün adama yeni bir işte çalışmak istediğini söyler.

“Bana başka bir iş bulamaz mısınız? Zarar yok, gene 50 lira olsun haftada ama daha bir hür, daha bir serbest. Nasıl söyleyeyim, hiç olmazsa boş zamanlarımda okumama, kendine arkadaş edinmeme karışmasın.”(s.163)

Adam genç kıza başka bir iş bulur, bu sefer genç kızın derdi daha büyüktür.

“İnsana kötü kötü bakıyorlar.

Kim?

Laboratuvardaki gözlüklü, şişman adamla ötekiler... ”(s.164)

Adam da, kıza annesi gibi trikoda çalışmasını söyler; fakat genç kız kesinlikle o işi yapamayacağını söyler. .

“Annemin ustası beni çok seviyormuş”. Karısını boşayıp beni alacakmış. İstemezsem öldürecekmiş beni de kendini de. Ay vallahi yapar. Öyle korkuyorum ki. Kocaman adam ... ”(s.165)

Hikâyede de görüldüğü gibi bayanların toplumda rahat hareket edemediği, hayatlarını kısıtlayarak yaşadığı, cinsel obje olarak görüldüğü ele alınmaktadır.

“Dilekçe”¹⁶⁰ adlı hikâyede ise anlatıcımız savcılığa giden kadının derdini öğrenir. Kadının kocası, çok değil evlendikten üç gün sonra kadının paralarını alıp gitmiştir. Adam, kadına resmi nikâh da yapmamıştır. Kadın yaşlıca kocası ölünce dayanacak bir dal aramıştır. Bu adamı da imam kadınla tanıştırmış, dini nikâhlarını kıymıştır.

¹⁵⁹ Orhan Kemal, *Kırmızı Kúpeler*, a.g.e.s. 162.

¹⁶⁰ Orhan Kemal, *Yağmur Yüklü Bulutlar*,a.g.e.s.130.

“Hükümet nikâhı değil. Bizim orada imam, gözü çıkasica, nikâhı kıymadıydı yüz liramı almadan. Zaten bu herifi de başıma çıkaran o ya!”

“Hükümet nikâhı kıydırmaya yanaşmadı mıydı? O değil, imam yanaşmadıydı. Bu yaştan sonra ne yapacaksınız hükümet nikâhını dediydi. Kim bilir, belki de onun da eli vardı bu işte!”
(s.131)

Kadın bir anlamda aldatılmıştır. Ama bu durumu kabullenmek istemez. Yalnız kalmak, ihtiyaçlarını karşılamak için bir erkeğe ihtiyacı vardır. Mahalledeki kadınların onu çekemediklerini, bu nedenle kendisini dolduruşa getirdiklerini anlatır.

“Arslan gibi babayığidi elimden almak. Zaten her biri bir yandan, adamı kötülüyordu. Yok eşek hırsızına benziyormuş. İpipallah sivri külahmış, yok hazır yeyiciymiş de beni çalıştırıp kazancımı elimden almış... ”(s.138).

Toplumda yalnız kalabilmek, hele kadının değer olarak görülmediği bir toplumda kadın olmak zordur. Kahramanımızın amacı mutlu olmaktır. Bunu bütün kalbiyle ister; ama erkek egemen bir toplum, genelde kadını cinsel meta olarak görür. Burada ise kadın, erkeğe parası için bir araç olmuştur. İşin tuhaf tarafı bu defa para için bedenini nesneleştiren bir erkektir. Kadın tüm kalbi ile bu duruma inanmak istemez. Ama durum budur.

Orhan Kemal’in “Bir Kadın”¹⁶¹ gibi hikâyelerinde de kadının cinsel istismara uğramasının yanı sıra erkeklerin çapkınlıklarının ve hovardalıklarının hoş görüldüğü bir toplumda bir kadının, kendi iradesi dışında bile olsa en küçük hatasının ona hayatı zindan edecek şekilde büyütülmesi ele alınmaktadır.

3.7. Sevgili Olarak Kadın

Aşk anlayışının değişmesi ve kadının, daha çok cinsel meta olarak algılanışı, özellikle ülkemizde batılılaşma sürecinde artmıştır. Aşkı, hayvani ve nefsanî arzuların doyurulması olarak gören ve böylece onu maddî bir nesne olarak

¹⁶¹ Orhan Kemal, *Ekmek Kavgası*, Everest Yayınları, 19.b, İstanbul, 2013.

değerlendiren bu anlayış, şüphesiz ki, Avrupa’da 19.yy’da hâkim olan ve bizi de etkileyen materyalist anlayışın bir uzantısı ve yansımasıdır. Artık bir erkeğin veya kadının, eşine veya sevgilisine sadık kalması, özellikle Cumhuriyet sonrası toplumumuzun bazı kesimlerince abes olarak algılanmaya başlanmış ve hala bu zihniyette olanlarla yer yer alay edilmiş, bu düşüncedekiler geri kafalılık suçlamalarına maruz bırakılmışlardır. Batıda aile kurumunu yıpratıp yıkan bu anlayışın, özellikle batılılaşma bahane edilerek toplumumuzda yer etmeye ve açıklıktan dillendirilmeye başlanması, edebi eserlerimizde de yansımasını bulmuştur.

Orhan Kemal’in bazı hikâyelerinde bu durum söz konusudur. Kocasını aldatan kadını sık sık konu edinir yazarımız eserlerinde. Örneğin, “Öteki”¹⁶² adlı hikâyede kahraman, kadındır. Fakat herhangi bir olay yoktur. Sadece kocasından boşanmak isteyen bir kadının avukata gitmesi, avukatın yanında eşinin aramasıyla aralarında geçen diyalog anlatılmaktadır. Kadın kocasını sevmemekte ve ondan ayrılmak istemektedir.

*“Boşuna şekerim. Sevmiyorum seni, sevemiyorum. His meselesi. Değil mi? Sana karşı içimde zerre kadar sevgi yok.”*¹⁶³

“Duvarcı Celal”¹⁶⁴ isimli hikâyesinde; Duvarcı Celal’in 19 yaşındaki karısı Şadiye, rakı kokan loş odanın tek penceresi önünde oturmuş, çamurlu avluda birtakım işler görmekte olan komşu kadınlara bakmakta ve kocası da bu durumdan çok rahatsız olmaktadır; fakat karısına laf anlatamaz.

*“ Boşa derim boşamazsın, düş yakamdan derim düşmezsin, bitti gitti!”*¹⁶⁵

Komşu kadınlar da karısına hak verir.

*“Doğru anam doğru.. Erkek dediğin..değil mi amma?
Giydirmiş, kuşatmış, yedirmiş, içirmiş...Genç, taze kadın mesela..
Herif bulmuş kırk beşi.. Develerin çanı bile dengi dengine dermiş.*

¹⁶²Orhan Kemal, *Kırmızı Kıpeler*, a.g.e., s.296.

¹⁶³ Orhan Kemal, a.g.e., s.297.

¹⁶⁴ Orhan Kemal, *Çamaşırcının Kızı*, a.g.e. s.17.

¹⁶⁵ Orhan Kemal, a.g.e. s.18.

*Madem hakkından gelemiyecen, ne demeye alırsın yazının cahilini?
Al hayizden, nifastan kesilmiş birini, hizmetçin gibi dolansın dursun
evin içinde!”¹⁶⁶*

Duvarcı Celal, karısına söz geçiremez bir türlü. Karısını çok sevdiği için ona bir şey yapamaz; fakat kendine kıymayı düşünür.

“Serseri Milyoner”¹⁶⁷ isimli hikâyesinde ise Nilüfer, babası avukat olan zengin bir ailenin tek çocuğudur. Nafiz Bey, kızı Nilüfer’e insanların kötülük yapmalarından korktuğu için onu herkesten korumaya çalışmıştır.

Nilüfer, lisede babasının da tasvip ettiği, ailecek görüştükleri Zerrin ile arkadaş olmuştur. Zerrin’in babası doktordur. Zerrin’in amcası ihtisasına devam etmesi için oğlu Suat’ı abisinin yanına yani Zerrin’in ailesinin yanına göndermiştir. Zerrin Suat’ı görür görmez büyülenmiştir.

“Ay anneciğim, demişti. Ne kadar güzel değil mi?

*Yalnız güzel değil, konuştu da. Hafifçe gülümseyerek öyle
tatlı şeyler anlatıyordu ki...*

*Şiirler yazıyormuş, büyük bir yazar olmak istiyormuş. Cilt cilt
romanlar yazan, yabancı dillere çevrilen bir yazar. Nasıl da
kendinden emindi!”¹⁶⁸*

Zerrin Suat’tan Nilüfer’e bahsetmiştir. Nilüfer de görmediği Suat’tan çok etkilenmiştir.

“-Zerrin koşarak geldi. Gözleri alev alevdi. Heyecanla,

-Suat abi seni çok beğendi, dedi.

-Nilüfer heyecanlandı.

-Nasıl nasıl? Beni beğendi mi? Nerede görmüş?

¹⁶⁶ Orhan Kemal, a.g.e s.18.

¹⁶⁷ Orhan Kemal, *Serseri Milyoner ve İki Damla Gözyaşı*, Tekin Yayınevi, 4.b.,İstanbul, 1996.

¹⁶⁸ Orhan Kemal, a.g.e., s.43.

-Benim albümdeki fotoğraflara bakıyorduk, senin resmini görünce, kim dedi. Söyledim.

Nilüfer'in kulakları vınlıyor, başı dönüyordu. Demek beğenmişti? Utanmasa, daha doğrusu kibrine yedirse Zerrin'in boynuna sarılır, yanaklarını öpücüklerle boğardı.”¹⁶⁹

Nilüfer'in güzelliği karşısında eriyen bir kişi daha vardır. Serseri Milyoner lakaplı aynı şehirde ünlü bir fabrikatörün yeğeni Ahmet her gün Nilüfer'i takip etmekte, ona olan aşkını durmadan dile getirmekteydi.

“-Az sonra kırmızı bisiklet gene dünkü gibi önünde zınk dedi durdu.

-Serseri milyonerle karşı karşıyaydılar, göz göze. Koyu siyah, simsiyah gözler, katran karası saçlar, çatık simsiyah kaşlar... Nefret ediyordu Nilüfer.

-Serseri milyoner sordu:

-Kimdi o?

-Nefretle cevapladı,

-Sana ne?

-Senin yanında ne maksatla bulunduğunu öğrenmek istiyorum!

-Sana hesap vermeğe mecbur değilim!

-Mecbursun.

-Yaa Tuhaf!

-Tuhaf ama gerçek. Çünkü karım olacaksın!”¹⁷⁰

¹⁶⁹ Orhan Kemal, a.g.e. , s.54.

¹⁷⁰ Orhan Kemal, a.g.e., s.60.

Nilüfer Suat'la okulda tanışır. Suat ile Nilüfer birbirlerine âşık olur. Suat her akşam Nilüferlerin köşkünün arka bahçesine gelip Nilüfer ile buluşur. Bir gün Suat ile Nilüfer buluşacakken bahçıvan Suat'ı yakalar. Suat Nilüfer'e zarar gelmemesi için hırsızlığa geldiğini söyler. Fakat buna ne Nafiz Bey ne de komşular inanmıştır. Bu nedenle Suat ailesinin yanına geri dönmek zorunda kalmıştır.

“Her ne pahasına olursa olsun İstanbul'a gitmeli, orada Suat'ı bulmalıydı. Bulacağına emindi. Çünkü Suat “Orda dayımlarım var. Bana istediğimden ala iş temin ederler” demişti. Son günlerde o da okula devam edemiyordu. İhtimal İstanbul'a, dayılarının yanına gider, bir iş bulup çalışırdı. Yoksa onun aydınlık, pırl pırl mavi gözleri, sarı saçları, uzun boyu, kuvvetli kollarının çekiciliğinden kurtulmuş, onu unutmuş değildi.”¹⁷¹

Nafiz Bey serseri milyonerin dayısı Süleyman Bey'in yanında işe başlar. Haftada 2-3 gün köylere gider, istemeyerek de olsa Süleyman Beyin'in topraklarından köylüleri çıkarmaya çalışırdı. Süleyman Bey Nafiz Bey'in kendi köşklarine taşınmasını istemiştir. Böylece karısını ve kızını yalnız bıraktığında gözü arkada kalmayacaktır. Bu duruma en çok serseri milyoner sevinir.

“Nilüfer'in zat kabul etmez kölesi olmuştu sanki. Kızın en küçük arzularını bile gözünden okumağa çalışıyor, onu memnun etmek için kabiliyetinin üstüne çıkıyordu.”¹⁷²

Nafiz Bey köylüler tarafından öldürülür. Eşi kocasının ölümüne dayanamayıp çıldırır ve hastaneye yatırılır. Nilüfer bu acılar karşısında aklı Suat'ta olduğu halde serseri milyonerle evlenmeyi kabul etmek zorunda kalır.

Nilüfer apandisit nedeniyle hastaneye yatar ve orada Suat'a benzeyen bir doktorla karşılaşır. Birbirlerine âşık olurlar. Kaçmaya karar verirler. Serseri milyoner öğrenir.

¹⁷¹ Orhan Kemal, a.g.e., s.109.

¹⁷² Orhan Kemal, a.g.e., s.113.

“Nilüfer, karanlık odada kıvranıyordu. Münakaşanın gittikçe sertleştiğini hissediyordu, çıkıp da “Evet, buradayım. Seni sevmiyorum, boşa beni!” diyemiyordu.

Tam bu sırada arka arkaya iki el silah sesi!”¹⁷³

Sosyo-kültürel seviyesi düşük insanları konu edinen hikâyelerde, “sevgili” olarak görülen genç kız veya kadınlara, erkeklerin çoğu, aşk ve sevgiyle değil de cinsel arzularla yaklaşır ve onların fiziki özellikleriyle daha çok ilgilenirken; eğitilmiş ve kültürlü olmakla birlikte içinde bulunduğu toplumun değerlerine saygı gösteren ve kimliğinin farkında olan insanların anlatıldığı hikâyelerde kadın-erkek ilişkisi daha seviyelidir.

Orhan Kemal’in “Rüya”¹⁷⁴ adlı hikâyesinde Ayten bir gece rüyasında âşık olduğu çocuğu görür. Bu hikâyede âşık olan bir genç kızın hayal dünyasının ne kadar geniş olduğu anlatılmaktadır. Sevdiği erkekte beklenenleri, aralarına giren kadını, kadının kendisine yapacağı kötülükleri rüyasında görmektedir.

“Gel!” demişti. Gitmişti ardından uysallıkla. Nikâh dairesi. Ayten şaşkınlık, utanç, sevinçten terlemiş, ağlamaya başlamıştı. Evet, nikâh dairesine götürüyordu onu.¹⁷⁵

Sevdiği çocuğa âşık olan Fatma’yı da rüyasında bir düşman olarak görmektedir.

“Derken Fatma, gözlerinden alevler fışkıran bir canavar gibi, elinden tutup çekmeğe başlamıştı. Eli Fatma’nın elinde, dağlar, denizler aşarak bir yerlere gitmişlerdi.”¹⁷⁶

“Artık her şeye paydos. Sen burada, dilini bilmediğin adamlara metreslik yapacaksın...”¹⁷⁷

¹⁷³ Orhan Kemal, a.g.e., s.180.

¹⁷⁴ Orhan Kemal, *Kırmızı Küpeler*, a.g.e.s.137.

¹⁷⁵ Orhan Kemal, a.g.e., s.139.

¹⁷⁶ Orhan Kemal, a.g.e., s.140.

¹⁷⁷ Orhan Kemal, a.g.e., s.140.

Orhan Kemal'in bir diğerk hikâyesi "İki Damla Gözyaşı"¹⁷⁸'nda ise Melek Hanım yakışıklı kocasını iş kazasında kaybetmiş, onu bu acısında yalnız bırakmayan Süreyya Bey ile evlenmiştir. Ölen kocasından Haldun adında, Süreyya Bey'den ise Kamuran adında iki oğlu vardır. Haldun tıpkı babası gibi çok yakışıklı ve zekidir. Aynı zamanda şahane bir sese sahiptir. Kamuran ise çirkin ve oldukça başarısız biridir. Kızların Haldun'a olan ilgisini hep kıskanır, içten içe abisinden nefret eder. Süreyya Bey ise bu durumdan oldukça rahatsızdır. Oğlunun Haldun yüzünden mutsuz olduğunun farkındadır. Bu nedenle Melek Hanım'ı ikna edip onu İstanbul'daki bir okula yatılı vermek istemektedir. Haldun'un da istemesi üzerine Melek Hanım bunu kabul eder ve Haldun'u yatılı okula gönderir. Haldun'un yakın arkadaşının evli olan ablası Handan, Haldun'u görünce âşık olur ve delikanlıyı rahat bırakmaz.

"-Beni reddediyorsun demek?"

-Evet reddediyorum. Odamdan derhal çıkmazsanız...

-N' olur?"

-Haldun cevap vermedi. Genç kadın korkunç bir ihtirasla yere atladı. Genç adamı kollarından sımsıkı yakaladı:

*Beni niçin reddediyorsun, niçin? Odandan kovulacak kadar çirkin miyim yoksa? Kocam benim ayaklarıma kapanır, ayaklarımı öper, üstüme titrer, dizlerimde ağlar!"*¹⁷⁹

Melek Hanım'ın komşusu, annesi ve babası öldüğü için bankada çalışan yeğeni Zühal'i yanlarına alır. Kamuran Zühal'e âşık olur ve kızın peşini bırakmaz.

"-Pencereleri açmasan olmaz mı Zühal?"

-Olmaz halacığım.

-Niçin?"

-Çünkü bol ve temiz havaya çok ihtiyacım var!"

¹⁷⁸ Orhan Kemal, *Serseri Milyoner*, a.g.e.s.213.

¹⁷⁹ Orhan Kemal, a.g.e., s.215.

-Haklısın. Tülü indir bari... O oğlan bakıyor..

-Aman siz hala... Ben ona ehemmiyet vermiyorum ki... ”¹⁸⁰

Haldun sömestre tatilinde eve dönünce Zühal’le tanışır ve Zühal Haldun’a âşık olur. Kamuran Zühal’in Haldun’a âşık olduğunu görünce babasına durumu anlatır ve Haldun’u evden kovmasını ister. Annesi ve babası Haldun’un evden gönderilmesi konusunda kavga ederken Haldun arabayı almak için eve gelir ve her şeyi duyar.

“-Haldun valizi ve asık yüzüyle döndüğü zaman, Zühal şaştı.

-Nereye?

-Haldun,

-İstanbul’a! dedi.

-İstanbul’a mı? Niçin?

-Gözleri dolu dolu olmuştu. Kısa kesip yürüdü:

-Annem beni ararsa, İstanbul’a gittiğimi merak etmemesini lütfen söyler misiniz? ”¹⁸¹

Handan’ın sevgilisi olan şoför Fikret, Handan’ın Haldun’a âşık olduğunu öğrenir ve Haldun’u bulup öldürmek ister. Bir gün Handan ve Haldun yolda yürürken şoför Fikret’in saldırısına uğrar ve Haldun kazayla Fikret’i öldürüp hapse girer. Zühal hapiste Haldun’u ziyarete gelir.

“Zühal hayatının en mesut dakikalarını yaşıyordu. İçi burkuluyor, ona acıyordu ama bu burkulma, bu acıyı, bu elem, bu kederden zevk alıyordu. ”¹⁸²

¹⁸⁰ Orhan Kemal, a.g.e., s.222.

¹⁸¹ Orhan Kemal, a.g.e., s.239.

¹⁸² Orhan Kemal, a.g.e., s.279.

“-Zühal!

Genç kız, bu yakınlıktan fevkalade memnun,

“-Efendim?” dedi.

-Beni her zaman arar mısınız?

-Mısınız bırak. Arar mısına da lüzum yok. Ara de. Şu lazım, bu lazım de. Bana emret Haldun. Seni seviyorum!”¹⁸³

Zühal vereme yakalandığı halde hastaneye yatmamakta, hapiste olan Haldun’a bakmak için çalışmaktadır. Af çıkar ve Haldun’un hapisten çıkacağı gün Handan gelir ve Haldun’un boynuna sarılır.

“Handan’ın elinde kocaman bir keman kutusu! Zühal sarsıldı. Bu da ne demek oluyordu? Tam bu sırada memurun kalın sesi de Haldun’un ismini okumuştı. Fakat Zühal kıpırdıyamadı. İçinden gelmedi. Tuhaf bir bezginlik, acayip bir oklu kanadı kırıklık, her şeyden geçiş... Handan elinde keman kutusuyla koşmuş genç adamın boynuna sarılıvermişti. Zühal onları bir an kalabalığın arasında kaybetti.”¹⁸⁴

Haldun her yerde Zühal’i arar; fakat bulamaz. Çünkü Zühal’in hastalığı ilerlemiş ve hastaneye yatmıştır. Haldun’un sesi ve yorumu güzel olduğu için ünlü bir bestekâr olur. Zühal için “vefasız yeşil gözler ” adlı şarkıyı yazar ve bir gün Haldun Zühal’in yattığı hastanede konser verir.

“Zühal başını yorganım altında saklamış, gözyaşlarıyla su gibi olmuş mendilini ağzına tıkmıştı. Şarkıyı dinliyor, hiçkırıklarını yorganın altında boğuyordu”¹⁸⁵

“Gâvurun Kızı”¹⁸⁶ adlı öyküde ise birbirini çok seven iki genç ve onları ayırmaya çalışan bir kadını ele almaktadır yazar. Türk olan Kamran Yunan Evdoksiya’ya âşıktır.

¹⁸³ Orhan Kemal, a.g.e., s.279.

¹⁸⁴ Orhan Kemal, a.g.e., s.290.

¹⁸⁵ Orhan Kemal, a.g.e., s.298.

“Kamran kireç kesilmişti, sendeledi. Aniden bir yumruk yemişti sanki. Ne demek istiyordu? Sahi mi söylüyordu? Her zaman, çabuk gideceğini söyler, iki ayağını bir pabuca sokardı ama bir daha gelmemekten söz açmazdı.

“-Niçin gelmeyeceksin?

-Dedem duymışkonustuğumuzi!

-Sahi mi?

-Gözüm çıksın ki.

-Duyarsa duysun be Evdoksiya!

-Sen çıldirdin Kamran?

-Neden be?

-Olmaz. Öldürür ikimizi da!”¹⁸⁷

Bir gün Evdoksiya ile Kamran buluştuklarında dedesinin yanında çalışan Mihâl onları görmüştür. Evdoksiya çok korkar ve korktuğu şey başına gelir. Mihâl her şeyi dedesine anlatmıştır. Dedesi Evdoksiya’yı teyzesinin yanına gönderir ve genç kız burada hapis hayatı yaşamaya başlar. Teyzesinden kurtulup Kamran’a mektup gönderir. Kamran Evdoksiya’yı kaçıırır.

“-Kamran!

-Canım?

-Artık senin karın oldum. Bana hiç yalan söylemeyeceksin değil mi?

-Söylemeyeceğim.

-Sonra...Beni çok seveceksin değil mi?

¹⁸⁶ Orhan Kemal, *Gâvurun Kızı*, a.g.e. s.83.

¹⁸⁷ Orhan Kemal, a.g.e., s.91.

-Gittikçe artan bir aşkla!

-Sar beni!"¹⁸⁸

Patronunun karısı Kamran'a âşıktır ve bu durumu patronu da fark etmektedir; fakat bir şey yapamaz. Çünkü o da Evdoksiya'ya âşık olur. Patronu Evdoksiya'yı, karısı da Kamran'ı ne söylerse söylesin ikna edemez. Kamran işten ayrılır.

"Biliyorum bir gün gelecek, bunu sen kendin isteyeceksin. O zaman... Çoştı. İstedığın en mutena semtte, en güzel apartmanı tutacağım, dayayıp döşeyeceğim içini. Bütün servetimi yoluna döneceğim Evdoksiya. Bana güven. Marika'dan nefret ediyorum artık. Seni gördükten sonra Marika öldü bende. Zaten sabahleyin uğradım, beni kovdu. Kamran'ı seviyorum, ona araba alacağım ne isterse alacağım dedi.

Lütfen evimi terk edin, istemiyorum sizi, lütfen!"¹⁸⁹

Evdoksiya hamile kalır. İçlerine çocuklarına 'piç' denmesi korkusu düşer. Mutlaka evlenmeleri gerekmektedir. Fakat Evdoksiya'nın dedesinden izin almaları gerekmektedir, aksi halde 2 yıl daha bekleyeceklerdir. Bir gün karar verirler ve dedesini görmeye giderler.

"Evdoksiya yüklü karnıyla davrandı. Kamran'ın yardımıyla arabadan karlara indi. Tiril tiril titriyordu. Soğuktan değil, az sonra karşılaşacağı dedesinin nasıl davranacağından."¹⁹⁰

Dedesi torununu ve Kamran'ı içeri almıştır. Evdoksiya biraz olsun rahatlamış, dedesinin onları affettiğini düşünmüştür. Fakat dedesi elinde silahla içeri gelmiş Evdoksiya'yı vurmaya çalışırken Kamran üzerine atlamıştır. Evdoksiya ise korkudan bayılır.

¹⁸⁸ Orhan Kemal, a.g.e., s.151.

¹⁸⁹ Orhan Kemal, a.g.e., s.174.

¹⁹⁰ Orhan Kemal, a.g.e., s.190.

“-Önce uzun uzun ağladı, sonra kocasının boynuna sarılarak, Ne oldu? Diye sordu.

-Kim?

-Dedem. Kaçtı mı?

-Hayır, yakalandı, hapse atılacak!

-Evdoksiya kocasını yanaklarından heyecanla öperek, “Kamran” dedi. Kamrancığım. Beni sen kurtardın. Sen olmasan ben şimdiye genç yaşında kara toprağa girecektim. Onun için, dinle beni sevgilim. Sen hayatta benim her şeyimsin bundan sonra. Anam, babam, dedem ve kocam tabii. Beni kendi Türklüğüne ve dinine kabul eder misin?”

-Sen istedikten sonra, elbette sevgilim!¹⁹¹

Diğer bir hikâye olan “Cünha’da”¹⁹²erkekler tarafından paylaşılamayan bir kadın ele alınmaktadır. Köyden İstanbul’a gelen bir çift Omar diye biri yüzünden mahkemeye gelmiştir. Omar bu köylü adamın karısını kaçırmaktadır.

“Bi baktım avrat yok. Ulan avrat gitti dirken, sağ olsun Kavak Ali. İsmail dedi, avradını mı arıyon? Omaraldıynan kaçtı, dedi”¹⁹³

Kadın iki erkek arasında kalmıştır. Paylaşılamamaktadır. Adam karısının kaçırılmaması için çözüm aramaktadır.

“Bu avrat senin avratınsa nikâh kıydır şuna. O zaman Omar kaçıramaz!”¹⁹⁴

Diğer bir hikâye olan “Ekmeç, Sabun, Aşk”¹⁹⁵’ta ise diğer hikâyelerden farklı olarak kadın cinsel obje olarak görülmemiştir. Hikâyemizde Galip isminde

¹⁹¹ Orhan Kemal, a.g.e., s.191.

¹⁹² Orhan Kemal, *Ekmeç Kavgası*, a.g.e, s.118.

¹⁹³ Orhan Kemal, a.g.e., s.119.

¹⁹⁴ Orhan Kemal, a.g.e., s.119.

bir gardiyan vardır. Hapishanede görüp tanıştığı bir kadına değer verir. Kadını kendisi için bir eş, çocuklarının anası olarak görmektedir.

“Bazen aşk, derdi ama ilahi aşktan bahsediyorum. Öyle bir sevgilim olsun istiyorum ki, ne demek istediğimi bakışlarımdan anlasın. Sözle değil gözlerimizin bakışlarıyla anlaşalım. Sonra küçücük bir evimiz, çok değil, iki oda bir salonlu...”¹⁹⁶

Galip hapisteki bir kadına âşık olur ve ona mektup yollar. Kadın da mektubuna karşılık verir. Kadın mektubunda zor şartlar altında olduğunu söyler ve bir ekmek ve bir sabun ister. Mahkûm olan bu kadın bir erkeğe muhtaçtır. Kadının muhtaçlığı, acizliği bir erkeğe ihtiyacı anlatılmaktadır.

“Laf aramızda, çamaşırlarım bitlendi. Bu yüzden kimse beni yanına sokmuyor. Hem de karnım hiç doymuyor... Beni ciddi olarak sevdiğini anlayayım ki, bana bir kalıp sabunla iki somun gönder.”¹⁹⁷

Galip bu kadına hapisten çıktıktan sonra mektup yollar. Kadın kendisine sahip çıkan erkeğine dönmüştür. Galip ise hayalindeki kadını bulmuştur.

Orhan Kemal, romanlarında ve öykülerinde çoğunlukla kadınlar konusu üzerine yazar. Her eserinde kadının küçük görülmesini, ezilmesini ele almamaktadır. Yukarıda incelediğimiz öykülerde olduğu gibi kadın her açıdan zayıf olsa dahi kadının bir kalbi olduğunu ve âşık- sevgili olduğunu ele aldığını görmekteyiz.

3.8. Değer Görmeyen Küçümsenen Kadın

Kadın, toplumsal normlar, yerleşik ve yanlış değer yargıları ile kuşatılmıştır. Erkek egemen toplumun ve kocasının “ücretsiz evcil kölesi” (Michel, 1984: 65) olmaya zorlanır. İnsiyatıfsız, edilgen, olaylara yön verebilmek yerine olayların kendi adına gelişmesini beklemek durumunda bırakılan, her an toplumun eleştirisine uğrayabilecek olan bir tiptir:

¹⁹⁵ Orhan Kemal, *Ekmek Kavgası*, a.g.e.s.22.

¹⁹⁶ Orhan Kemal, a.g.e., s.23.

¹⁹⁷ Orhan Kemal, a.g.e., s.25.

“Kadınlar kendi düşünce, duygu ve görüşlerini kamu önünde açıklamaktan korkmakta; başkaları, çoğunlukla da erkekler tarafından geliştirilen düşünceleri benimsemeye zorlanmaktadırlar.”

198

“Erkek, kadın kendisine sosyal ve ekonomik anlamda bağımlı olduğu için onu nesnelleştirmekten, duygusal ve düşünsel anlamda onun tüm haklarını işgal etmekten çekinmez. Bu sınırsız imtiyaz ile erkek, bağımlı, itaatkar, evcil, zayıf kadınlık kültürüne göre yetiştirilir ve tüm özgürlüklerin tek sahibi ve egemeni kendisidir. Bu nesnelleştirme içerisinde kadın, “eziyet etmenin temel bir formülleştirilmesi” ile karşı karşıya kalır.”¹⁹⁹

Orhan Kemal’in “Uzman”²⁰⁰ adlı hikâyesinde kocası tarafından ihmal edilen, sevilmeyen bir kadın ele alınmaktadır.

Bir adam trende yolculuk yaparken karşısında oturan anne ve çocuk dikkatini çeker. Adam, annenin güzelliğinden etkilenmiştir. Çocuk sayesinde anneye sohbet etmeye başlar. Anne kocası tarafından ihmal edilen ve kocasından sevgi görmeyen biridir.

“-Ne bakımdan oğlum babasına çekmiş, efendim!

-Zeki, yakışıklı...

-Kocam aptalın biridir!”²⁰¹

Kadın sadece kocasından ilgi beklemektedir. Paraya ya da mülke önem vermemektedir. Kadının kocası bir engelle karşılaştığında, mücadele etmeyi sevmeyen sorumsuz, kaba davranışlarıyla karısına hayatı zindan eder.

¹⁹⁸ Ülkü Eliuz, “Cinsel Kimlik Paniği: Kadın Olmak” International Periodical Forthe Languages, Literature and History of Turkishor Turkic Volume 6/3 Summer 2011, s.222.

¹⁹⁹ Ülkü Eliuz, a.g.e. s.226.

²⁰⁰ Orhan Kemal, *Önce Ekme*, a.g.e.s. 105.

²⁰¹ Orhan Kemal, a.g.e., s.107.

*“Güzel anne anlayışsız, taahhüt işlerine kapanmış kocasının, aptal kocasının övülmesine büsbütün içermekten gelen bir sinirlilik içindeydi.”*²⁰²

Adam kadına iltifatlar etmeye başlar.

*“O halde yavrunuz hem zekâsını, hem de güzelliğini sizden almış”*²⁰³

Kadın adamın güzel sözleri karşısında etkilenir ve buluşma teklifini kabul eder. Bu hikâyede kadın, sevgi görmediği için kızgın ve ilgi karşısında ihanet edebilecek kadındır.

*“Kocamın bir uzman olmasını ne kadar isterdim. Ben de karımın sizin gibi çok güzel, çok zeki...”*²⁰⁴

Orhan Kemal’in diğer hikâyesi olan “Kırmızı Küpeler”²⁰⁵, de anlatıcının çocukluğunun geçtiği konakta, anlatıcı ve konağın beslemesi arasındaki arkadaşlık anlatılmıştır. Anlatıcı beş yaşında, besleme kız Elmas ise on iki on üç yaşlarındadır. Anlatıcı, kendisine ve ailesine çok mesafeli bulunduğu babasından uzunca söz eder. Ona karşı olumsuz duygular beslemektedir. Dolayısıyla azar işitmek ve dayak yemek çocuk için kaçınılmazdır. Baba evde yokken ev yine de huzurlu bir ortam değildir. Babanın yokluğundan faydalanan ev halkı birbiriyle geçinemez. Kişiler nedeniyle mekân da çocuk için sıkıntı vericidir.

*“Anne ve babadan birinin ya da her ikisinin baskısı altında kalan çocuk, nazik, dürüst ve dikkatli davranmasına karşın, çekingen, başkalarının etkisinde kolay kalabilen, aşırı hassas bir kişilik yapısına sahip olabilir.”*²⁰⁶

Anlatıcı, silik bir anne portresinin yanında, otoriter bir babaya sahiptir. Babanın otoritesi, anne, halalar ve babaanne üzerinde de etkindir. Bu otorite,

²⁰² Orhan Kemal, a.g.e., s.107.

²⁰³ Orhan Kemal, a.g.e., s.108.

²⁰⁴ Orhan Kemal, a.g.e., s.109.

²⁰⁵ Orhan Kemal, *Kırmızı Küpeler*, a.g.e.s.6.

²⁰⁶ Orhan Kemal, a.g.e., s.7.

çocuğun hassasiyetini açıklar niteliktedir. Baba evde yokken babaanne ağır basar. Ailenin sosyoekonomik yapısı durumu değiştirmez. Konakta yaşayan, giyimine özen gösteren baba, çocuk psikolojisine dikkat etmeden hareket eder. Konağın tek oğlu olan çocuğun mutluluk kaynağı, konağın beslemesi Elmas'tır. Elmas çok büyük olmamasına karşın, çocuğa anne gibi davranır. Ona "yavrum, evlâdım" diye seslenir. Elmas, anlatıcının gözünde bu olumlu özelliklerinin yanı sıra güzeldir de. Çocuk evde kendine, her şeyiyle hayran olabileceği bir insan bulmuş ve ona sığınmıştır.

"Kulaklarında kırmızı taşlı küpeleriyle, Elmas abla benim her şeyimdi. Dünyada herkesten güzeldi iri, kapkara gözleriyle. Dünyada hiç kimse Elmas abla kadar güzel ip atlayamaz, saklambaç oynayamazdı." ²⁰⁷

Babaanne, Elmas'a köle gibi davranır. Ona eziyet eder ve yaptığı işleri beğenmez.

"- Yavrum, evladım, bir tanem! Bu evde sen olmasan vallahi de durmam, billahi de!

- Sorardım:

-Ne yapardın?

-Çeker giderim!

-Nereye?

-El kapısı değil mi? Alıp başımı giderdim işte...

-Babaannemden pek yıldığını biliyordum." ²⁰⁸

On iki yaşındaki çocuğu, dışarıda erkeklerle konuşuyor gerekçesiyle çevreden sakınması, kızı korumak istemesinden değil, otoritesini sürdürme ve insanların söz söylemelerine fırsat vermek istememesinden kaynaklanır. Fakat bu

²⁰⁷ Orhan Kemal, a.g.e., s.7.

²⁰⁸ Orhan Kemal, a.g.e., s.8.

genç kızın sahipsiz ve güçsüz olmasından kaynaklandığı üstü kapalı anlatılmak istenmiştir.

*“Bilmiyorum neden, ona hıncı vardı adeta. Her sözün başı: “Kız, gözü çıkasınca!” diye başlardı. Mutfağa, kilere, merdiven altındaki çamaşırlığın köşesine kıştırıp etini büktüğünü, büktüğü yeri de morarttığını Elmas abla kaç sefer anlatmış, ağlamıştı.”*²⁰⁹

Hikâyede kadın namussuzlukla suçlanmıştır. Evde kendisine köle gibi davranılan Elmas; bakkalın, manavın, sebzezinin çıraklarıyla konuştuğu gerekçesiyle saçlarının kesilerek cezalandırılacağını duyunca, çareyi evden kaçmakta bulur.

*“Bu kör olasıca kız bakkalın, manavın, sebzezinin çıraklarıyla konuşuyor. Bunun saçlarını dibinden kesip cascavlak etmeden olmayacak. Onu cascavlak edip oğlanlara döndüreyim de hiç kimse yüzüne bakmasın!”*²¹⁰

Her şeye rağmen oğlu gibi sevdiği bu çocuğun onu unutmasını istememektedir.

*“Bir ara kulağından çıkardığı kırmızı küpeleri bana uzattı. Nedenini sordum, saklamalıymışım. Bunlar onu bana hatırlatacakmış.”*²¹¹

Orhan Kemal’in “Delifişek”²¹² hikâyesinde baskı gören bir kadın ele alınmaktadır. Yağmurlu bir günde adamın biri kahvede oturmuş nargile içmektedir. İnsanları bu havada dışarıya çıktıkları için yadırgıyordur. Ama özellikle de kadınları... Ona göre kadınlar evde oturup kocalarına hizmet etmelidir.

²⁰⁹ Orhan Kemal, a.g.e., s.9.

²¹⁰ Orhan Kemal, a.g.e., s.10.

²¹¹ Orhan Kemal, a.g.e., s.10.

²¹² Orhan Kemal, *Kırmızı Küpeler*, a.g.e.s.82.

“Hele Kadınlar! Ayaklarını kırıp evlerinde otursalar, erkeklerde onun yaptığı gibi, bulsalar sıcacık bir kahve, ısmarlasalar fiyakalı nargileyle orta şekerliyi, sonra çeyrek saatte bir çayı, ohhh!”

Adam bu sırada çocuğuyla yağmurda zorlukla yürüyen bir kadın görür.

“Patates, kuru soğan, havuç, portakal dolu şişkin filesi bir elinde, öbür eliyle de tuttuğu çocuğunu adeta sürüklüyordu. Birden ayağı mı kayd, taşa mı takıldı ne, az kalsın yuvarlanacaktı.

Oooh, dedi, oh orospu. Kırılısın ayakların!”²¹³

Çevredekiler adamın bu davranışını ayıplar. Adam kendisini üste çıkarmak için kadınları yargılar. Kadınları erkekleri baştan çıkarmaya çalışan, onlarla samimiyet kurmak için an kovalayan basit, adi varlıklar olarak tanımlar.

“Yok mu kocası? Yok mu çarşıya gönderecek bir yakını? Boş ver olsa bile ne çıkar. Mahsus neden? Maksatları bakkalda, fırında, pazarda fingirdeşmek!

Hele şehir karısı... Anam avradım olsun, yüzde sekseni o biçim!”²¹⁴

Adam kendisinin kadınlar konusunda tecrübeli olduğunu iddia eder, ona göre tüm kadınlar aynıdır. Namussuzdur, ne yaparsa para için yapar.

“Darphane gibi para kesiyoruz. Mahallenin ne kadar karısı kızı, beşiktekisi dolardı dükkana. Hele yeni yetişme yavrular... Beyazını mı istersin? Esmer mi? On üç, on dördünden yirmisine kadar, boy boy, cins cins, fingir fingir...”²¹⁵

Bunları dinleyen bir delikanlının aklına kendi mahallesindeki fırın ve bu fırına giden kız kardeşi gelir. Ve çok sinirlenir, gerilir; sanki kız kardeşinin bu adamın anlattığı gibi fırıncıyla ilişkisi vardır. Delikanlı bu sapkın düşünceleri

²¹³ Orhan Kemal, a.g.e., s.83.

²¹⁴ Orhan Kemal, a.g.e., s.84.

²¹⁵ Orhan Kemal, a.g.e., s.85.

olan, kadınları basit ve edepsiz gören bu adamı yargılayacağına kız kardeşini yargılar. Oysa kız kardeşinin olanlardan haberi bile yoktur. Yine suçlu kadındır.

“-Efendim abi?

-Bir daha ne çarşıya gideceksin, ne bakkala, ne fırına anladın mı?

-Kız da hiçbir şey anlamamıştı, annesi de. Ama sorulamazdı ki...

-Haa? Anladın mı?

-Anladım, dedi. ”²¹⁶

“Kırmız Mantolu Kadın”²¹⁷ adlı hikâyede mahkûm olan Necati ve Orhan, iş kanunundan faydalanarak sabahdan akşama kadar çalışırlar. Yanlarında gelen jandarmalar onların kaçmalarından sorumlu olmadıkları için rahat davranırlar. Bir şarapçı bulurlar. Onların mahkûm olduğunu öğrenen eski tahsildar onlara karısından söz eder. Kendisi 25 yaşlarında karısı da 20’li yaşlardadır. Karısına karşı olabildiğine gaddardır, ona devamlı şiddet uygular. Eve sarhoş gelir, gelirken de yanında iki-üç hayat kadını getirir. Yetmezmiş gibi karısına hizmetçilik ettirir. Bütün bunları Necati ile Orhan’a anlatır ve şunları söyler:

“Çünkü erkekliğin şartı bu. Karıyı ezeceksin, kıracaksın gözünün kirişini. Babasının evinde ejderha olsun isterse. Senin evinde köpek olacak köpek. ”²¹⁸

Karısına karşı bu kadar acımasız olması onu övmesine de engel olmaz. Karısından hep “Osmanlıdır” diye söz eder. Bunu söylerken de aşağılayıcı hitaplardan uzak durmaz.

“Bizim karı hem sapına kadar Osmanlıdır, hem de zeki köpoğlu. ”²¹⁹

²¹⁶ Orhan Kemal, a.g.e., s.87.

²¹⁷ Orhan Kemal, *Grev*, a.g.e. 70.

²¹⁸ Orhan Kemal, *Grev*, a.g.e., s.71.

²¹⁹ Orhan Kemal, a.g.e., s.79.

Ezelden içen biri olan tahsildar, sabah gözlerini atığında yüklü bir hesapla karşılaşır. Tahsildarın ise parayı ödeyebileceği hiçbir şeyi yoktur. Karısı bu durumu anlamıştır. Israr eder kocasına ve kadın durumu öğrenir. Adam borcunu der ödemesine, ama içine de kurt düşmüştür. Karısını yine dver.

“Hazreti sopa cennetten çıkmış.”²²⁰

Kadına olan şiddetin en ağırını burada bir kez daha görüyoruz.

“Kaparım bir odun, yer misin yemez misin? Morartmadık yerini komam.”²²¹

Kadın bunca eziyet görür. Erkek ne kadar zamandan dışlanmış ise adamın ağzından ğrendiklerimizle kadın o kadar ağdaş bir insandır.

“Hani karım diye değil, marifetli kadındır. Göçmen. İki dil bilir, piyano çalar, keman alar. Dansın desen çeşidi onda. Lakin hepsini bırak, Osmanlılığı bütün bir memlekete değer!”²²²

“Pırıl Pırıl”²²³ adlı hikâyede hayatın insana dayatmış olduğu sıkıntılardan - parasızlık, oturlan mahallenin çamuru, çocukların atrları delik pabuçları, ne alerji ne de idareli harcarsam diye düşündüğü para- pırıl pırıl bir güneş kurtarır. Meyhaneye giderek hayata dair ne varsa acı, ıstırap dolu günlerini düşünmek istemez. Yalnız tatlı gençlik anılarını, futbol oynadığını, sevdiği kızı vb. şeyleri hatırlar. Onu hem önemseyen hem de kmseyen bir algıya sahiptir.

“Tuhaf. O muydu? Geçen o muydu sahiden? Yıllar ncenin etekleri havalı komşu kızı mı? Hani onun için okuldan kaçardım da beni ayıplardı?”²²⁴

“Peki ama yanındaki ko bıyıklı külhanbey kimdi? Kocasını mı? Nasıl olur? Doktor olacaktı hani? Doktor olacaktı da fakir fukaraya parasız bakacaktı?”²²⁵

²²⁰ Orhan Kemal, a.g.e., s.73.

²²¹ Orhan Kemal, a.g.e., s.73.

²²² Orhan Kemal, a.g.e., s.72.

²²³ Orhan Kemal, a.g.e.s. 90.

²²⁴ Orhan Kemal, a.g.e., s.91.

Orhan Kemal'in "Doğum"²²⁶ adlı hikâyesinde pamuk tarlasında çapa ırgatlığı yapan insanların çalışma koşullarına dikkat çekilir. Bu koşullar, yöre insanının cahilliğinden kaynaklanan asabiyetini artıracak niteliktedir. Ferho Üzeyir, doğum yapmak üzere olan hamile karısını, sesini çıkardığı için tekmeler.

"Gebe kadının, sesini nâmahreme duyurması hem çok ayıp, hem de günah"tır."²²⁷

Kadının devam edemeyecek duruma geldiği işi devralacak kişi, dokuz yaşındaki kızıdır. Kızın, babasının kendisine çıkışmasıyla başladığı işe hazır beklediği belirtilir. Bu, yazara göre "olağan" bir iştir. Çocuğun yaşından büyük işlere koşması da sıradan bir durumdur. Annesi doğum yapmak için oradan uzaklaştığında, uzaklardaki kızına seslenmek, onu yanına çağırmak ister. Çocuğun olanları nasıl karşıladığıyla ya da hisleriyle ilgili bir ifade yoktur.

Ferho, doğum yapacak karısıyla ilgilenmez:

"Elci,

-UloFerho! dedi. Get bak hele avrada. Ölür mölür de...

Karısının doğum yapmakta olduğu hendekten yana öfkeyle bakan Ferho Üzeyir, basını salladı, söğdü, işine koyuldu. Karısına gittikçe içerliyordu, alnundan boşanan soğuk ter, kalın, püskül püskül kaslarından sızıyordu.

-Ulo oğlum, dedi yeniden, get bak su avrada!

-Ferho kazmasını attı, yürüdü. Simdi varıp bir tekme, bir tekme daha...

*-Avrat elinde oyuncak mı olmuştu yani?"*²²⁸

²²⁵ Orhan Kemal, a.g.e., s.92.

²²⁶ Orhan Kemal, a.g.e.s.212.

²²⁷ Orhan Kemal, a.g.e., s.213.

²²⁸ Orhan Kemal, a.g.e., s.215.

Ferho'nun karısına ierlemesi, dört kızıdan sonra erkek çocuktan ümidi kesmesi biçiminde yorumlanabilir. Zira oğlu olduğunu gören Ferho, "ıldırır". Karısı ise "aferin"i alır. Ferho, yeni doğan oğlu ile erkekliğini kanıtlar. Erkek babası olmuştur. Toplumdaki aile ilişkilerini işleyen, kadın ve çocuklarını iş gücü olarak sömürülmelerini ele alan hikâyede yazar, "cehalet"i farklı bir açıdan eleştirir.

"ller ve Diriler"²²⁹ adlı hikâyede camiye getirilen bir cenazeyi indirmek için seferber olan erkekler bir anda yapacakları vazifeden çekilirler. Bunun sebebi de cenazenin intihar etmiş bir kadına ait olmasıdır. İntihar etmek, Allah'a karşı gelmektir, günahtır. Bu günahta bu ölüyü taşıyarak ortak olamazlardı. Genelde böyle bir durumda kadını ya da intihar eden birisini bu noktaya iten nedenler üzerinde pek durulmaz. Gassal da tam olarak bu düşünceyi topluma söyler.

"Yanlış dşniyorsunuz, çünkü evet, intihar etmiş bu kadın. İyi bir hareket değil, ama niçin etmiş? Canına kıymasına sebep neymiş? Bunu niye düşünmüyorsunuz?"(s.71).

Günümüz Türkiye'sinde 2014'te hala kadına şiddet olayları artarken bu yaraya 50-60 yıl önceden eğilen Orhan Kemal'in insanlık derecesinin de ne kadar yüksek olduğunu anlamaktayız. Kadın diriirken görmediği değer lyken de görmüyor. Bunu bu hikâye ile daha net anlarız. Kadının dirisine olan şiddetin ölüsüne de olduğunu, olabileceğini bu hikâye ile kadın cenazelerinin neden daha derine defnedildikleri de bize bu gerçeği tekrar gösteriyor.

"Hatice Akdur Vesaire"²³⁰ adlı hikâyede ise kocası tarafından terkedilen Hatice'nin yaşam mücadelesi ele alınıyor. Daha sonra komşuları tarafından fark edilen hastalığı yüzünden doktora gitmesi anlatılmaktadır.

"Hatice'nin içine de şüphe düşmüştü... Bir gün usulcacık Verem Dispanserine gidip, komşuların ayna dedikleri rntgene bakındı. Doktor bir ilaç yazdı, reçeteyi Hatice'ye uzattı. Hatice:

²²⁹ Orhan Kemal, *Yağmur Yüklü Bulutlar*, a.g.e.s.70.

²³⁰ Orhan Kemal, *Sarhoşlar*, a.g.e.s.45.

-Bunu kim yaptıracak beyim? diye sordu.

Doktor:

-Sen! dedi.

-Benim yiyecek ekmeğim yok...

-O halde verem cemiyetine git!

-yaptırırlar mı ki?

-Eee... Seninle uğraşacak değilim... Sırada kim varsa gelsin!" (s.49)

Diğer bir hikâye olan *Tanık*'ta Aynur, Beyoğlu'nda gezerken mahalledeki kahvecinin oğlu ile karşılaşır. Aynur'la gezmek ister; fakat reddedilir.

"Sinirlenmiş, bol paça şayak pantolonlu, beli kırmızı yün kuşaklı, başı altı dilim kopuk kasketli oğlana dudak büküp yürüyüvermişti. Ne diye yürüyüvermicekti? Karnını bile doyuramayan deli oğlanla şöyle bir açılıvermek zorunda mıydı?" (s.157)

Oğlan çok sinirlenir. Genç kız tarafından reddedilmek ağırına gitmiştir. Öfkesi ona duyduğu beğeniden ağır basmıştır, ona kötülük yapmasına engel olamamıştır.

"Şu sarı kadının Aynur var ya!

Eee?

Filinta gibi oğlanla gördüm, hem de nerde biliyor musunuz?

Vay orospu vay! Nerede?

Beyoğlu'nda, İstiklal caddesinde, bir mağazanın vitrinine bakıyorlardı. Sonra oğlanı soktu dükkândan içeri. Oğlana mangır nah, böyle, deste." (s.158)

Genç kız ona yüz vermediği için ahlaksız olduğunu iddia ederek iftira atmıştır.

Aynur onun hakkında söylenenleri duymuştur. Mahallede kavga çıkar. Aynur şikâyetçi olmuş, tanık olarak da çok sevdiği yaşlı bir teyzeyi söylemiştir. Ama yaşlı teyze de söylenenlere inanmış ve Aynur’u ahlaksız olarak nitelendirmiştir.

“Senin gibi dillenmişi torunuma değil, düşmanıma nasip etmesin Cenab-ı Allah! ”(s.157)

Yaşlı teyze mahkemede Aynur’u kötölemek ister; fakat aklına Aynur’la paylaştığı eski aşkı gelir ve vazgeçer. Aynur’un da bu sırrı herkese yayacağını düşünür.

“Ya kız mahkemede kafası kızar bundan söz açarsa? Ya Mustafendiyi atarsa ortaya ”(s.161)

Orhan Kemal’in şöhret olma tutkusu ile kötü yola düşme durumunu anlattığı hikâyeleri ve romanları vardır. *Çamaşırcının Kızı* adlı hikâyede küçük bir kasabada yaşayan genç kız SofiaLoren’e benzetilir.

Şöhret olma hayali ile yanıp tutuşan kızlar, yollarına çıkabilecek zorlukları bile hesap edip yapılması gerekenleri tasarlar.

“Biliyor musun Leyla, film şirketlerinden teklif olurse ha?

- Ahh... Hemen hemen ama kardeş...

-Evet, ne var?”

-Ağabeyim?”

-Doğru... benim de babam!”

- Yaşlarımız on sekizi geçti. Ne karışır bize? Vallahi bir iki demem. Bir gece bir mektup: Elveda anneciğim, canım babacığım...”
(s.28)

Toplumdaki görevinde bocalayan kadının bireysel açmazları da bu nedenle önemsiz görülür. Kadın, yarım ve sakattır, güvence arayışı ile erkeğe yaslanır.

Kadına, öğretilen erkek olmadan varlık bulamayacağı ile ilgili sosyal öğretisi, kadının ömür boyu acı çekme, korkma ve tüm esirler gibi gerçekte istediğinden başka türlü davranma zorunluluğu ile bütünlenir. Böylece erkek tarafından baskı ve sindirme ile çaresiz, mutsuz ve seçeneksiz bir nesne olarak yaşamına devam edecektir.

3.9. Otoriter Kadın

Orhan Kemal olaylara ve kişilere tarafsız bir gözle bakmaktadır. Buraya kadar üzerinde durduğumuz hikâyelerde kadın veya genç kızlar hep ezilenler grubundayken bazı hikâyelerde de ezilen, erkekler olmaktadır. *Dayak, Bestami Efendi, İzin Günü, Kadın Parmığı* gibi hikâyelerde erkek otoritesinin aksine kadın otoritesi daha baskındır.

“Dayak”²³¹ adlı hikâyede eşine kötü davranan kadın ele alınır. Sicilli bir memura karısı tarafından kötü davranılmaktadır. Bu hikâyede kadına şiddetten farklı olarak kadın tarafından erkeğe şiddet uygulanmaktadır.

*“İkinci paydoslarında eve koşar adım gelip yama yamadığı, söküğe diktığı halde hanımının gözüne girmek şöyle dursun, sık sık maşa yahut terlik okşamalarından kurtulamayan talihsizlerdendi.”*²³²

Kadın kocasına kötü davranmaktan da öte kocasına şiddet uygulamaktadır. Kocasına kötü davranmak için her şeyi bahane etmektedir. Kocasına çöpü dökmeyi unuttuğu için dahi söylenmektedir.

*“Kadınsa, yürek soğutmak ihtiyacında idi. Bu ihtiyaç içine yumruk gibi oturmuştu. Adamın sabırla bekleyişine de içerleyerek, işi uzattıkça uzattı. Aynayı, ruju filan birer birer kenara fırlatarak sofraya dehşetle geldi.”*²³³

²³¹ Orhan Kemal, *Kırmızı Küpeler*, a.g.e.s.242.

²³² Orhan Kemal, a.g.e., s.243.

²³³ Orhan Kemal, a.g.e., s.244.

Adam iş yerinde biriyle tanışır. Tanıştığı adam da karısından aynı baskıyı ve eziyeti gördüğünü söyler; iki adam birbirine yaklaşır. Bir gün iki arkadaş içmeye gider, adam karısından korktuysa da yeni tanıştığı adam onu kandırır. Adam eve sarhoş döner ve karısının ağzını açmasına izin vermeden kadını döver. Adam akşam yaptıklarını hatırlayınca korkuyla uyanır.

“Alnı tülbentle bağlı karısı hanım hanım oturmuş bulaşık yıkıyordu!

Kocasını görünce fırladı. Gitti adamın boynuna sarıldı. Canım kocacığım, dedi. Her zaman akşamki gibi ol e mi?”²³⁴

“Bestami Efendi”²³⁵ adlı hikâyede ise buna benzer bir durum görülmektedir. Bestami Efendi adında yaşlı bir adam karısı tarafından yıllarca eziyet görmüştür. Yaşlı karısı Hürmüz Hanım, herkese kan kusturur, kötü davranırmış. Hürmüz Hanım hastalanır ve ölmek üzeredir.

“Bir ara günahı kadar sevmediği gelini, sirkeye batırılmış tülbentle yanına gitti, ıslak bezi alnına koyacaktı. Kadın gözlerini açıp ta gelinini yanı başında görünce karyolada öyle bir doğruluş doğruldu ki, gelinceğiz beyninden vurulmuşa döndü.

Defol, defol sürtüük! Ölüm de kına yak, mutfak eline kalsın değil mi? Ölmeyeceğim, çatlasan da patlasan da ölmeyeceğim bilmiş ol!”

Hikâyede bir kadının eşine ve çevresindekilere hayatı zehir etmesi ve öldükten sonra kocasının mutluluğu anlatılıyor.

“Sahiden öldü mü bu şimdi mirim?

Hiç şüphelen olmasın Bestami Efendi amca...

²³⁴ Orhan Kemal, a.g.e., s.247.

²³⁵ Orhan Kemal, a.g.e.s.248.

Gözlerinin içi güldü peşin, sonra başladı şakıdık şakıdık göbek atmaya”²³⁶

Orhan Kemal’in “Kadın Parmağı”²³⁷ adlı hikâyesinde biri ev sahibi biri kiracı iki çiftin arasında meydana gelen mecburi ve olabildiğine zorunlu ilişki anlatılıyor. Bütün gün boyunca çalışan kocaların akşam olunca hanımlarının neden olduğu zoraki ilişki anlatılır.

“Adam kurbanlık koyun gibi kadere rıza göstererek sustu ama, yüzündeki morluk geçmedi. Çenesi düşük, şıfıntı karısını bilirdi. Sosyete hayatı yaşıyor dedirtmek, kibarlık taslamak için canını verirdi. Kim bilir, belki de merdiven başında filan rastlamış, kahırlanmıştı.”²³⁸

İzin Günü isimli hikâyede lokantada çalışan Garson Rıza, bir gün olsun karısını atlatıp dışarıya çıkmak, kafasını dağıtmak istiyordu.

“ Bütün mesele karısını atlatmaktaydı. Günlerden beri, “Evde oturmaktan bıktım usandım Rıza. Bu hafta iznini birlikte geçirelim!” deyip duruyordu. Esasta kılıbık filan değildi. İstese kariyi iki tokatta yıkabilirdi ama çenesinden korkuyordu, yılmıştı. Ağzını açtı mı erkek gibi söver, karşılık verildi mi maşaya, terliğe, oduna sarılması, hatta vurması önemli değildi. Önemli olan, komşuların duymamasıydı. Gelgör ki cırlak karı komşulara duyurmadan edemezdi. Sevmiyordu, bunu sevmiyordu işte!”²³⁹

Gece yarısı karısını tam atlatacakken Rıza, karısına yakalanır.

“ Lokantaya mı? Ne lokantası? İzinli değil misin bugün? Kaçıyordun değil mi? Namussuz, kaçıyordun! Beni gene dört duvar arasında bırakacaktın... Hiçbir yere gidemezsin! Kıyametleri koparır, kafanı gözünü yararım!”²⁴⁰

²³⁶ Orhan Kemal, a.g.e., s.276.

²³⁷ Orhan Kemal, *Kardeş Payı*, a.g.e.s.47.

²³⁸ Orhan Kemal, a.g.e., s.48.

²³⁹ Orhan Kemal, a.g.e., s.54.

²⁴⁰ Orhan Kemal, a.g.e., s.55.

Kocanın anında uydurduğu bir yalanla, kadının yüreği yumuşadı ve gitmesine izin verdi.

“ Canım kocacığım benim. Demek iznini benim için feda ediyorsun?”²⁴¹

²⁴¹ Orhan Kemal, a.g.e., s.55.

TARTIŞMA VE SONUÇ

Orhan Kemal, şiirle başladığı edebiyat yaşamını roman, hikâye, oyun ve senaryo yazarlığı ile sürdürmüş ve bu türlerde çok sayıda eser vermiştir.

Hikâye açısından verimsiz bir dönem sayılan 1930'lu ve 1940'lı yıllarda özellikle dergilerde yayımlanan kısa hikâyeleriyle alanında tek olduğu söylenebilir. Halktan, halkın içinden çok renkli hikâye kahramanları çıkartan Orhan Kemal özellikle kız çocuklarına, genç kızlara ve kadınlara ayrı bir önem verir. Kız çocuklarına yapılan toplum baskısının ve zengin sosyokültürel altyapısına rağmen ekonomik sıkıntılardan kurtulamayan bir kadın hayatının izleri eserlerine yansımaktadır.

Cumhuriyet sonrası çok partili hayata geçiş sürecinde ve sonrasında, eserlerini Türkiye'nin sosyal problemlerine ayna tutan bir bakış açısıyla yazar. Orhan Kemal, o dönemde yaşayan kadının küçük mutluluklarını, mutsuzluklarını, yoksulluk ve açlığı, çaresizliği tüm gerçekliğiyle yansıtırken bir umut ışığı bırakmayı ihmal etmez.

Orhan Kemal'in eserlerinde yer alan kadınların suçu, düştüğü kötü durumlar; erkeğe, eşine ve ebeveynlere yani topluma yüklenir.

Kadına, doğumundan itibaren ev ve evle birlikte erkeğe itaat zorunluluğu öğretilmiştir. Dolayısıyla ondan beklenen, tek bildiği bu geleneğe teslim olmasıdır. Zira kadının, bu geleneğe karşı çıkması, toplumdaki dışlanması anlamına gelecektir. Mecburen iyi anne, iyi eş, iyi kız evlat olarak boyun eğmekle yaşamını güvence altına aldığını zanneder.

Orhan Kemal'in hikâyelerinde kadın motifinin incelendiği bu çalışmada, yetmiş yakın hikâye ele alınmıştır. İncelenen hikâyelerin tümü, kadınların ön planda olduğu hikâyeler değildir; ancak kadın, kız çocuğu yahut anne tipi hikâyede arka planda kalsa dahi yazar tarafından önemli bir ayrıntı olarak şekillendirilmiştir.

Hikâyelerde kadınlar çok ayrıntılı bir tasnifin kollarına dâhil olabilmekle birlikte genel hatlarıyla kıskanç kadın, geçim sıkıntısı içinde kadın, şöhret peşinde koşan genç kadın, anne-eş olarak kadın, sevgili olarak kadın, sosyal tabakalaşma ve sınıf farklılığı içinde kadın, otoriter kadın gibi başlıklar altında incelenmiştir.

Bu tasnif üzerinde ayrıntılı olarak durmak gerekirse kadın ve kız çocuklarının genelleştirilebilecek özellikler taşıdığı görülür. Hikâyelerinde kız çocuklarının cinsel istismara maruz kalması veya kız çocuklarının bir an önce büyüme isteği gibi özellikler anlatılmaktadır.

Orhan Kemal'in hikâyelerinde kadın, ekonomik sınıfsal eğilimin yoğunlaştırdığı bir çatışma ve uyumsuzluk ortamında tutunmaya çalışmaktadır. Bu uyumsuzluk, onun cinsel taciz, tecavüzlerle karşı karşıya kalması ve sosyal yaşamın her kesimini saran, çözüktüplerden biri olması ile sonuçlanır. Kendi öyküsünün kahramanı olmaya çalışan kadın, varlığını ispat etme çabası içindedir; fakat toplum bu tür kadını hep aşağılar, dışlar. Kadınların düşünceleri önemsiz görülmektedir.

Hikâyelerinde şöhret peşinde koşan kızlar, kadınlar sosyal adaletsizlik ve yozlaşmanın, kent yaşamını kaosa çevirmesiyle zengin ve ünlü olma hayallerine tutunarak kurtulmaya çalışmaktadır. Orhan Kemal çoğu hikâyelerinde film çevirmek için artist arama duyuruları ile baştan çıkarılan kızların hep bir örnek aldatılışını usta bir anlatımla ortaya koymaktadır. Özellikle ergenliğe geçiş yıllarının toyluğu içinde, sinemaya gidiş, bir üstün görme ve görünme hastalığıdır; bir anlamda aşağılık duygusunun bu yönde giderilmesidir.

Orhan Kemal'in hikâyelerinde sosyal yaşamdaki çarpıklıkların, maddi yetersizliğin çalışmak zorunda bıraktığı genç kızlar ve kadınlar eğitimden uzak tutuldukları için, kendilerini yeterince geliştirememişlerdir.

Bu yüzden insanlar arasında toplumsal eşitsizliğin var olması, kültürel birliğin oluşması zordur. İnsanlar arasında gelir dağılımında eşitsizliğin hâkim olması eserlerinde sınıf farklılığı olduğunu göstermektedir.

Orhan Kemal hikâyelerinde bir yandan çaresiz kadınları dile getirirken bir yandan da ezilme duygusunu yazgı olarak kabul etmeyen güçlü kadın kahramanlara yer verir. Hayata gerçekçi gözlerle bakan yazar, var olma mücadelesinde, fark edilebilmek için bir arzu nesnesi olmayı bile kabul ederek kurtulma yolu arayan kadınların ve kadını aşağılamayı, küçümsemeyi doğal sayan erkeklerin öykülerini anlatmaktadır.

Yazarın hikâyelerinde bir diğer motif olan anne ise kendi varlığıyla ilgilenmenin ötesine geçerek bir başkasının varlığıyla ilgilenir. İşte bu ilginin

yöneldiği evladın bir başkası olmasına izin verebilmek için insanın kendi kendisiyle, toplumla, devletle büyük bir mücadeleye girmesi şarttır.

Hikâyelerinde annelik; taşımak, bakmak, beslemek, sahip çıkmak, tehlikelerden korumak vb. gibi zor bir meşguliyet, yüce bir görev olarak ele alınmaktadır.

Orhan Kemal, olaylara gözlemci ve tarafsız bir şekilde yaklaşır. Bunun sonucu olarak çoğu hikâyelerinde kadına eziyet edilmesi, tacizde bulunulması anlatılırken bazı hikâyelerinde de bu durum tam tersidir. Erkek otoritesi yerine kadın otoritesi hâkimdir bu hikâyelerinde. Kadın eşler, kocalarına eziyet etmiş hatta şiddette bile bulunmuşlardır.

Hikâyelerde yazarın yaşadığı dönemi ve o çevreyi yansıtmak için bilinçli bir tercih olarak kullandığını düşünebileceğimiz önemli ayrıntılar da göze çarpmaktadır. Bu ayrıntılar; kadınların ya da kız çocuklarının fiziksel özellikleri, bu özelliklerin kaynağı olarak görülebilecek coğrafya ve sosyal hayattır.

Hikâyelerin geçtiği coğrafya Güney Doğu Anadolu şehirleri, Adana ya da bu bölgeden göçle gelinen İstanbul'dur.

Orhan Kemal'in bu öyküleri, geçmiş bir çağın bir hastalığının belgeleridir. Orhan Kemal, bu hastalığı, çevreyi ve aileyi de yansıtarak daha belirgin çizgilerle ortaya koyar. Aldatılan kızlara, önce babalık sonra da dedelik duyguları içinde, acımayla sevecenlikle ve topluma da onları bu duruma düşürdüğü için suçlayarak yaklaşır.

Edebiyatımızın en değerli ustalarından biri olan Orhan Kemal, yoksulluğu ve yoksunluğu en iyi anlatan yazarlarımızdan biridir. Öykülerinde, yaşadıkları kısıtılmışlık ve imkânsızlığa karşın, gerçeğin acımasız soğuğundan, tükenmeyen hayalleriyle umutlarını diri tutma uğraşı vererek korunmaya çalışan insanların içinden seslenmektedir.

KAYNAKLAR

- Akyüz, Kenan, *Modern Türk Edebiyatının Ana Çizgileri, 1860-1923: İnkılap Kitabevi*, 1995.
- Anıları*, İstanbul, Tekin Yayınevi,1994.
- Balcıoğlu, İbrahim *Medikal ve Psikososyal Açıdan Göç Olgusu*, Alfabe Basım Yayın, İstanbul, 2002.
- Bezirci, Asım *Orhan Kemal Hayatı, Sanat Anlayışı, Hikayeleri, Romanları, Oyunları*,
- Çaha, Ömer, *Sivil Kadın*, Ankara: Vadi Yayınları, 1996.
- Çakır, Serpil, *Osmanlı Kadın Hareketi*, Metis Yayınları, 1993.
- Doğan, Sabiha, *Tanzimat Dönemi'nden Cumhuriyet'e Aydın Kadınlar*, Akademik Kitaplar, 1. baskı, İstanbul, 2012.
- Doğramacı, Emel “*Atatürk ve Kadın Hakları*,” Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi, c. 5, s. 13 (Kasım 1988).
- Doğramacı, Emel, *Türkiye'de Kadının Dünü ve Bugünü*, Türkiye İş bankası Kültür Yayınları, 3b. Ankara,1997.
- Durakbaşı, Ayşe, *Halide Edip Türk Modernleşmesi ve Feminizm*, İstanbul: İletişim Yayınları, 2002.
- Eliuz, Ülkü, “*Cinsel Kimlik Paniği: Kadın Olmak*” International PeriodicalFortheLanguages, LiteratureandHistory of TurkishorTurkicVolume 6/3 Summer 2011.
- Ergün, Mustafa, *Eğitim ve Toplum (Eğitim Sosyolojisine Giriş)*, Ocak Yayınları, 2. b., Ankara, 1992.
- Goloğlu, Mahmut, *Türkiye Cumhuriyeti Tarihi I: 1924-1930 Devrimler ve Tepkileri*, Türkiye İş Bankası Yayınları., Mayıs-2007, İstanbul.

- Gülendam, Ramazan, *Türk Romanında Kadın Kimliği (1946-1960)*, Salkımsöğüt Yayınları, 1.basım, Konya, 2006.
- Gündüz, Mustafa, “*İkinci Meşrutiyet İdeolojilerinde Sosyoloji ve Geleceğin Toplum Tasavvuru*”,*Doğu Batı*. 45, Mayıs, Haziran, Temmuz 2008.
- Gürkan, Ülker, “Hukukta Kadın,” *Cumhuriyet ve Kadın Sempozyumu*, Kadınlar Derneği Yayınları, Ankara, 1999.
- İnan, Afet *Atatürk ve Türk Kadın Haklarının Kazanılması- Tarih Boyunca Türk kadınının Hakve Görevleri*, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul, 1968.
- Kantarıcı, Aslı, “*Orhan Kemal’in Hikâyelerinde Çocuk Tipleri*”, Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, İstanbul, 2006.
- Kemal, Orhan, *Nazım Hikmet’le Üç Buçuk Yıl*, İstanbul, Tekin Yayınevi 2000.
- Kılıç, Latife, “*Orhan Kemal’in Hikâyelerinde Şahıslar Kadrosu*”, Basılmamış Doktora Tezi, Erzurum, 1996.
- Kılıç, Latife “*Orhan Kemal’in Hikâyelerinde Şahıslar Kadrosu*”, Basılmamış Doktora Tezi, Erzurum, 1996.
- Kırkpınar, Leyla, *Türkiye’de Toplumsal Değişme ve Kadın*, Zeus Kitabevi Yayınları, 1.b, İzmir, 1999.
- Kili, Suna Şeref Gözübüyük, *Sened-i İttifak’tan Günümüze Türk Anayasa Metinleri*, Türkiye İş Bankası Yayınları., Eylül-2006, İstanbul.
- Kolcu, Ali İhsan, *Cumhuriyet Edebiyatı II*, Erzurum: Salkımsöğüt, Erzurum, 2008, s.85.
- Kurnaz, Şefika, *Cumhuriyet Öncesinde Türk Kadını (1829-1923)*. İstanbul: MEB Yayınları, 1997.
- Kurnaz,Şefika, *II. Meşrutiyet Döneminde Türk Kadını*, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul,1996.

- Masdar, Funda, “*Orhan Kemal Uyarlamalarında Çukurova Gerçeğinin Yansımaları*” International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic Volume 7/4 Summer 2012.
- Moran, Berna, *Edebiyat Kuramları ve Eleştiri*, İstanbul, İletişim Yayınları, İstanbul,2007,s. 56.
- Orhan Kemal, *Çamaşırcının Kızı*, Tekin Yayınevi, 5. b., İstanbul, 1998.
- Orhan Kemal, *Ekmek Kavgası*, Everest Yayınları, 19.b., İstanbul, 2013.
- Orhan Kemal, *Gavurun Kızı ve Oyuncu Kadın*, Everest Yayınları, 6.b.,İstanbul, 2008.
- Orhan Kemal, *Grev*, Tekin Yayınevi, 4. b., İstanbul, 1996.
- Orhan Kemal, *Kardeş Payı*, Seçilmiş Hikâyeler Dergisi, 6. b., Ankara, 1957.
- Orhan Kemal, *Kardeş Payı*, Tekin Yayınevi, 4b. 1997.
- Orhan Kemal, *Kırmızı Kúpeler*, Tekin Yayınevi, 3.b, 1996.
- Orhan Kemal, *Önce Ekmek*, Everest Yayınları, 10.b., İstanbul, 2012.
- Orhan Kemal, *Sarhoşlar*, Tekin yayınları 8.b, 1994.
- Orhan Kemal, *Serseri Milyoner ve İki Damla Gözyaşı*, Tekin Yayınevi, 4.b.,İstanbul, 1996.
- Orhan Kemal, *Yağmur Yüklü Bulutlar(Dünyada Harp Vardı)*, Epsilon Yayınları,5.b, 2007.
- Orhan Kemal, *Yağmur Yüklü Bulutlar*, Epsilon Yayınevi, 5.b, İstanbul, 2007.
- Otyam, Fikret, *Arkadaşım Orhan Kemal ve Mektupları*, İstanbul, İş Bankası Kültür Yayınları 2005.
- Tan Gazetesi*, 27 Nisan 1935’den aktaran Utkan Kocatürk, “*Atatürk’ün Fikir ve Düşünceleri*”, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara, 1999.

Tekeli, Şirin, *Kadınlar ve Siyasal Toplumsal Hayat*, İstanbul: Birikim Yayınları, 1982.

Türk Edebiyatı Tarihi III (2007) Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları: İstanbul.

Türk Edebiyatı Tarihi IV (2007) Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları: İstanbul.

Türkçe Sözlük (2005) Türk Dil Kurumu: Ankara.

Uğurlu, Nurer, *Orhan Kemal'in İktal Kahvesi*, Örgün Yayınları, İstanbul, 2002.

Yavuzer, Haluk *Okul Çağı Çocuğu*, Remzi Kitabevi, 8.b, İstanbul, 2002.

ÖZGEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

Adı Soyadı : HATİCE OCAK

Doğum Yeri ve Tarihi : ERZURUM 27/06/1988

EĞİTİM DURUMU

Lisans Öğrenimi : Çukurova Üni. Fen- Edebiyat Fak. Türk Dili ve Edebiyatı

Yüksek Lisans Öğrenimi : Adnan Menderes Üni. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı

Bildiği Yabancı Diller : İNGİLİZCE

İŞ DENEYİMİ

Çalıştığı Kurumlar ve Yıl : ÖZEL MAVİ EGE EĞİTİM KURUMLARI, 2012'den beri devam etmekteyim.

İLETİŞİM

E-posta Adresi : hatice.ocak@hotmail.com

Telefon :05549009333